

๒. นพพศุภกิจวัตตฤ

๒๕๘. น เตน ปณฺหิตโต โหติ
ยาวตา พหุ ภาสตี
เขมี อเวรี อภโย
'ปณฺหิตโต'ติ ปวฺจจติ.

๒. เรื่องภิกษุฉัพพัคคีย์

๒๕๘. บุคคลไม่เชื่อว่าเป็นบัณฑิต เพราะ
เหตุเพียงพุดมาก บุคคลมีความ
เกษม ไม่มีเวร ไม่มีภัย เรา
เรียกว่า 'เป็นบัณฑิต'.

คุณพิชัย ติโมทัย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. ฉัพพัคคีย์วตถุ

น เตน ปณฺฑิตโต โหตีติ
 อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตุฏฺทา เขตฺตวเน
 วิหรนฺโต ฉพฺพคฺคิเย อารพฺภ กถเส.

เต กิร วิหารเปปี คาเมปี
 ภตฺตคฺคํ อากุฬํ กโรนฺตวา วิจรนฺติ.
 อถกทิวสํ คาเม ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา
 อากเต ทหเร จ สามเณเร จ
 ภิกฺขุ ปุจฺฉิสฺสุ “กึทิสํ อาวุโส
 ภตฺตคฺคนฺ”ติ. “ภนฺเต มา ปุจฺฉิตฺถ,
 ฉพฺพคฺคิยา ‘มยฺเมว พฺยตฺตา มยํ
 ปณฺฑิตา อิเม ปหริตฺวา สีเส
 กจฺวรํ อากิริตฺวา นีหริสฺสามา’ติ
 วตฺวา อเมห ปิฏฺฐิจิยํ คเหตุวา
 กจฺวรํ โอกิรินฺตวา ภตฺตคฺคํ อากุฬํ
 กรีสฺสุ”ติ.

ภิกฺขุ สตุฏฺฐ สนฺตีกํ คนฺตฺวา
 ตมตฺถํ อารุเจสฺสุ. สตุฏฺฐา “นาหํ

๒. เรื่องภิกษุฉัพพัคคีย์

พระศาสดาประทับอยู่ ณ พระ-
 เขตวัน ทรงปรารภพวกภิกษุฉัพพัคคีย์
 ตรัสพระธรรมเทศานี้ เป็นต้นว่า บุคคล
 ‘ไม่เชื่อว่าเป็นบัณฑิต เพราะเหตุเพียง
 พุดมาก.

เล่าขานกันมาว่า พวกภิกษุ ๖ รูป
 เหล่านั้น เทียวทำให้โรงอาหารสกปรก
 ทั้งในวัด ทั้งในหมู่บ้าน. ครั้นต่อมา
 วันหนึ่ง พวกภิกษุพากันถามภิกษุหนุ่ม
 และสามเณรน้อยหลายรูป ซึ่งทำภักติก
 ในบ้านแล้วกลับมา ว่า “ท่านทั้งหลาย
 ครับ โรงอาหารเป็นอย่างไร”. พวก
 ภิกษุหนุ่มและสามเณร ก็บอกว่า
 “คุณครับ อย่าถามถึงเลย, พวกภิกษุ
 ฉัพพัคคีย์ กล่าวว่า ‘พวกเราเท่านั้น
 เป็นคนฉลาด เป็นบัณฑิต ทำร้ายภิกษุ
 พวกนี้แล้วเทขยะใส่ศีรษะ นำออกไป’
 จับหลังพวกเรา ไปรยขยะใส่ พวก
 ทำโรงอาหารให้สกปรก”.

พวกภิกษุ ไปยังสำนักพระศาสดา
 กราบทูลเรื่องราวนั้น. พระศาสดา

คุณพิชัย ลิ้มทัย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภิกษุขเว พหู ภาสิตวา ปเร
วิหะยมานัน ‘ปณฺหิตโต’ติ วทามิ,
เขมินัน ปน อเวรี อภยเมว ปณฺหิตัน
วทามิ”ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

๒๕๘. “น เตน ปณฺหิตโต โหติ
ยาวตา พหู ภาสติ
เขมี อเวรี อภโย
‘ปณฺหิตโต’ติ ปวฺจฺจตี”ติ.

ตตฺถ ยาวตาคิ ยตฺตเกน
การณฺน สัมมชฺฌาทีสุ พหุํ กเถสิ
น เตน ปณฺหิตโต นาม โหติ.

โย ปน สยํ เขมี ปณฺจหนัน
เวรานัน อภาเวน อเวรี นิพฺภโย
ตัน อากมฺม มหาชนสุส ภยํ น
โหติ, โส ปณฺหิตโต นามาติ อตฺถโก.

เทสนาวसानเน พหุํ โสตาปัตติ-
ผลาทีนิ ปาปฺภูนีสุติ.

ฉพฺพคฺคิยวตฺถุํ ทฺติยํ.

ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคต
ไม่เคยเรียกคนพุดมาก รังแกผู้อื่นว่า
‘เป็นบัณฑิต’ แต่เรียกคนที่มีความเกษม
ไม่มีเวร ไม่มีภัย นั้นแหละ ว่า เป็น
บัณฑิต” แล้วตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๕๘. “บุคคลไม่ชื่อว่า เป็นบัณฑิตเพราะ
เหตุเพียงพุดมาก บุคคลมีความ
เกษม ไม่มีเวร ไม่มีภัย เรา
เรียกว่า ‘เป็นบัณฑิต’.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เพราะ
เหตุเพียงใด เป็นต้น หมายความว่า
คนพุดมาก ในที่ต่าง ๆ มีท่ามกลางหมู่
สงฆ์ เป็นต้น เพราะเหตุเพียงใด เขาหา
ชื่อว่า เป็นบัณฑิต เพราะเหตุนั้นไม่.

ส่วนผู้ใด ตัวเอง มีความเกษม ชื่อว่า
ไม่มีเวร เพราะไม่มีเวร ๕ ไม่มีภัย คือ
ภัยจะไม่มีแก่มหาชน เพราะอาศัยบุคคล
เช่นนั้น, บุคคลนั้น ชื่อว่าเป็นบัณฑิต.

ในกาลอวसानแห่งพระธรรม-
เทศนา พุทธศาสนิกชนจำนวนมาก ได้
บรรลุธรรมชั้นพระโสดาปัตติผลเป็นต้น.

เรื่องภิกษุฉัพพัคคีย์ที่ ๒ จบ.

คุณพิชัย ลิ้มทัย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. เอกุทานตุเถรวตฺถุ

๒๕๙. น ตาวตา ฐมฺมโร
ยวตา พหุ ภาสติ
โย จ อปฺปิ สุตฺวาน
ฐมฺมํ กาเยน ปสฺสติ
ส เว ฐมฺมโร โหติ
โย ฐมฺมํ นปฺปมชฺชติ.

๓. เรื่องพระเอกุทานเถระ

๒๕๙. บุคคล หาชื่อว่าเป็นผู้ทรงธรรม
เพราะเหตุเพียงพูดมากไม่ ส่วน
คนใด ได้ฟังแก่น้อยนิด ก็เห็น-
ธรรมด้วยนามกาย บุคคลใดไม่
ประมาทธรรม บุคคลนั้นแลย่อม
เป็นผู้ทรงธรรม.

คุณพิชัย ติโมทัย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. เอกุทานตฺเถรวตฺถุ

น ตาวตา ธมฺมธโรติ อิมํ
ธมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต
เอกุทานตฺเถรณฺนาม ชีณาสวํ อารพฺภ
กเถสิ.

โส กิร เอกโก ว เอกสฺมิ
วนสณฺฑเท วิหฺรติ. เอกเมวสฺส อุทานํ
ปคฺคณํ

“อธิเจตโส อปฺปมชฺชโต
มฺุโน โมนปเถสฺสุ สิกฺขโต
โสกา น ภวนฺติ ตาทิโน
อุปฺสนฺตสฺส สทา สตีมโต”ติ.

โส กิร อุโปสถทิวเส สยเมว
ธมฺมสฺสวณํ โฆเสตฺวา อิมํ คากํ
วทติ.

ปจฺวีอุทฺทริยนสทฺุโท วิย เทวตานํ
สารถฺการสทฺุโท โหติ. อเถกสฺมิ
อุโปสถทิวเส ปญฺจสตปญฺจสตปรีวารว
เทว เตปิฎกกา ภิกฺขุ ตสฺส

๓. เรื่องพระเอกุทานเถระ

พระศาสดา ประทับอยู่ ณ พระ-
เชตวัน ทรงปรารภพระชีณาสมีนามว่า
เอกุทานเถระ ตรัสพระธรรมเทศนา
เป็นต้นว่า บุคคลหาชื่อว่าเป็นผู้ทรงธรรม
เพราะเหตุเพียงพุดมากไม่.

เล่ากันมาว่า พระเถระนั้นอยู่
คนเดียวเท่านั้น ในราวป่าแห่งหนึ่ง. ท่าน
มีการเปล่งอุทานอย่างหนึ่งที่ซ้ำซอมากกว่า

“ความเศร้าโศก ย่อมไม่มี แก่
บุคคล ผู้มีจิตมั่นคง ไม่ประมาท
ผู้เป็นมุนี ผู้ศึกษาในทางเป็นเครื่อง
ดำเนินแห่งพระมุนี ผู้มั่นคง สงบ
มีสติทุกเวลา”.

ทราบว่ ในวันอุโบสถ ท่าน
ประกาศการพึงธรรมเองทีเดียว กล่าว
คาถานี้อยู่.

เสียงแซ่ซ้องสาธุการ ของเหล่าเทพยดา
ประหนึ่งเสียงแผ่นดินถล่มทลาย. ครั้นถึง
วันอุโบสถ วันหนึ่ง ภิกษุผู้ทรงพระ-
ไตรปิฎก ๒ รูป มีลูกศิษย์คนละ ๕๐๐

คุณพิชัย ลิขิต
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วสนภูจัน อคมฺสฺ. โส เต
ทิสฺวา ว ตุมฺหามาโน “สาธฺ ว
กตํ อิธาคจฺจนฺเตหิ อชฺช มยํ
ตุมฺหากํ สนฺติเก ฐมฺมํ สุนฺนิสฺสามา”ติ
อาห. “อตุถิ ปน อาวุโส อิธ
ฐมฺมํ โสตาโร”ติ. “อตุถิ ฆนฺเต,
อຍ် วนฺสณฺโท ฐมฺมสฺสวานทิวเส
เทวตานิ สาธฺการสทฺเทน เอกนินฺนาโท
โหตี”ติ.

เตสฺ เอกิ เตปิฏกตฺเถโร ฐมฺมํ
โอสฺวาเรสิ. เอกิ กเถสิ. เอกเทวตาปิ
สาธฺการํ น อทาสิ. เต อาหฺสฺ
“ตฺวํ อาวุโส ‘ฐมฺมสฺสวานทิวเส
อิมสฺมี วนฺสณฺเท เทวตา มหนฺเตน
สทฺเทน สาธฺการํ เทนฺตี”ติ วเทสิ,
กินฺนาเมตฺนุ”ติ.

“ฆนฺเต อญฺเณสฺ ทิวเสสฺ เหว
โหตี, อชฺช ปน น ชานามิ
กินฺนาเมตฺนุ”ติ. “เตนฺหิ อาวุโส ตฺวํ
ตาว ฐมฺมํ กเถหิ”ติ. โส วิชฺณี

เป็นบริวาร ได้ไปอยู่ที่อยู่ของท่าน. ท่าน
พอเห็นภิกษุ ๒ รูปนั้น ก็ดีอกดีใจ
เรียนว่า “ท่านอาจารย์ทั้ง ๒ พากัน
มาที่นี่ ทำความดีแล้ว วันนี้ พวก
กระผมจักฟังธรรม ในสำนักของท่าน
ทั้ง ๒ รูป”. ภิกษุทั้ง ๒ ก็พูดว่า
“คุณครับ ก็ที่นี่มีคนฟังธรรมอยู่หรือ”.
พระเถระตอบว่า “มีสิ ขอรับท่าน,
ในวันฟังธรรมทั้งราวป่านี้ มีเสียงแซ่ซ้อง
สาธฺการของเหล่าเทพยดาสนั่นหวั่นไหว
เป็นอันหนึ่งอันเดียว”.

ในพระเถระทั้ง ๒ รูปนั้น พระเถระ
ผู้ทรงพระไตรปิฎก รูปหนึ่ง สวดธรรม.
อีกรูปหนึ่ง ก็กล่าวธรรม. แม้เทพยดา
องค์เดียว ก็ไม่ได้ให้สาธฺการเลย. ท่าน
ทั้ง ๒ กล่าวว่า “คุณครับ คุณบอกว่า
‘ในวันฟังธรรมพวกเทพยดา ในราวป่านี้
ให้สาธฺการด้วยเสียงกึกก้อง’ นี้ ชื่อ
อะไรกัน”.

พระเถระ ก็เรียนว่า “ท่านขอรับ ใน
วันอื่น ๆ ก็มีย่างนั้นนะ, แต่วันนี้
ผมไม่ทราบว่าเป็นอะไร”. ท่าน
ทั้ง ๒ บอกว่า “ผู้มีอายุถ้าอย่างนั้น

คุณพิชัย อินทัย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คเหตฺวา อาสเน นิสินฺโน ตเมว
 คาถํ วเทสิ. เทวตา มหนฺเตน
 สทฺเทน สาธุการมทํสุ. อถ เนสํ
 ปริวารภิกขุ อชฺชฌายีสุ “อิมสฺมี
 วนสณฺฑเท เทวตา มุโขโลกเนน
 สาธุการํ ททนต์ิ, เตปิฎกภิกขุสุ
 เอตฺตํ ภาณนฺเตสฺปิ, กิณฺจิ ปสฺสนมตฺตํปิ
 อวตฺวา เอเกน มหุลลกตฺเตเรน
 เอกคาถาย กถิตาย มหาสทฺเทน
 สาธุการํ ททนต์ิ”ติ. เต วิหารํปิ
 คนฺตฺวา สตฺถุ ตมตฺถํ อารโจะสฺสุ.

สตฺถา “นาหํ ภิกฺขเว, โย
 พหุํ อคฺคณฺหาติ วา ภาสติ วา
 ตํ ‘ธมฺมธโร’ติ วทามิ, โย ปน
 เอกํปิ คาถํ อคฺคณฺหิตฺวา สจฺจจานิ
 ปฏฺวิชฺชติ, อยํ ธมฺมธโร นามา”ติ
 วตฺวา อิมํ คาถมาห

๒๕๕. “น ตาวตา ธมฺมธโร
 ยาวตา พหุํ ภาสติ
 โย จ อปฺปปี สุตฺวาน
 ธมฺมํ กาเยน ปสฺสติ

คุณจงกล่าวธรรมดูก่อนสิ”. พระเถระ
 นั้น หยิบพัดขึ้นนั่งบนธรรมาสน์ กล่าว
 คาถานั้นนั้นแหละ. พวกเทพยดาได้
 ให้สาธุการ ด้วยเสียงกึกก้อง. ที่นั่น
 ภิกษุผู้เป็นบริวารของท่านทั้ง ๒ ก็
 วิพากวิจารณ์ว่า “พวกเทพยดา ใน
 ราวป่านี้ ให้สาธุการแบบเห็นแก่หน้า,
 แม้เมื่อภิกษุผู้ทรงพระไตรปิฎก กล่าว
 คาถาขนาดนี้, ไม่กล่าวอะไร ๆ แม้
 แต่คำสรรเสริญ (แต่) เมื่อพระเถระแก่
 รูปเดียว กล่าวแค่คาถาเดียว กลับให้
 สาธุการเสียงอีกกึก”. พวกเขาจึงพากัน
 ไปวัด กราบทูลเรื่องนั้น แต่พระศาสดา.

พระศาสดา ตรัสว่า “ภิกษุทั้ง-
 หลาย เราตถาคต ไม่ได้เรียกบุคคลที่
 เล่าเรียน หรือพูดมากกว่า ‘เป็นผู้ทรงธรรม’
 ส่วนผู้ใด เรียนคาถาแม้คาถาเดียว
 ทางตลอดสัจจะ, ผู้นี้ชื่อว่าทรงธรรม”
 ตรัสพระคาถานี้ ว่า

๒๕๕. “บุคคล หากชื่อว่าเป็นผู้ทรงธรรม
 เพราะเหตุเพียงพูดมากไม่ ส่วน
 คนใด ได้ฟังแค่น้อยนิด ก็เห็น
 ธรรมด้วยนามกาย บุคคลใดไม่

คุณพิชัย ลิ้มทัย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ส เว ฌมฺมธโร โหติ
โย ฌมฺมํ นปฺปมชฺชตี”ติ.

ประมาทธรรม บุคคลนั้นแล ย่อม
เป็นผู้ทรงธรรม”.

ตตถ ยาวตาทิ ยตฺตเกน
อุคฺคหณธารณวาทนาทิการณน พหุ
ภาสตี, ตาวตา ตตฺตเกน ฌมฺมธโร
น โหติ. วฺसानุรกฺขโก ปน
ปเวณิपालโก นาม โหติ. อปฺปปีติ
โย น อปฺปมตฺตกํปี สุตฺวา
ฌมฺมมฺนุวาย อตฺถมฺนุวาย ฌมฺมา-
นุฌมฺมปฺปฏิปนฺโน หุตฺวา นามกาเยน
ทุกฺขาทีนิ ปริชานนฺโต จตฺสจฺจฌมฺมํ
ปสฺสตี, ส เว ฌมฺมธโร โหติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เพราะ
เหตุเพียงใด หมายความว่า บุคคลพูด
มาก เพราะเหตุที่ได้เล่าเรียน ท่องจำ
และบอกสอนเป็นต้นเพียงใด, เพราะเหตุ
เพียงแค่นั้น คือขนาดนั้น หาชื่อว่า
เป็นผู้ทรงธรรมไม่. แต่ชื่อว่า ตาม
รักษาวงศ์ ตามรักษาประเพณี. คำว่า
แม้ผู้นิด เป็นต้น หมายความว่า
ส่วนผู้ใดได้ฟังแค่นิดหน่อย อาศัยธรรม
อาศัยอรรถ ปฏิบัติตามธรรมสมควร
แก่ธรรม เมื่อรอบรู้เรื่องความทุกข์
เป็นต้น ด้วยนามกาย จึงชื่อว่า เห็น
สัจธรรม ๔, ผู้นั้นแล ชื่อว่า เป็นผู้ทรง
ธรรม.

โย ฌมฺมํ นปฺปมชฺชตีติ โยปี
อารทฺธวีริโย หุตฺวา “อชฺช อชฺชเวา”ติ
ปฺปฏิเวธํ อากงฺขนฺโต ฌมฺมํ
นปฺปมชฺชตี, ยมฺปี ฌมฺมธโรเยวาทิ
อตฺถโก.

คำว่า ผู้ใด ไม่ประมาทธรรม หมาย-
ความว่า แม้ผู้ใด ปราารภความเพียร
มุ่งหวังการรู้แจ้งว่า “(เราจักแทงตลอด)
วันนี้ วันนี้แน่ ๆ” ชื่อว่า ไม่ประมาท
ธรรม, แม้ผู้นี้ ชื่อว่า เป็นผู้ทรงธรรม
เหมือนกัน.

คุณพิชัย ลิ้มทภัย

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทศนาวसानะ พหุ โสตาปัตติ-
ผลาทีนึ ปาปุณีสูติ.

ในกาลอวสานแห่งพระธรรมเทศ-
นา พุทธศาสนิกชนจำนวนมาก ได้บรรลุ
ธรรมชั้นพระโสดาปัตติผล เป็นต้น.

เอภุทานตฺเถรวตฺถุ ตติย.

เรื่องพระเอภุทานเถระที่ ๓ จบ.

๔. ลक्षणภทททียวตถุ

๒๖๐. น เตน เถโร โส โหติ
เยนสฺส ปลิตํ สีโร
ปริปกุโก วโย ตสฺส
'โมฆชิณฺโณ'ติ วุจฺจติ

๒๖๑. ยมฺหิ สจฺจณฺจ ธมฺโม จ
อหิสฺสา สณฺณโม ทโม
ส เว วนฺตมโล สีโร
โส 'เถโร'ติ วุจฺจติ.

๔. เรื่องพระลक्षणภทททีย- เถระ

๒๖๐. บุคคล ไม่ถือว่าเป็นเถระ เพราะ
มีศีรษะหงอก มีวัยห่อม เราเรียก
เขาว่า 'คนแก่เปล่า'

๒๖๑. สัจจะ ธรรมะ อหิงสา สันญมะ
และทมะ มีอยู่ในบุคคลใด บุคคล
นั้นแล คลายมลทินได้แล้ว เป็น
นักปราชญ์ เราเรียกว่า 'เถระ'.

๔. ลกฺขณญกภทฺทียวตฺถุ

น เตน เถโร โส โหตีติ
อิมํ ธมฺมเทศนํ สตุถา เขตวเน
วิหรนฺโต ลกฺขณญกภทฺทียวตฺถุ อารพฺภ
กเถสิ.

เอกทิวสํ หิ ตสฺมี เถเว สตุถุ
อุปฺภูจฺานํ คนฺตวา ปกฺกนฺตมตฺเต,
ตีสมตฺตา อารณฺณิกา ภิกฺขุ ตํ
ปสฺสนฺตาเยว อากนฺตวา สตุถารํ
วนทิตฺวา นิสีทิสฺ. สตุถา เตสํ
อรหตฺตฺปนิสฺสยํ ทิสฺวา อิมํ ปณฺหํ
ปฺจุฉิ “อิโต คตํ เอกํ เถรํ
ปสฺสตา”ติ. “น ปสฺสาม ฆนฺเต”ติ.
“นนุ ทิฏฺฐโ จ โส”ติ ปฺจุฉิ. “เอกํ
ฆนฺเต สามเณรํ ปสฺสิมหา”ติ.

“น โส ภิกฺขเว สามเณโร,
เถโร เอโส”ติ. “อติวีย ขุทฺทโก

๔. เรื่องพระลกฺขณญกภทฺทียเถระ

พระศาสดาประทับอยู่ ณ พระ-
เชตวัน ทรงปรารภถึงพระลกฺขณญก-
ภทฺทียเถระ ตรัสพระธรรมเทศนา
เป็นต้นว่า บุคคล ไม่ถือว่าเป็นเถระ
เพราะมีศีรษะหงอก.

มีเรื่องราวพิสดารว่า วันหนึ่ง
เมื่อพระเถระนั้น ไปยังที่อุปัฏฐาก
พระศาสดาเสร็จแล้วก็หลีกไป, ภิกษุ
ผู้อยู่ป่าประมาณ ๓๐ รูป เพียงเห็นท่าน
เท่านั้น พากันมาถวายบังคมพระศาสดา
แล้วนั่งลง. พระศาสดาได้ทอดพระเนตร
เห็นอุปนิสัยแห่งพระอรหัตของภิกษุเหล่า-
นั้น ตรัสถามปัญหาข้อนี้ว่า “พวกเธอ
พบพระเถระรูปหนึ่ง ที่ไปจากนี้ไหม”.
พวกภิกษุก็กราบทูลว่า “ไม่พบ
พระเจ้าข้า”. พระศาสดาตรัสถามว่า
“พวกเธอได้พบเขา มิใช่หรือ”. พวกภิกษุ
กราบทูลว่า “ได้พบ สามเณรรูปเดียว
พระเจ้าข้า”.

พระศาสดาตรัสว่า “นั่น ไม่ใช่ สามเณร
นะ ภิกษุทั้งหลาย, นั่น คือพระเถระ”.

คุณวัลดี ลาภทรงสุข
สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภนเต”ติ. “นาคี ภิกขเว มหุลล-
ภาเวน เถราสเน นิสินฺนมตฺตเกน
‘เถโร’ติ วทามิ, โย ปน สจฺจานิ
ปฏฺวิชฺฌิตฺวา มหาชนฺสฺส อหีสกฺภาเว
จิตฺ, อโย เถโร นามา”ติ วตฺวา
อิมา คากา อภาสิ

พวกภิกษุกราบทูลว่า “ท่านตัวเล็ก
นิดเดียว พระเจ้าข้า”. พระศาสดา
ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราไม่เรียกว่า
‘เถระ’ เพราะความเป็นคนแก่ เพราะ
เหตุแค่นั่งบนอาสนะพระเถระ, ส่วนผู้ใด
รู้แจ้งสัจจะทั้งหลาย ดำรงอยู่ในความเป็น
ผู้ไม่เบียดเบียนมหาชน, ผู้นี้ ชื่อว่า
เถระ” ได้ทรงภาสิตพระคาถาเหล่านี้ว่า

๒๖๐. “น เตน เถโร โส โหติ
เยนสฺส ปลิตํ สีโร
ปริปกฺโก วโย ตสฺส
‘โมฆชิณฺโณ’ติ วุจฺจติ

๒๖๐. “บุคคล ไม่ชื่อว่าเป็นเถระ เพราะ
มีศีรษะหงอก มีวัยหง่อม เราเรียก
เขาว่า ‘คนแก่เปล่า’

๒๖๑. ยมฺหิ สจฺจญฺจ ธมฺโม จ
อหีสภา สณฺณโม ทโม
ส เว วนฺตมโล สีโร
โส ‘เถโร’ติ ปวุจฺจติ”ติ.

๒๖๑. สัจจะ ธรรมะ อหิงสา สันญญะ
และทมะ มีอยู่ในบุคคลใด บุคคล
นั้นแล คลายมลทินได้แล้ว เป็น
นักปราชญ์ เราเรียกว่า ‘เถระ’.

ตตฺถ ปริปกฺโกติ ปริณโต
วุฑฺฒภาวํ ปตฺโตติ อตฺถโก.
โมฆชิณฺโณติ อนฺโต เถรกรณานํ
ธมฺมานํ อภาเวน ตุจฺจชิณฺโณ
นามส. สจฺจญฺจติ ยมฺหิ ปน
ปุกฺคเล โสพสหากาเรหิ ปฏฺวิทฺชตฺตา

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า แก่หง่อม
ได้แก่ ผู้ถูกชราห้อมเข้าไปรอบแล้ว คือ
ถึงความเป็นคนแก่. คำว่า แก่เปล่า
ได้แก่ ผู้ที่นั้น ชื่อว่าแก่เปล่า เพราะ
ภายในใจ ไม่มีคุณธรรมที่ทำให้เป็น
เถระ(ผู้มั่นคง). คำว่า สัจจะ หมายถึง

คุณวัชิตี ลากทรงสุข
สร้างคันฉับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธรรมบท.ป-ท.๗-๘

จตุพพิชั สจจัม ฌาณน สจจิกตตตตา
 นววิโร โลกุตตรธมโม จ อตถิ.
 อหีสาดิ อหีสนภาเวณ. เทสนามตตเมตต์.
 ยมहि ปน จตุพพิธาปิ อปฺปมณฺญา-
 ภาวนา อตถิตฺติ อตฺโถ. สญฺญโม
 ทโมติ สิลญฺเจว อินฺทริยสํวโร จ.
 วนฺตมโลติ มคฺคฌาณน นีหตมโล.
 ธีโรติ ธิติสมฺปนฺโน. เถโรติ โส
 อิเมहि ติรภาวกรณฺเหสิ สมฺนฺนาคตตตตา
 'เถโร'ติ ปวฺจจตฺติ อตฺโถ.

ความว่า ก็ผู้ใด มีสัจธรรม ๔ อย่าง
 เพราะรู้แจ้ง ด้วยอาการ ๑๖ และมี
 โลกุตตรธรรม ๔ อย่าง เพราะทำให้แจ้ง
 ด้วยญาณ. คำว่า อหีสา คือ ความ
 ไม่เบียดเบียน. คำว่า อหีสา นั้น
 เป็นเพียงหัวข้อเทศนา. หมายความว่า
 ผู้ใด มีอัปปมัญญาภาวนาแม้ ๔ อย่าง
 (คือ เมตตา, กรุณา, มุทิตา, อุเบกขา).
 คำว่า สัจญฺญมะ และทมะ ได้แก่ ศีล
 และการสำรวมอินทรีย์. คำว่า ผู้คลาย
 มลทินได้แล้ว ได้แก่ ผู้ขจัดมลทินออก
 แล้วด้วยมรรคญาณ. คำว่า เป็น
 นักปราชญ์ ได้แก่ ผู้สมบูรณ์ด้วย
 ปัญญา. คำว่า เถระ ได้แก่ พระผู้มี
 พระภาคตรัสเรียกผู้นั้นว่า 'เถระ' เพราะ
 ประกอบด้วยคุณธรรม เครื่องทำให้เป็น
 ผู้มั่นคง เหล่านี้.

เทสนาวसानเ เต ภิกฺขุ อรหตฺเต
 ปติฏฺฐหีสุตฺติ.

ในกาลอวसानแห่งพระธรรม-
 เทศนา ภิกษุเหล่านั้น ดำรงอยู่ในธรรมชั้น
 พระอรหัต.

ลกฺขณฺฎกภทฺทียวตฺถ จตฺตถณฺ.

เรื่องพระลกขณฎกภททียเถระที่ ๔ จบ.

๕. สมุพหุผลภิกขุขวตถุ

๒๖๒. น วากุกรรมมตเตน
วณฺณโปกฺขรตาย วา
สาธฺมฺโรโป นโร โหติ
อิสฺสุกึ มจฺจรี สโร

๒๖๓. ยสฺส เจตํ สมุจฺฉินฺนํ
มุลมจฺฉํ สมุหตํ
ส วนฺตโทโส เมธาวิ
'สาธฺมฺโรโป'ติ วุจฺจติ.

๕. เรื่องภิกษุหลายรูป

๒๖๒. นรชนผู้มีความริษยา มีความ
ตระหนี่ โอ้อวด จะจัดว่าเป็น
คนดี เพราะเหตุแก่พูดจัดจ้าน
หรือ เพราะมีผิวพรรณอ่อนละมุน
ก็หาไม่

๒๖๓. ส่วนนรชนใด ดัดโทสชาติมีความ
ริษยาเป็นต้น นั้นขาด ถอนราก
ถอนโคนได้ นรชนนั้น กลาย
โทสได้ มีปัญญา เราเรียกว่า
'เป็นคนดี'.

๕. สมุพหุลภิกขุขุตตุ

น วาการณมตเตนาติ อิม
 ฐมมเทศนํ สตุถา เขตวเน วิหรนโต
 สมพหุเล ภิกขุ อารพภ กถสิ.

เอกสมิ หิ สมเย ทหเร จ
 สามณเระ จ อตุตโน ฐมาจริยานเยว
 จีวรชนาทีนิ เวยยาวจจานิ กโรนุเต
 ทิสวา เอกจเจ เถรา จินฺตยิสสุ
 “มยปี พยณฺชนสมเย กุสลา,
 อมหากเมว กิณฺจิ นตฺถิ, ยนฺนุน
 มยํ สตุถารํ . อุปสงฺกमितฺวา เอวํ
 วเทยยาม ‘ภนฺเต มยํ พยณฺชนสมเย
 กุสลา ‘อณฺเณสํ สนฺติเก ฐมมํ
 อุกฺคณฺหิตฺวาปี อิมสํ สนฺติเก
 อโสเชตฺวา มา สชฺฌายิตฺถา’ติ
 ทหฺรสามณเระ อาณาเปถา’ติ เอวํ หิ
 อมหากํ ลามสกุกาโร วทฺถิสฺสตี’ติ.
 เต สตุถารํ อุปสงฺกमितฺวา ตถา วทิสฺสุ.

๕. เรื่องภิกษุหลายรูป

พระศาสดาประทับอยู่ ณ พระ-
 เขตวัน ทรงปรารภภิกษุหลายรูป ตรัส
 พระธรรมเทศนานี้เป็นต้นว่า **นรชนจะ
 จัดว่าเป็นคนดี เพราะเหตุแก่กล่าวจัดจ้าน
 ก็หาไม่.**

มีเรื่องราวพิสดารว่า ครั้งหนึ่ง
 พระเถระบางกลุ่ม เห็นพระหนุ่มและ
 เณรน้อยกำลังช่วยกันทำการขวนขวาย
 มีการย้อมผ้าจีวรเป็นต้นให้อาจารย์ผู้บอก
 ธรรมของตนนั้นแลแล้วจึงคิดว่า “แม้
 พวกเรา ก็เป็นผู้ฉลาดในอักษรศาสตร์,
 ไม่มีประโยชน์อะไร ๆ แก่พวกเราเลย,
 เห็นที่พวกเราจะต้องเข้าไปเฝ้าพระศาสดา
 กราบทูลอย่างนี้ว่า ‘ข้าแต่พระองค์
 ผู้เจริญ พวกข้าพระพุทธเจ้าก็เป็นผู้ฉลาด
 ในอักษรศาสตร์ ขอพระองค์ จงรับสั่ง
 พระภิกษุหนุ่มและสามเณรน้อยทั้งหลาย
 ว่า ‘เธอทั้งหลาย ถึงศึกษาธรรมมาจาก
 สำนักของอาจารย์อื่น ยังไม่ได้สอบทาน
 ในสำนักของภิกษุเหล่านี้ ห้ามสาธยาย
 กัน’ เพราะว่า ด้วยอาการอย่างนี้แหละ
 ลามสักการะ ก็จักเจริญแก่พวกเรา”.

คุณวัลดี ลามทรงสุข

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตถา เตสํ วจนํ สุตฺวา
 “อิมสฺมี สาสเน ปเวณิวเสนเว เอวํ
 วตฺตํ ลภติ, อิเม ปน ลามสกุการํ
 นิสฺสิตา”ติ ญตฺวา “อหํ ตุมฺเห
 วากุกรรมตฺเตน ‘สาธฺรูโป’ติ น
 วทามิ, ยสฺส ปเนเต อิศฺสาทโย
 ธมฺมา อรหตฺตมคฺเคน สมุจฺฉินฺนา,
 เอโสเอว สาธฺรูโป”ติ วตฺวา อีมา
 คาถา อภาสิ

๒๖๒. “น วากุกรรมตฺเตน
 วณฺณไปกฺขรตฺตาย วา
 สาธฺรูโป นโร โหติ
 อิศฺสุกึ มจฺฉริ สโร

๒๖๓. ยสฺส เจตํ สมุจฺฉินฺนํ
 มุลฆจฺฉํ สมุหตํ
 ส วนฺตโทโส เมธาวิ
 ‘สาธฺรูโป’ติ วุจฺจติ”ติ.

พวกภิกษุเหล่านั้น ได้เข้าไปเฝ้าพระ
 ศาสดา แล้วกราบทูลเช่นนั้น.

พระศาสดาได้สดับคำของภิกษุ
 เหล่านั้น ก็ทรงทราบว่า “ตาม
 ประเพณีนิยม ในพุทธศาสนานี้ ใคร ๆ
 ก็พูดอย่างนี้ได้ทั้งนั้น, แต่ภิกษุพวกนี้
 อาศัยลามสัการะ” ตรัสว่า “เรา
 ไม่ได้บอกพวกเธอว่า ‘คนดี’ เพราะเหตุ
 เพียงพูดเก่ง, ส่วนผู้ใด ใช้อรหัตมรรค
 ตัดธรรมทั้งหลาย มีความริษยาเป็นต้น
 เหล่านี้ได้, ผู้นี้แหละจัดว่าเป็นคนดี”
 แล้วได้ทรงภาษิตพระคาถาเหล่านี้ว่า

๒๖๒. “นรชน ผู้มีความริษยา มีความ
 ตระหนี่ โอ้อวด จะจัดว่าเป็น
 คนดี เพราะเหตุแก่พูดจัดจ้าน
 หรือ เพราะมีผิวพรรณอ่อนละมุน
 ก็หาไม่

๒๖๓. ส่วนนรชนใด ตัดโทสชาติ มีความ
 ริษยาเป็นต้นนั้นขาด ถอนราก
 ถอนโคนได้ นรชนนั้น คลาย
 โทสะได้ มีปัญญา เราเรียกว่า
 ว่า ‘เป็นคนดี’.

ตตถ น วากรรมมตเตนาติ
 วจิกรรมมตเตน ลกขณสมฺปนฺนวจน-
 มตเตน. วนฺณโปกฺขรตาย วาติ
 สรีรวณฺณสมฺปนฺนมนนาปภาเวน. นโรติ
 เอตฺตเกเนว การเนน ปรลภาทิสฺสุ
 อีสฺสามนโก ปญฺจวิเชน มจฺเจเรน
 สมฺนาคโต เกราฎิกปกฺขภชเนน
 สโร นโร สารุรูปุ นาม น
 โหติ. ยสฺส เจตฺนติ ยสฺส จ
 ปุคฺคสฺส เอตฺ อีสฺสาทิสฺสชาติ
 อรหตฺตมคฺคณาเนน สมฺมุจฺฉินฺนํ มุลมาตฺ
 กตฺวา สมฺมุหตฺ, โส วนฺตโทโส
 ธมฺโมชปณฺณาย สมฺนาคโต 'สารุ-
 รูปุ'ติ วุจฺจตีติ อตฺถโก.

เทสนาวसानเน พหุ โสตาปตฺติ-
 ผลาทินิ ปาปุณฺณิสฺสูติ.

สมฺพหุสฺสภิกฺขุวตฺถุ ปณฺจมํ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เพราะ
 เหตุแก่พูดขัดจ้าน หามิได้ ได้แก่
 เพราะเหตุแก่พูดแก่ง คือพูดถ้อยคำ
 สมบูรณ์ด้วยลักษณะ. คำว่า เพราะมี
 ศิวพรรณอ่อนละมุน คือ เพราะมี
 ศิวพรรณงดงาม น่าชอบใจ. คำว่า
 นรชน เป็นต้น หมายความว่า นรชน
 ผู้มีใจริษยา ในลามสัการะของคนอื่น
 เป็นต้น ประกอบด้วยความตระหนี่ ๕
 อย่าง ชื่อว่าผู้โอ้อวด เพราะคบธรรม
 ฝ่ายข้าศึก จัดว่าเป็นคนดี ไม่ได้
 เพราะเหตุเพียงเท่านั้น. คำว่า ส่วนผู้ใด
 ตัดธรรมนั้นขาด หมายความว่า
 ส่วนบุคคลใด ตัดโทษชาติมีความริษยา
 เป็นต้น นั้นขาดได้ กอนรากกอนโคนได้
 ด้วยอรหัตมรรคญาณ, บุคคลนั้นคลาย-
 โทสะได้ ประกอบด้วยปัญญาอันรุ่งเรือง
 ในธรรม พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกว่า
 'เป็นคนดี'.

ในกาลอวसानแห่งพระธรรม-
 เทสนา พุทธศาสนิกชนจำนวนมาก
 ได้บรรลุธรรมขั้นโสดาปัตติผลเป็นต้น.

เรื่องภิกษุหลายรูปที่ ๕ จบ.

คุณวัลดี ฉากทรงสุข

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. หตุถกาวตถุ

๒๖๔. น มุณฑกณ สมโน
อพพโต อลิกั ภณ
อิจฉาโลกสมาปนโน
สมโน ก็ ภวิสสติ

๒๖๕. โย จ สมมติ ปาปานี
อนัญญลानी สพพโส
สมิตตดา หิ ปาปานี
'สมโน'ติ ปวจุจติ.

๖. เรื่องภิกษุชื่อหัตถกะ

๒๖๔. บุคคล ผู้ไม่มีวัตร พุดคำเหลว-
แหละ จะจัดว่าเป็นสมณะเพราะ
ศีระะโล้น หามิได้ ผู้ถึงพร้อม
ด้วยความอิจฉาและโลภะ จักเป็น
สมณะได้อย่างไร

๒๖๕. ส่วนบุคคลใด สงบความชั่ว
ทั้งน้อยและใหญ่ได้ โดยประการ
ทั้งปวง เพราะสงบความชั่ว
ทั้งหลายได้ เราจึงเรียกคนนั้น
ว่า 'สมณะ'.

๖. หัตถกาวตถุ

น มุณฑาทน สมโณติ อิม
ธมฺมเทศนํ สตุถา สาวตฺถิยํ วิหรนฺโต
หตุถกํ อารพฺภ กณฺเสี.

โส กิร วาทกฺขิตฺโต “ตุเมห
อสุกเวลาย อสุกฏจานนนาม
คจฺเจยฺยาถ, วาทำ กิรฺสูสามา”ติ
วตุวา ปุเรตรเมว ตตุถ กนฺตุวา
“ปฺสูสถ, ติตฺถิยา มม ภฺเยน น
อาคตา, เอเสว เนสํ ปราชโย”ติ-
อาทีนึ วตุวา วาทกฺขิตฺโต
อณฺเณณณฺณํ ปฏฺิจรฺนฺโต. วิจรฺติ.
สตุถา “หตุถโก กิร เอวํ กโรตี”ติ
สุตุวา ตํ ปกฺโกสาเปตุวา “สจฺจํ
กิร หตุถก เอวํ กโรสี”ติ
ปุจฺฉิตฺวา “สจฺจนฺ”ติ วตุเต, “กสมฺมา
เอวํ กโรสี? เอวรูปํ หิ มุสาวาทำ
กโรนฺโต สีสมุณฺฑนฺนาทิมตุเตเนว
สมโณ นาม น โหติ, โย ปน
อณฺุณิ วา กุลาณิ วา ปาปาณิ
สมेतฺวา จิตฺ, อยเมว สมโณ”ติ

๖. เรื่องภิกษุชื่อหัตถกะ

พระศาสดาประทับอยู่ ณ กรุง-
สาวัตถี ทรงปรารภภิกษุชื่อหัตถกะ
ตรัสพระธรรมเทศนานี้ เป็นต้นว่า
คนที่จัดว่า เป็นสมณะ เพราะศีรยะล้วน
ห้ามมิได้.

เล่ากันมาว่า ภิกษุชื่อหัตถกะนั้น
เป็นพระที่คฤพุงไป กล่าวว่า “ท่าน
ทั้งหลาย ฟังไปที่โน้น ในเวลาโน้น,
พวกเรา จักทำวาทะกัน” ไปที่นั่น
ก่อนคนอื่น ๆ เลยทีเดียว กล่าวคำต่าง ๆ
มีว่า “ท่านทั้งหลายเห็นไหม, พวก
เดียรถีย์ ไม่กล้ามา เพราะกลัวเรา,
นี่แหละคือความปราชัย ของพวกเขาเอง”
เป็นต้น เทียวคฤพุงไป กลบเกลื่อนคำ
พูดอื่นไว้ด้วยคำอื่น. พระศาสดาทรงสดับ
ว่า “เขาวา ภิกษุชื่อหัตถกะกระทำ
อย่างนี้” จึงรับสั่งให้เรียกเธอเข้า
เฝ้าแล้วตรัสถามว่า “หัตถกะ ทราบว่า
เธอทำอย่างนี้ จริงไหม” เมื่อเขาทูลรับ
ว่า “จริง”, จึงตรัสว่า “ทำไม เธอ
จึงทำเช่นนั้น? เพราะบุคคลมัวทำการ
พูดเท็จอย่างนี้ จัดว่า เป็นสมณะ

คุณวัลดี ฉากทรงสุข

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วตุวา อีมา คากา อภาสิ

เพราะเหตุเพียงมีศีรชะโล้นเป็นต้นเท่านั้น
ห้ามได้, ส่วนผู้สงบบาปกรรมทั้งน้อยและ
มาก ดำรงอยู่นั้นแหละ จัดว่าเป็นสมณะ”
ได้ทรงภาษิตพระคาถาเหล่านี้ว่า

๒๖๔. “น มุณฑเกน สมโน
อพฺพโต อลิ กั ภณ
อิจฺจาลอภสฺมาปฺนโน
สมโน ก็ ภวิสฺสติ

๒๖๔. “บุคคล ผู้ไม่มีวัตร พุดคำเหล่านี้-
แหละ จะจัดว่าเป็นสมณะ เพราะ
ศีรชะโล้น ห้ามได้ ผู้ถึงพร้อม
ด้วยความอิจจาและโลกะ จักเป็น
สมณะได้อย่างไร

๒๖๕. โย จ สเมติ ปาปานิ
อณฺฑุลานิ สพฺพโส
สมิตตฺตา หิ ปาปานิ
‘สมโน’ติ ปวฺจจตี”ติ.

๒๖๕. ส่วนบุคคลใด สงบความชั่ว
ทั้งน้อยและใหญ่ได้ โดยประการ
ทั้งปวง เพราะสงบความชั่ว
ทั้งหลายได้ เราจึงเรียกคนนั้น
ว่า ‘สมณะ’.

ตตฺถ มุณฑเกนาติ สีสฺมุณฑมตฺเตน.
อพฺพโตติ สีสฺวเตน จ ฐตฺถกฺวเตน
จ วิรหิตฺโต.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เพราะ
ศีรชะโล้น ได้แก่ เพราะเหตุเพียงมี
ศีรชะโล้น. คำว่า ผู้ไม่มีวัตร ได้แก่
ผู้เว้นจากศีลวัตรและธุดงค์วัตร.

อลิ กั ภณฺนติ มุสวาทํ ภณฺนโต
อปฺปตฺเตสฺส อารมฺมณฺเสสฺส จ อิจฺจาย
ปตฺเตสฺส จ โลเกน สมฺนฺนาคโต
สมโน นาม ก็ ภวิสฺสติ. สเมตีติ

คำว่า พุดคำเหล่านี้แหละ หมายความว่า
บุคคลผู้กล่าวเท็จ ประกอบด้วยความ
ริษยา ในอารมณ์ที่ยังไม่มาถึง และ
ความละโมภ ในอารมณ์ที่มาถึงแล้ว

คุณวัลดี ลาภทรงสุข

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โย จ ปริตตานิ วา มหนตานิ
 วา ปาปานิ รูปสมมติ, โส เตสํ
 สมิตตดา "สมโน"ติ ปวฺจจตีติ
 อตุโก.

เทสนาวसानะ พหุ โสตาปัตติ-
 ผลาทีนิ ปาปฺณีสูติ.

หตฺถกาวตฺถุ ฉฏฺฐ.

ชื่อว่าเป็นสมณะได้อย่างไร. คำว่า
 สงบได้ หมายความว่า ส่วนผู้ใด ยัง
 บาปทั้งหลาย ทั้งน้อยทั้งมาก ให้สงบลง
 ได้ พระผู้มีพระภาค ตรัสเรียกผู้นั้นว่า
 "สมณะ" เพราะเขาละบาปเหล่านั้น
 ได้แล้ว.

ในกาลอาวาสานแห่งพระธรรม-
 เทศนา พุทธศาสนิกชนจำนวนมาก
 ได้บรรลุธรรมขั้นโสดาปัตติผลเป็นต้น.

เรื่องภิกษุชื่อหัตถกะที่ ๖ จบ.

คุณวัลดี ฉากทรงสุข

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๓. อัญจนพรพราหมณวตถุ

๒๖๖. น เตน ภิกขุ โส โหติ
ยาวตา ภิกขเต ปเร
วิสั ฐมมึ สมาทาย
ภิกขุ โหติ น ตาวตา

๒๖๗. โยธ ปุณฺณณฺจ ปาปณฺจ
วาเหตุวา พุรหมจริยวา
สงฺขาย โลก จรติ
ส เว 'ภิกขุ'ติ วุจฺจติ.

๓. เรื่องพราหมณ์คนใด คนหนึ่ง

๒๖๖. บุคคลถือว่าเป็นภิกษุ เพราะเหตุ
ของคนอื่น ห้ามได้ ผู้สมาทานธรรม
อันเป็นพิษ ชื่อว่าเป็นภิกษุเพราะ
เหตุมีประมาณเพียงนั้น ก็หาไม่

๒๖๗. ผู้ใด ในศาสนานี้ ลอยบุญและบาป
ได้แล้ว มีพรหมจรรย์ เทียวไป
ด้วยการพิจารณา(สังขาร)ในโลก
ผู้นั้นแล เราเรียกว่า 'เป็นภิกษุ'.

๗. อัญชลิตพราหมณวตถุ

น เตน ภิกษุ โส โหติติ
 อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน
 วิหรนฺโต อญฺชลิตํ พฺราหฺมณํ อารพฺภ
 กเถสิ.

โส กิร พาทิรสมเย ปพฺพชิตฺวา
 ภิกขุํ จรนฺโต จินฺตฺเตสิ “สมโณ
 โคตโม อตฺตโน สวเก ภิกฺขุชาย
 จรนฺเต ‘ภิกฺขุ’ติ วทติ, มํปิ ‘ภิกฺขุ’ติ
 วตฺตุํ วฏฺฏตี”ติ. โส สตุถารํ
 อุปสงฺกมิตฺวา “โก โคตม อหํปิ
 ภิกขุํ จริตฺวา ชีวามิ, มํปิ ‘ภิกฺขุ’ติ
 วเทหิ”ติ. อถ นํ สตุถา “นาหํ
 พฺราหฺมณ ภิกฺขุขนมตฺเตน ‘ภิกฺขุ’ติ
 วทามิ, น หิ วิสํ ฐมฺมํ สมากาย
 วตฺตนฺโต ภิกฺขุ นาม โหติ, โย
 ปน สพฺพสงฺขาราเร สงฺขาย จรติ,
 โส ภิกฺขุ นามา”ติ วตฺวา อีมา
 คาถา อภาสิ

๘. เรื่องพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง

พระศาสดาประทับอยู่ ณ พระ-
 เขตวัน ทรงปรารภพราหมณ์คนใด
 คนหนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศนานี้ เป็นต้น
 ว่า บุคคลถือว่าเป็นภิกษุเพราะเหตุ
 ของคนอื่น ห้ามมิได้.

กล่าวขานกันมาว่า พราหมณ์
 คนนั้น บวชในลัทธินอก (พุทธ-
 ศาสนา) เทียวขออยู่ คิดว่า “พระ-
 สมณโคตม ย่อมเรียกสาวกของตน
 ผู้เทียวขออยู่ว่า ‘เป็นภิกษุ’, พระสมณ-
 โคตม ควรเรียกแม้เราว่า ‘เป็นภิกษุ’.
 เขาเข้าเฝ้าพระศาสดา กราบทูลว่า
 “ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ถึงข้าพเจ้าก็
 เทียวขอเลี้ยงชีพ, ขอพระองค์จงเรียก
 แม้ข้าพเจ้าว่า ‘เป็นภิกษุเถิด’”. ที่นั้น
 พระศาสดาตรัสกับเขาว่า “พราหมณ์
 เราไม่เรียกว่า ‘เป็นภิกษุ’ เพราะเหตุ
 เพียงการขอ, เพราะว่า บุคคลสมานา-
 ธรรม อันเป็นพิษ ประพฤติอยู่ ชื่อว่า
 เป็นภิกษุ ก็หาไม่, ส่วนผู้ใดเทียวไป
 ด้วยการพิจารณาสังขารทั้งปวง, ผู้นั้น

คุณวัลดี ฉากทรงสุข

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชื่อว่าเป็นภิกษุ” ได้ทรงภาษิตพระคาถา
เหล่านี้ว่า

๒๖๖. “น เตน ภิกขุ โส โหติ
ยาวตา ภิกขเต ปเร
วิสั ฐมมึ สมาทาย
ภิกขุ โหติ น ตาวตา

๒๖๖. “บุคคล ชื่อว่าเป็นภิกษุ เพราะ
เหตุขอคนอื่น ห้ามได้ ผู้สมาทาน
ธรรมอันเป็นพิษ ชื่อว่าเป็นภิกษุ
เพราะเหตุมีประมาณเพียงนั้น ก็
หาไม่

๒๖๗. โยธ ปุณฺณณฺจ ปาปณฺจ
วาเหตุวา พุรหมฺจริยา
สงฺขาย โลกฺเก จรติ
ส เว ‘ภิกขุ’ติ วุจฺจติ”ติ.

๒๖๗. ผู้ใด ในศาสนานี้ ลอยบุญและบาป
ได้แล้ว มีพรหมจรรย์ เทียวไป
ด้วยการพิจารณา(สังขาร)ในโลก
ผู้นั้นแล เราเรียกว่า ‘เป็นภิกษุ’.

ตตฺถ ยาวตาติ ยตฺตเกน ปเร
ภิกขติ, เตน ภิกขนมตฺเตน ภิกขุ
นาม น โหติ. วิสนฺติ วิสมํ ฐมมึ
วิสคนฺธํ วา กายกมฺมาทิกํ ฐมมึ
สมาทาย จรณฺโต ภิกขุ นาม น
โหติ. โยธาติ โย อิธ สาสเน
อุภยํเปตํ ปุณฺณณฺจ ปาปณฺจ
มคฺคพุรหมฺจริเยน วาเหตุวา ปนฺทิตฺวา
พุรหมฺจริยา โหติ.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เพราะ
เหตุเพียงขอคนอื่น หมายความว่า
บุคคลหาชื่อว่า เป็นภิกษุ เพราะเหตุ
เพียงขอคนอื่นไม่. คำว่า อันเป็นพิษ
หมายถึง ผู้ที่สมาทานธรรม ไม่เสมอ
หรือธรรม มีกายกรรมเป็นต้น มีกลิ่น
เป็นพิษ ประพฤติอยู่ ชื่อว่าเป็นภิกษุ
ห้ามได้. คำว่า ผู้ใดในศาสนานี้ หมาย-
ความว่า ผู้ใดในพุทธศาสนานี้ ลอย
คือบรรเทาบุญและบาป แม้ทั้งสองอย่าง
นั้น ด้วยมรรคพรหมจรรย์ ชื่อว่าเป็น
ผู้ประพฤติพรหมจรรย์.

คุณวัลดี ฉากทรงสุข

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สงฺขยาติ ฌาณน. โลเกติ
 ขนฺธาภิโลก “อิม อชฺฌตฺติกา
 ขนฺธา, อิม พาทิรา”ติ เอว
 สพฺเพปิ ฌมฺเม ขานิตฺวา จรติ,
 โส เตน ฌาณน กิเลสานํ
 ภินฺนตฺตา “ภิกฺขุ”ติ วุจฺจตีติ อตฺถโก.

เทสนาวसानเน พหุ โสตาปตฺติ-
 ผลาทินิ ปาปฺณีสฺสูติ.

อณฺเวยตรพฺรหฺมณวตฺถุ สตฺตมํ.

คำว่า ด้วยการพิจารณา ได้แก่ ด้วย
 ญาณ. คำว่า ในโลก หมายความว่า
 บุคคล รู้ธรรมแม้ทั้งหมดในโลก มี
 ชั้นโลกเป็นต้น อย่างนี้ว่า “ธรรม
 เหล่านี้ เป็นชั้นภายใน, ธรรมเหล่านี้
 เป็นชั้นภายนอก” เทียบไป, ผู้ที่
 พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกว่า “เป็นภิกษุ”
 เพราะทำลายกิเลสได้ด้วยญาณนั้น.

ในกาลอวसानแห่งพระธรรม-
 เทศนา ประชาชนจำนวนมาก ได้บรรลุ
 ธรรมชั้นโสดาปัตติผลเป็นต้น.

เรื่องพราหมณ์คนใดคนหนึ่ง ๗ จบ.

คุณวัลดี ลากทรงสุข

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. ตีคุณิยวตถุ

๒๖๘. น โมนน มุณี โหติ
มุพฺพหฺรฺโป อวิทฺทสฺสุ
โย จ ตุลํว ปกฺกยฺห
วรมาทาย ปณฺหิโต

๒๖๙. ปาปานิ ปริวชฺเชติ
ส มุณี เตน โส มุณี
โย มุณาติ อุกฺโก โลเก
มุณี เตน ปวฺจฺจติ.

๘. เรื่องเตียรถีย์

๒๖๘. บุคคล ผู้โง่เขลา ไม่รู้จักจริง ไม่เชื่อว่า
เป็นมุณี เพราะความนิ่ง ส่วน
บุคคลใด เป็นบัณฑิตถือเอาธรรม
อันประเสริฐ เปรียบเหมือนบุคคล
ผู้ประคองตาชั่งยืนอยู่

๒๖๙. เว้นบาปทั้งหลาย บุคคลนั้นชื่อว่า
เป็นมุณี เขาเป็นมุณี เพราะเหตุ-
นั้น ผู้ใด ย่อมรู้สรรพทั้ง ๒ ในโลก
เราเรียกผู้นั้นว่า มุณี เพราะเหตุ-
นั้น.

๘. ติตถียวตถุ

น โมเนนาติ อิมิ ธมฺมเทสนํ
สตถา เขตวเน วิหรนฺโต ติตถิเย
อารพฺภ กณฺเธิสิ

เต กิร ภูตตฺถุจาเนสุ มนุสฺसानํ
อนุโมทณํ กตฺวา “เขมํ โหตุ, สุขํ
โหตุ, อายุ วฑฺฒตุ, อสฺสกุญฺจาเน
นาม กุลลํ อตฺถิ, อสฺสกุญฺจาเน
นาม กณฺฏโก อตฺถิ, เอวรूपํ
จันํ คนฺตุํ น วญฺญตี”ติ อาทินา
นเยน มงฺคลํ วตฺวา ปกฺกมฺนฺติ.
ภิกฺขุ ปน ปจฺมโพธิยํ อนุโมทนาทินํ
อนนุญฺญาตกาเล ภตฺตคฺคเ มนุสฺसानํ
อนุโมทณํ อกตฺวา ปกฺกมฺนฺติ. มนุสฺสา
“มยํ ติตถิยานํ สนฺติกา มงฺคลํ
สุณาม, ภทฺนฺตา ปน ตฺถุหิภฺฐตา
ว ปกฺกมฺนฺตี”ติ อฺชฺฌายีสุ.

ภิกฺขุ ตมตฺถํ สตฺถุ อารโจะสุ.
สตถา “ภิกฺขเว อิตฺโต ปฏฺจาย
ภตฺตคฺคาคาทีสุ ยถาสฺขํ อนุโมทณํ

๘. เรื่องเดียรถีย์

พระศาสดา ประทับอยู่ ณ พระ-
เชตวัน ทรงปรารภพวกเดียรถีย์ ตรัส
พระธรรมเทศนานี้เป็นต้นว่า บุคคลไม่
ชื่อว่าเป็นมุนี เพราะความนิ่ง.

ทราบว่าเป็นพวกเดียรถีย์เหล่านั้น
ทำอนุโมทนาแก่ประชาชนทั้งหลาย ใน
ที่บริโภคน้ำเสร็จแล้ว กล่าวมงคล โดยนัย
เป็นต้นว่า “จงมีความเกษม, จงมีสุข,
จงมีอายุยืน, ชื่อที่ตรงโน้น มีโกลน,
ชื่อที่ตรงโน้น มีหนาม, ไม่ควรไปที่
เช่นนั้น” แล้วก็หลีกไป. ก็ในปฐมโพธิกาล
ในสมัยที่พระพุทธเจ้า ยังไม่อนุญาตให้
พรโยม มีการอนุโมทนาเป็นต้น พวก
ภิกษุไม่ทำอนุโมทนา แก่ประชาชน ใน
โรงฉัน หลีกไป. พวกญาติโยมวิพากษ์
วิจารณ์ว่า “พวกเราได้ฟังมงคล
จากสำนักพวกเดียรถีย์, แต่พระคุณเจ้า
กลับนิ่งแล้ว หลีกไป”.

พวกภิกษุได้ทราบทูลเรื่องนั้น แต่
พระศาสดา. พระศาสดาทรงอนุญาต
แล้วว่า “ภิกษุทั้งหลาย ตั้งแต่นี้ไป

คุณวัลดี ลาภทรงสุข
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กโรธ, อุปนิสินฺนกกถํ กถณา”ติ
 อนุชานี. เต ตถา กรีสฺสุ. มนุสฺสา
 อนุโมทนาทีนึ สฺกนฺนตา อสฺสาหปฺปตฺตา
 ภิกฺขุ นิมนฺเตตฺวา สกฺกาเร กโรนฺตา
 วิจฺรนฺตี. ติตฺถียา “มยฺ มุนิโน โมนํ
 กโรม, สมณฺสฺส โคตมฺสฺส สวากา
 ภตฺตคฺคาทีสุ มหากกถํ กถเนตฺตา
 วิจฺรนฺตี”ติ อชฺฌมายีสุ.

พวกเธอ จงกระทำอนุโมทนาตามสบาย
 ในที่ต่าง ๆ มีโรงฉันเป็นต้น, จงกล่าว
 อุปนิสินฺนกกถา (พรสำหรับผู้นั่งใกล้)”.
 ภิกษุเหล่านั้น ก็พากันทำอย่างนั้น.
 พวกประชาชนพอได้ฟังคำอนุโมทนาเป็น-
 ต้น ก็เกิดความขยັນ นิมนต์ภิกษุเที่ยว
 กระทำสักการะ. พวกเคียรถีย์ดำหนิว่า
 “พวกเรา เป็นมุนี ย่อมทำความเป็นผู้หนึ่ง,
 พวกสาวกของพระสมณโคตม เทียว
 กล่าวกถามากมายในที่ต่าง ๆ มีโรงฉัน
 เป็นต้น”.

สตุถา ตมตฺถํ สุตฺวา “นาหํ
 ภิกฺขเว ตฺถนฺทึภาวตฺตเตน ‘มุนี’ติ
 วทามิ, เอกจฺเจ หิ อชานนฺตา น
 กถเนตฺติ, เอกจฺเจ อวิสารทตาย,
 เอกจฺเจ ‘มา โน อิมํ อติสยตฺถํ
 อณฺเวย ชานีสุ’ติ มจฺเจเรน, ตสฺมา
 น โมนมตฺเตน มุนิ โหติ, ปाप-
 วุปสมเนน ปน มุนิ นาม โหตี”ติ
 วตฺวา อีมา คากา อภาสิ

พระศาสดา ทรงทราบความนั้น
 ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราไม่ได้บอกว่า
 ‘เป็นมุนี’ เพราะเหตุเพียงความเป็นผู้หนึ่ง,
 ความจริง บุคคลจำพวกหนึ่ง ไม่รู้
 จึงไม่พูด, จำพวกหนึ่ง ไม่พูด เพราะ
 ไม่กล้า, จำพวกหนึ่ง ไม่พูด เพราะ
 ความตระหนี่ ว่า ‘ผู้อื่น อย่าได้ทราบ
 เนื้อความดียิ่ง นี้ของพวกเราเลย’, เพราะ
 ฉะนั้น บุคคล ไม่ชื่อว่า เป็นมุนี เพราะ
 เหตุเพียงเป็นผู้หนึ่งเฉย, แต่บุคคล ชื่อว่า
 เป็นมุนี เพราะสงบบาปได้” ได้ทรง
 ภาษิตพระคาถาเหล่านี้ว่า

ธรรมบท.ป-ท.๗-๕

คุณวัลดี ลากทรงสุข
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๖๘. “น โมเนน มุณี โหติ
 มุพฺพหฺรฺโป อวิทฺทสุ
 โย จ ตฺลว ปคฺคยห
 จรมาทาย ปณฺทิตโต

๒๖๙. ปาปานิ ปริวชเชติ
 ส มุณี เตน โส มุณี
 โย มุณาติ อํโก โลก
 มุณี เตน ปวฺจจตี”ติ.

ตตฺถ น โมเนนาติ กาม
 หิ โมเนยฺยปฺปฏิปทาสงฺขาเตน มคฺค-
 ฌาณโมเนน มุณี นาม โหติ,
 อิธ ปน ตฺถุหิภาวํ สนฺธาย
 “โมเนนา”ติ วุตฺตํ. มุพฺพหฺรฺโปติ
 ตฺถุจฺจรูป. อวิทฺทสุติ อวิญญู.

เอวรฺูป หิ ตฺถุหิภูโตปิ มุณี นาม
 น โหติ, อถวา โมเนยฺยมุณี นาม
 น โหติ, ตฺถุจฺจสภาโว ปน อญฺญาณิ

๒๖๘. “บุคคลผู้โง่เขลา ไม่รู้จักจริง ไม่
 ชื่อว่าเป็นมุณี เพราะความนิ่ง
 ส่วนบุคคลใดเป็นบัณฑิต ถือเอา
 ธรรมอันประเสริฐ เปรียบเหมือน
 บุคคลผู้ประคองตำซังยืนอยู่

๒๖๙. เว้นบาปทั้งหลาย บุคคลนั้น ชื่อว่า
 เป็นมุณี เขาเป็นมุณี เพราะ
 เหตุนั้น ผู้ใด ย่อมรู้สรรพทั้ง ๒
 ในโลก เราเรียกผู้นั้นว่า มุณี
 เพราะเหตุนั้น”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เพราะ
 เป็นผู้หนึ่ง ห้ามมิได้ หมายความว่า ก็
 บุคคลชื่อว่า เป็นพระมุณี เพราะโมณะ
 คือมรรคญาณ คือหลักปฏิบัติเพื่อเป็น
 พระมุณีก็จริง, ถึงกระนั้น ในพระคาถา
 นี้ พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า “เพราะ
 เป็นผู้หนึ่ง” หมายถึงความเป็นผู้หนึ่งเฉย.
 คำว่า ผู้โง่เขลา คือ ผู้เปล่าประโยชน์.
 คำว่า ผู้ไม่รู้จักจริง คือ ผู้ไม่รู้จัก ๑.

ความว่า ก็บุคคลผู้เช่นนี้ ถึงแม้เป็นคน
 หนึ่งเฉย ก็ไม่ชื่อว่าพระมุณี, อีกอย่างหนึ่ง
 ไม่ชื่อว่า เป็นมุณี เพราะหลักปฏิบัติ

คุณพูลศักดิ์ ประณตฺตพาล
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จ โหตีติ อตโก.

เพื่อเป็นพระมุนี, แต่เป็นผู้มีสภาพ
ว่างเปล่า และไม่รู้จักจริง.

โย จ ตุลว ปกฺคยฺหาติ ยกา
หิ ตุลํ กเหตุวา จิตฺ, อติเรกญฺเจ
โหติ, หรติ, อุนกญฺเจ โหติ,
ปกฺขิปติ, เอวเมว โย อติเรกํ
หฺรณฺโต วย ปาปํ หรติ ปรีวชฺเชติ
อุนกํ ปกฺขิปนฺโต วย กุสลํ
ปรีปุเรติ, เอวญฺจ ปน กโรนฺโต
ศีลสมาธิปณฺณาวิมุตฺติวิมุตฺติญาณทสฺสน-
สงฺฆาตํ วรํ อุตฺตมเมว อาทาย
ปาปานิ อกุสลกมฺมานิ ปรีวชฺเชติ.

คำว่า ส่วนผู้ใด...เหมือนบุคคล
ประกองตาชั่ง หมายความว่า เหมือน-
อย่างว่า คนถือตาชั่ง ยืนอยู่, ถ้าของ
มันมากเกินไป, ก็น้ำหนัก, ถ้าของ
มันพร่อง, ก็ใส่เพิ่ม ฉนั้นใด, ผู้ใด นำออก
คือ งดเว้นบาป เหมือนคนนำของที่มาก-
เกินออกเสีย บำเพ็ญกุศลให้เต็ม เหมือน
คนใส่เพิ่มของที่น้อยลง ฉนั้นนั้นแหละ, ก็แล
เมื่อทำอยู่อย่างนี้ ชื่อว่า ถือเอาธรรมอัน
ประเสริฐ คือ สูงสุดทีเดียว กล่าวคือ
ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ และ
วิมุตติญาณทัศนะ งดเว้นบาป คือ
อกุศลกรรมทั้งหลาย.

ส มุนีติ โส มุนิ นามาติ
อตโก.

คำว่า ผู้นั้น ชื่อว่าเป็นพระมุนี
ความว่า ผู้นั้น ชื่อว่าเป็นพระมุนี.

เตน โส มุนีติ กสฺมา ปน
โส มุนีติ เจ, ยํ เหฏฺฐจา วุตฺตการณํ,
เตน โส มุนีติ อตโก.

คำว่า ผู้นั้น ชื่อว่าเป็นพระมุนี
เพราะเหตุนั้น หมายความว่า หากมี
คำถามว่า ก็ทำไม ผู้นั้น ชื่อว่าเป็น
พระมุนี, ก็ตอบว่า ผู้นั้นชื่อว่าเป็นมุนี
เพราะเหตุดังที่กล่าวมาแล้วในหนหลัง.

คุณพูลศักดิ์ ประณูทพาด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โย มุนาติ อุกโ โสเกติ
โย ปุกุคโล อิมสฺมี ขนฺธาทีโลก
ตุลฺลํ อารุเปตฺวา มินฺนุโต วีย “อิม
อชฺฌตฺติกา ขนฺธา, อิม พาทิรา”ติ-
อาทินา นเยน อิม อุกโ อตุเถ
มุนาติ.

มุนิ เตน ปฺวฺจฺจตีติ เตน
การณฺน ‘มุนี’ติ ปฺวฺจฺจติ เอวาติ
อตฺโถ.

เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตฺติ-
ผลาทินิ ปาปฺถนีสฺสูติ.

ติตฺถียวตฺถุ อฏฺฐมํ.

คำว่า ผู้ใด ย่อมรู้อรรถทั้ง ๒
ในโลก หมายความว่า ผู้ใด ย่อมรู้
อรรถทั้ง ๒ เหล่านี้ ในโลกมีชั้น
เป็นต้นนี้ โดยนัยมีอาทิว่า “เหล่านี้เป็น
ชั้นภายใน, เหล่านี้เป็นชั้นภายนอก”
เหมือนคนยกขึ้นสู่ตาชั่งนับอยู่.

คำว่า เราเรียกผู้นั้นว่า เป็น
มุนี เพราะเหตุนั้น ได้แก่ พระผู้มี-
พระภาค ตรัสเรียกผู้นั้นว่า ‘เป็นพระมุนี’
เพราะเหตุนั้น.

ในกาลอวसानแห่งพระธรรม-
เทศนา ประชาชนจำนวนมาก ได้บรรลุ
ธรรมชั้นโสดาปัตติผลเป็นต้น.

เรื่องเตียรถีย์ที่ ๘ จบ.

คุณพุดศักดิ์ ประณูทพาล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. อริยพาลิติกาวัตถุ

๒๗๐. น เตน อริโย โหติ
 เยน ปาณานิ หีสติ
อหิสา สพฺพปาณานํ
 'อริโย'ติ ปวฺจจติ.

๕. เรื่องนายพรานเบ็ดชื่ออริยะ

๒๗๐. บุคคล ชื่อว่าเป็นอริยะ เพราะเหตุ
เบียดเบียนสัตว์ หามิได้ เราเรียก
ว่า 'เป็นอริยะ' เพราะไม่เบียด-
เบียนสรรพสัตว์.

๘. อริยพาลิสีกวตฺถุ

น เตน อริโย โหตีติ อิมั
ธมฺมเทศนํ สตุถา · เขตวเน วิหรนฺโต
เอกํ อริยํ นาม พาลิสิกํ อารพุก
กเถสิ.

เอกทิวสํ หิ สตุถา ตสฺส
โสตาปัตติมคฺคสฺส อุปนิสฺสยํ ทิสฺวา
สาวตฺถิยา อุตฺตรทวารคามे ปิณฑาย
จริตฺวา ภิกฺขุสํฆปริวฺโต ตโต
อากจฺฉติ. ตสฺมี ขณเ โส พาลิสิกो
พลีเสน มจฺเจ คณฺหนฺโต พุทฺธปฺปมฺขํ
ภิกฺขุสํฆํ ทิสฺวา พลีสยญฺจิจิ จชฺเชตฺวา
อฏฺฐาสิ. สตุถา ตสฺส อวิทฺฐเร จานเ
นิวตฺติตฺวา จิตฺ “ตวํ กิณฺณาโม,
ตวํ กิณฺณาโม”ติ สารีปุตฺตตฺเถราทินํ
นามานิ ปุจฺฉิ.

“อหํ สารีปุตฺโต, อหํ โมคฺคัลลาโน”ติ
อตฺตโน อตฺตโน นามานิ กถยิสฺสุ.

๙. เรื่องนายพรานเบ็ดชื่ออริยะ

พระศาสดาประทับอยู่ ณ พระ-
เชตวัน ทรงปรารภนายพรานเบ็ดคนหนึ่ง
ชื่อว่า อริยะ ตรัสพระธรรมเทศนา
เป็นต้นว่า บุคคลชื่อว่าเป็นอริยะ เพราะ
เหตุ นั้น ก็หาไม่ได้.

มีเรื่องพิสดารว่า วันหนึ่ง พระ-
ศาสดาทอดพระเนตรเห็นอุปนิสัย แห่ง
โสตาปัตติมรรคของนายพรานเบ็ดนั้น
เสด็จเที่ยวบิณฑบาต ณ หมู่บ้าน ไกล
ประตูด้านทิศเหนือของพระนครสาวตฺถิ
มีพระสงฆ์ล้อมรอบ เสด็จพุทธดำเนิน
มาจากที่นั้น. ขณะนั้น พรานเบ็ดนั้น
กำลังเอาเบ็ดตกปลา มองเห็นพระสงฆ์
มีพระพุทธรูปเจ้าทรงเป็นหัวหน้า ได้ทัก
กันเบ็ดยื่นอยู่. พระศาสดาเสด็จกลับ
ประทับยืนอยู่ ณ ที่ไกลเขา ตรัสถามชื่อ
ของสาวกทั้งหลาย มีพระสารีบุตรเถระ
เป็นต้นว่า “เธอชื่ออะไร นะ, เธอชื่อ
อะไร นะ”.

พระสาวกเหล่านั้น ต่างก็ทูลตอบชื่อของ
ตน ๆ ว่า “ข้าพระพุทธเจ้า ชื่อสารีบุตร,

คุณพูลศักดิ์ ประณูทพาล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พาลิสโก จินเตสิ “สตถา สพเพส
 นามานิ ปุจฺจติ, มมาปี นามํ
 ปุจฺจิสฺสติ มณฺเฒ”ติ. สตถา ตสฺส
 อิจฺฉํ ญตฺวา “อุปาสก ตฺวํ โโก
 นามา”ติ ปุจฺจิตฺวา “อหํ ฆนฺเต
 อริโย นามา”ติ วุตฺเต, “น
 อุปาสก ตาทิสฺส ปาณาติปาตี
 อริโย นาม โหติ, อริโย ปน
 มหาชนสฺส อวิหีสนภาเว จิตฺ”ติ
 วตฺวา อิมํ คากฺมาห

๒๗๐. “น เตน อริโย โหติ
 เยน ปาณานิ หีสติ
 อหิสสา สพฺพปาณานํ
 ‘อริโย’ติ ปวฺจจตี”ติ.

ตตฺถ อหิสาติ อหีสเนน.

อิทํ วุตฺตํ โหติ “เยน ปาณานิ
 หีสติ, น เตน การเณน อริโย
 โหติ, โย ปน สพฺพปาณานํ
 ปาณาตีนา อหีสเนน เมตฺตาทิ-

ข้าพระพุทธเจ้าชื่อโมคคัลลานะ”:
 นายพรานเบ็ด คิดว่า “พระศาสดา
 ตรัสถามชื่อพระสาวกทุกรูป, ก็น่าจะ
 ตรัสถามชื่อเราด้วย”. พระศาสดา
 ทรงทราบความต้องการของเขา จึง
 ตรัสถามว่า “อุปาสก เธอชื่ออะไร” เมื่อ
 อุปาสกทูลตอบว่า “ข้าพระพุทธเจ้า
 ชื่ออริยะ พระเจ้าข้า” ตรัสว่า “อุปาสก
 ผู้เบียดเบียนสัตว์เป็นปกติ เช่นนั้น
 ชื่อว่าเป็นอริยะ ไม่ได้, ส่วนผู้ที่ดำรงอยู่
 ในความไม่เบียดเบียนมหาชน ชื่อว่า
 เป็นอริยะได้” แล้วตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๗๐. “บุคคล ชื่อว่าเป็นอริยะ เพราะ
 เหตุเบียดเบียนสัตว์ หามิได้ เรา
 เรียกว่า ‘เป็นอริยะ’ เพราะไม่
 เบียดเบียนสรรพสัตว์”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เพราะ
 “ไม่เบียดเบียน” ได้แก่ เพราะไม่รังแก.

มีคำอธิบายไว้เช่นนี้ว่า “บุคคล ไม่ชื่อว่า
 อริยะ เพราะเหตุเบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย,
 ส่วนผู้ที่ตั้งอยู่ไกลจากความเบียดเบียน
 เพราะไม่รังแกสรรพสัตว์ด้วยอาวุธติดตัว

คุณพุทธศักดิ์ ประณูทพาล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภาวนาย ปติภูจิตตุดา หีสโต อารา
จิต, อัย 'อริโย'ติ ปวฺจจติ"ติ อตฺถโก.

มีฝ่ามือเป็นต้น คือเพราะดำรงอยู่ในการ
เจริญธรรมมีเมตตาภาวนาเป็นต้น, พระ-
ผู้มีพระภาค ตรัสเรียกว่า 'เป็นอริยะ'.

เทศนาวसानะ พาลิสโก
โสตาปัตติผล ปติภูจฺหิ, สมฺปัตตานิปี
สาดุทฺติกา เทศนา อโหสิติ.

ในกาลอวसानแห่งพระธรรม-
เทศนา นายพรานเบ็ด ได้ดำรงอยู่ใน
พระโสตาปัตติผล, พระธรรมเทศนา
ได้อำนวยประโยชน์แม้แก่มหาชนผู้มา
ประชุมพร้อมกัน.

อริยพาลิสิกาวตุ นาม.

เรื่องนายพรานเบ็ดชื่ออริยะที่ ๙ จบ.

๑๐. สมุพหุผลภิกษุขุวัตตุ

๒๗๑. น สีลพุตมตเตน
พาหุสจุเจน วา ปน
อถวา สมာธิลาเภน
วิวิตตสยเนน วา

๒๗๒. 'ผุสสามี เนกขมมสุขี
อปุถุชชนเสวิต'
ภิกขุ วิสุสาสมาปาที
อปปตโต อาสวกุขย.

๑๐. เรื่องภิกษุหลายรูป

๒๗๑. ภิกษุ ยังไม่ได้บรรลุถึงขั้นสิ้นกิเลส
อาสวะ อย่างเพียงพอถึงความปลงใจ
ด้วยคุณสักว่าศีลและวัตร ด้วย
ความเป็นผู้มีสุตะมาก ด้วยการ
ได้สมาธิ ด้วยการนอนในที่
อันสงบ

๒๗๒. หรือว่า ด้วยคุณเพียงเท่านี้ว่า
'เรา ถูกต้องสุขเกิดแต่การออก-
บวชอันปุถุชนไม่เคยชองเสพแล้ว'.

๑๐. สมุพหุลภิกขุขุวตถุ

น สีลพุตมตเตนาติ อิม
 ธมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต
 สมุพหุเล สีลาทิสฺมปฺนฺเน ภิกขุ
 อารพฺภ กเถสิ.

เตสุ กิร เอกจฺจานํ เอว
 อโหสิ “มยฺ สมฺปนฺนสีลา, มยฺ
 ธฺตงฺคธฺรา, มยฺ พหุสฺสุตา, มยฺ
 ปนฺตเสนาสนวาสีโน, มยฺ ฌาน-
 ลาภีโน, น อมฺหากํ อรหตฺตํ
 ทุลฺลภํ, อิจฺฉิตทิวเสเยว อรหตฺตํ
 ปาปฺุณิสฺสามา”ติ. เยปิ ตตฺถ
 อนาคามีโน, เตสฺปิ เอตทโหสิ “น
 อมฺหากํ อิทานิ อรหตฺตํ ทุลฺลภนฺ”ติ.
 เต สพฺเพปิ เอกทิวสํ สตุถารํ
 อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา นิสินฺหา
 “อปิ นุ โข โว ภิกฺขเว ปพฺพชิตกิจฺจํ
 มตฺถกํ ปตฺตนฺ”ติ สตุถารา ปุญฺจา
 เอวมาหฺสฺ “ภนฺเต มยฺ เอวรูปา จ
 เอวรูปา จ, ตสฺมา ‘อิจฺฉิติจฺฉิตกฺขณเยว
 อรหตฺตํ ปตฺตํ สมตฺถมฺหา’ติ จินฺตเตตฺวา
 วิหรามา”ติ.

๑๐. เรื่องภิกษุหลายรูป

พระศาสดา ประทับอยู่ ณ พระ-
 เขตวัน ทรงปรารภภิกษุจำนวนมาก
 ผู้สมบูรณ์ด้วยศีลเป็นต้น ตรัสพระธรรม-
 เทศนานี้เป็นต้นว่า ด้วยคุณสักว่าศีลและ
 วัตร หามิได้.

กล่าวขานกันมาว่า บรรดาภิกษุ
 เหล่านั้น ภิกษุจำพวกหนึ่ง ได้มีความคิด
 อย่างนี้ว่า “พวกเรามีศีลสมบูรณ์, ทรง
 ธุดงค์, เป็นพหูสูต, ชอบอยู่ในเสนาสนะ
 ที่สงัด, ได้ฌานสมาบัติ, พระอรหัต
 พวกเราได้ไม่ยาก, พวกเราจักบรรลุ
 พระอรหัต ในวันที่เราต้องการเท่านั้น”.
 ในบรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุผู้เป็น
 พระอนาคามี ได้มีความคิดนี้ว่า “บัดนี้
 พระอรหัต พวกเราได้ไม่ยากเลย”.
 วันหนึ่ง ภิกษุเหล่านั้นทุกรูป พากัน
 เข้าเฝ้าพระศาสดา ถวายบังคมแล้วนั่งลง
 ถูกระศิกาดู ตรัสถามว่า “ภิกษุทั้ง-
 หลาย กิจบรรพชิตของพวกเธอ ถึงที่สุด
 บ้างหรือหนอ” กราบทูลอย่างนี้ว่า
 “พวกข้าพระพุทธเจ้า เป็นเช่นนี้ ๆ แล้ว
 พระเจ้าข้า, เพราะฉะนั้น พวกข้าพระองค์

คุณพุลศักดิ์ ประณูทพาล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตถา เตสํ วจนํ สุตฺวา
 “ภิกฺขเว ภิกฺขุณา นาม ปริสฺสุทฺธ-
 สีลาทิมตฺเตน วา อนาคามีสุขมตฺตเกน
 วา ‘อปฺปปี โน ภวทฺถุขนฺ’ติ ทฏฺฐํ
 น วฏฺฐติ, อาสวทฺถุขยํ ปน อปฺปตฺวา
 ‘สุขิโตมฺหิ’ติ จิตฺตํ น อฺปฺปาเทตพฺพนฺ”ติ
 วตฺวา อีมา คากา อภาสิ

๒๗๑. “น สีลพฺพตมตฺเตน
 พาสฺสจฺเจน วา ปน
 อถวา สมาริลาเภน
 วิวิตฺตสยเนน วา

๒๗๒. ‘มุสฺสามิ เนกฺขมฺมสุขํ
 อปฺปทฺตฺชนเสวิตํ’
 ภิกฺขุ วิสฺสาสมปาที
 อปฺปตฺโต อาสวทฺถุขนฺ”ติ.

จึงคิดว่า ‘พวกเราสามารถบรรลุพระ-
 อรหัต ในขณะที่เราต้องการแล้ว ๓
 นั้นแหละ’ อยู่”.

พระศาสดาทรงสดับคำพูดของภิกษุ
 เหล่านั้น ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย
 ธรรมดาภิกษุ ไม่ควรที่จะเห็นว่า ‘ทุกข์
 ในภพของพวกเรา มีน้อย’ ด้วยเหตุเพียง
 ศีลบริสุทธิ์เป็นต้น หรือเพียงความสุข
 ของพระอนาคามี, อนึ่ง ยังไม่ถึงขั้น
 สิ้นกิเลสอาสวะแล้ว ไม่ควรคิดขึ้นว่า ‘เรา
 ถึงความสุขแล้ว’ ได้ภาสิตพระคากา
 เหล่านี้ว่า

๒๗๑. “ภิกษุ ยังไม่ได้บรรลุถึงขั้นสิ้น-
 กิเลสอาสวะ อย่าเพิ่งถึงความ
 ปลงใจ ด้วยคุณสักว่าศีลและวัตร
 ด้วยความเป็นผู้มีสุตะมาก ด้วย
 การได้สมาธิ ด้วยการนอนในที่
 อันสงัด

๒๗๒. หรือว่า ด้วยคุณเพียงเท่านี้ว่า
 ‘เรา ถูกต้องสุขเกิดแต่การออก
 บวช อันปุถุชนไม่เคยชองเสพ
 แล้ว”.

คุณพุลศักดิ์ ประณูทพาล
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ สีสัพพตมตเตนาติ จตุปารี-
สุทธิสีลมตเตน วา เตรสชฺชตงคฺคณ-
มตเตน วา.

พาสุขเจเน วาติ ตินฺนุณฺ
ปิฎกานํ อุกฺกहितมตเตน วา.

สมาธิลาเภนาติ อฏฺฐสมาปตฺติ-
ลาเภน วา.

เนกขมฺมสุขนฺติ อนาคามิสฺสุขํ.
ตสฺมา 'อนาคามิสฺสุขํ มุสสามิ'ติ
เอตฺตกมตเตน วา.

อปฺปุชฺชนเสวิตนฺติ ปุชฺชนเนหิ
อเสวิตํ อริเยหิ เสวิตเมว.

ภิกฺขุติ เตสํ อณฺเฑตรมาลปนฺโต
อาห.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ด้วย
คุณสักว่าศีลและวัตร ได้แก่ ด้วยคุณ
เพียงจตุปารีสุทธิศีล หรือด้วยคุณเพียง
ชฺชตงคฺคณ ๑๓ อย่าง.

คำว่า ด้วยความเป็นผู้มีสุตะมาก
ได้แก่ ด้วยเพียงได้เล่าเรียนพระไตร-
ปิฎกมา.

คำว่า ด้วยการได้สมาธิ คือ ด้วย
การได้สมาบัติ ๘.

คำว่า ความสุขอันได้จากออกบวช
ได้แก่ ความสุขของพระอนาคามี. เพราะ
ฉะนั้น ภิกษุอย่าพึงปลงใจ ด้วยเหตุ
เพียงเท่านั้นว่า 'เราได้สัมผัสสุขของพระ-
อนาคามี'.

คำว่า อันปุชชนไม่เคยช่องเสพ
ได้แก่ อันปุชชนทั้งหลาย ไม่ได้เสพ คือ
พระอริยเจ้าเสพกันเท่านั้น.

บรรดาภิกษุเหล่านั้น พระพุทธเจ้า
ตรัสเรียกทักทายพระรูปใดรูปหนึ่ง ว่า
ภิกษุ.

คุณพูลศักดิ์ ประณูทพาด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิสุตาสมาปาทีติ วิสุตาสัง น
 อาปชเชยย. อิทั วุตตัง โหติ “ภิกขุ
 อิมินา สมปนฺนสีลาทีภาวตตเกเนว
 ‘มยฺหํ ภโว อปฺปโก ปริตฺตโก’ติ
 อาสวกฺขยสงฺขาทํ อรหตฺตํ อปฺปตฺโต
 หุตฺวา ภิกขุ นาม วิสุตาสัง น
 อาปชเชยย. ยถา हि อปฺปมตฺตโกปิ
 กฺุโถ ทฺกคฺคฺนฺโธ. เอวํ อปฺปมตฺตโกปิ
 ภโว ทฺกฺโข”ติ.

เทสนาวसानเน เต ภิกขุ อรหตฺเต
 ปติฏฺฐหีสฺสุ, สมฺปตฺตทานปี สาทฺติกา
 เทสนา อโหสีติ.

สมุพฺพลภิกขุวตฺตํ ทสมํ.

ธมฺมฏฺฐวคฺคฺวณฺณนา นิฏฺฐิตา.

เอกฺกนวิสตีโม วคฺโค.

คำว่า อย่าเพิ่งถึงความปลงใจ
 ได้แก่ อย่าถึงความวางใจ. มีคำชี้แจง
 นี้ว่า “ภิกษุ ธรรมดาภิกษุ เป็นผู้ยังไม่
 บรรลุพระอรหัต กล่าวคือความสิ้นกิเลส
 อาสวะแล้ว ก็อย่าเพิ่งตกลงใจว่า ‘ภพ
 ของเรา มีน้อย คือนิดหน่อย’ ด้วยเหตุ
 เพียงมีศีลสมบูรณ์เป็นต้นนี้เท่านั้น.
 เหมือนอย่างว่า คุณ ถึงแม้มีประมาณน้อย
 ก็มีกลิ่นเหม็นได้ ฉันทใจ, ภพก็ฉันทนั้น
 ถึงแม้มีประมาณน้อย ก็เกิดทุกข์ได้”.

ในกาลอวसानแห่งพระธรรม-
 เทศนา พวกภิกษุเหล่านั้น ตั้งอยู่ใน
 พระอรหัต, การแสดงธรรมได้เกิด
 ประโยชน์แก่มหาชน แม้ผู้มาประชุม
 ร่วมกัน.

เรื่องภิกษุหลายรูปที่ ๑๐ จบ.

พรรณนาธัมมฏฐวรรคจบ.

วรรคที่ ๑๕ จบ.

คุณพูลศักดิ์ ประณูทพาด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๐. มคควคค

๑. ปณจสตภิกขุวตถุ

๒๗๓. มคคานฏจุงคิโก เสฏโฐ
สจจันน์ จตุโร ปทา
วิราโค เสฏโฐ ฐมมานัน
ทิปทานนัจจ จกขุมา

๒๗๔. เอเสว มคโค นตถณโณ
ทสฺสนสฺส วิสุทฺธิยา
เอตถุหิ ตุมฺเห ปฏิปชฺชถ
मारเสนปปโมหนัน

๒๗๕. เอตถุหิ ตุมฺเห ปฏิปนฺนา
ทกฺขสฺสนนฺตํ กริสฺสถ
อกฺขาโต โว มยา มคโค
อณฺณาย สลฺลสฺตถนฺ

๒๐. มัคควรรค

๑. เรื่องภิกษุ ๕๐๐ รูป

๒๗๓. บรรดาหนทางทั้งหลาย หนทาง
มีองค์ประกอบ ๘ ประการ
ประเสริฐสุด บรรดาสัจจะทั้ง-
หลาย บท ๔ ประเสริฐสุด
บรรดาธรรมทั้งหลาย วิราคะ
ประเสริฐสุด บรรดาสัตว์ ๒
เท้า และ(อรุปธรรมทั้งหลาย)
พระตถาคตผู้มีจักขุ ประเสริฐสุด

๒๗๔. หนทางนี้เท่านั้นเพื่อความหมดจด
แห่งทัศนะ หนทางอื่นไม่มี
เพราะฉะนั้น พวกเธอจงดำเนิน
ไปสู่ทางนั้น ซึ่งเป็นที่ลุ่มหลงแห่ง
มารและเสนามาร

๒๗๕. ด้วยว่า พวกเธอดำเนินสู่ทางนั้น
แล้ว จักทำที่สุดทุกขีได้ เราได้
ทราบหนทางที่สลัดจากลูกศรแล้ว
จึงบอกแก่พวกเธอ

คุณพูลศักดิ์ ประณูทพาด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๗๖. ตุมะหิ กิจจํ อาตปป์
อกุขาทาโร ตถาคตา
ปฏิบัติปุนนา ปโมกขนฺติ
ฉายิโน มารพฺพชฺชา.

๒๗๖. พวกเธอควรทำความเพียร เครื่อง
เผากิเลส พระตถาคตทั้งหลาย
เป็นเพียงผู้บอกเท่านั้น สาธุชน
ทั้งหลายผู้ดำเนินไป แล้วเพ่งพินิจ
ก็จะหลุดพ้นจากกิเลสเครื่องผูกแห่ง
มาร.

๒๐. มกุฏกคุณวณนา

๑. ปณจสตภิกขุวตถุ

มกุฏกคุณวณนา อิมํ ฐมมเทสนํ
สตุฏา เขตวเน วิหรนุโต ปณจสเต
ภิกขุ อารพภ กเถสิ.

เต กิร สตุฏริ ชนปทจาริกํ
จริตวา . ปุณ สาวตฺถิมาคเต,
อุปฏฺจานสาลาญํ นิสฺสีติตวา “อสุก-
คามโต อสุกคามสฺส มกุโค สโม,
อสุกคามสฺส มกุโค วิสโม, สสกุขโร,
อสุกกุขโร”ติอาทินา นเยน อตฺตนา
วิจฺจิตมคฺคํ อารพภ มคฺคกถํ กเถสุ.
สตุฏา เตสํ อรหตฺตสฺส อุปนิสฺสยํ
ทิสฺสวา ตํ จานํ อาคนฺตฺวา
ปณฺณตฺตาสเน นิสฺสินฺโหน “กาย นุตฺถ
ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนิสฺสินฺนา”ติ
ปุจฺฉิตฺวา “อิมาย นามา”ติ วุตฺเต,
“ภิกฺขเว อยํ พาหิรมคฺโค, ภิกฺขนา
นาม อริยมคฺเค กมฺมํ กาทุํ วฏฺฏติ,
เอวํ กโรนฺโต ภิกฺขุ สพฺพทฺถุชา

๒๐. พรรณนามักควรรค

๑. เรื่องภิกษุ ๕๐๐ รูป

พระศาสดาประทับอยู่ ณ พระ-
เชตวัน ทรงปรารภภิกษุ ๕๐๐ รูป
ตรัสพระธรรมเทศนานี้ อาทิวา บรรดา
หนทางทั้งหลาย หนทางมีองค์ประกอบ
๘ ประการ ประเสริฐสุด.

กล่าวขานกันมาว่า เมื่อพระ-
ศาสดาเสด็จจาริกไปตามชนบทเสร็จแล้ว
ก็เสด็จกลับพระนครสาวัดทีอื่น, พวกภิกษุ
เหล่านั้น พวกหนึ่งอยู่ ณ ศาลาอุปัฏฐาก
สนทนาเกี่ยวกับมรรค(ทางเดิน) ปรารภ
หนทางที่ตนเดินไป โดยนัย เป็นต้นว่า
“หนทางจากหมู่บ้านโน้น มาถึงหมู่บ้าน
โน้นเรียบ, หนทางหมู่บ้านโน้นขรุขระ,
หนทางหมู่บ้านโน้น มีหินลูกรัง, หนทาง
หมู่บ้านโน้น ไม่มีหินลูกรัง”. พระ-
ศาสดาทอดพระเนตรเห็นอุปนิสัยแห่ง
พระอรหันต์ของภิกษุเหล่านั้น เสด็จ
พุทธดำเนินมาถึงที่นั่น แล้วประทับนั่ง
เหนืออาสนะที่เขาปูถวาย แล้วตรัสถามว่า
“ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ พวกเธอหนึ่ง

คุณพูลศักดิ์ ประณตพาด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปมฺจุจตี”ติ วตฺวา อีมา คากา สนนากัน ด้วยเรื่องอะไร” เมื่อภิกษุ
อภาสี กราบทูลว่า “เรื่องชื่อนี้ พระเจ้าข้า”,
ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นหนทาง
ภายนอก, ธรรมดาภิกษุ ควรทำกรรม
ในอริยมรรค, ภิกษุเมื่อทำอย่างนั้น ย่อม
หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งหมด” ได้ทรงภาษิต
พระคาถาเหล่านี้ว่า

๒๗๓. “มคฺคานภูจฺงคิโก เสฏฺโฐ
สจฺจานํ จตุโร ปทา
วิราโค เสฏฺโฐ ฐมฺมานํ
ทิปทานญจ จกฺขมา

๒๗๓. “บรรดาหนทางทั้งหลาย หนทาง
มีองค์ประกอบ ๘ ประการ ประ-
เสริฐสุด บรรดาสัจจะทั้งหลาย
บท ๔ ประเสริฐสุด บรรดาธรรม
ทั้งหลาย วิราคะ ประเสริฐสุด
บรรดาสัตว์ ๒ เท้า และ (อรุณ-
ธรรมทั้งหลาย) พระตถาคตผู้มี
จักขุ ประเสริฐสุด

๒๗๔. เอเสว มคฺโค นตฺถญญเ
ทสฺสนสฺส วิสุทฺธิยา
เอตญฺหิ ตฺเมห ปฏฺิปปชฺชถ
मारเสนปฺปโมหนํ

๒๗๔. หนทางนี้เท่านั้น เพื่อความหมดจด
แห่งทัศนะ หนทางอื่นไม่มี
เพราะฉะนั้น พวกเธอจงดำเนิน
ไปสู่ทางนั้น ซึ่งเป็นที่ลุ่มหลงแห่ง
มารและเสนามาร

๒๗๕. เอตญฺหิ ตฺเมห ปฏฺิปปนฺนา
ทฺกฺขสฺสนนฺตํ กริสฺสถ

๒๗๕. ด้วยว่า พวกเธอ ดำเนินสู่ทางนั้น
แล้ว จักทำที่สุดทุกข์ได้ เราได้

อกุขาโต โว มยา มกุโค
อณฺเวย สลฺลสฺตณฺ

ทราบหนทางที่สลัดจากลูกศรแล้ว
จึงบอกแก่พวกเธอ

๒๗๖. ตุมฺเหหิ กิจฺจํ อาตปฺปํ
อกุขาทาโร ตถาคตา
ปฏฺิปนฺนา ปโมกฺขนฺติ
ฉายิโน มารพฺนฺนา”ติ.

๒๗๖. พวกเธอ ควรทำความเพียร
เครื่องเผากิเลส พระตถาคตทั้ง-
หลาย เป็นเพียงผู้บอกเท่านั้น
สาธุชนทั้งหลาย ผู้ดำเนินไป
แล้วเฟื่องพินิจ ก็จะไม่หลุดพ้นจาก
กิเลส เครื่องผูกแห่งมาร”.

ตตถ มคฺคานํฏฺจฺจโกติ ชงฺฆ-
มคฺคาทโย วา โหนฺตุ ทฺวาสมุจฺจิ-
ทฺภูจฺจิตมคฺคา วา, สพฺเพสฺสปี มคฺคานํ
สมฺมาทฺภูจฺจิทฺทํ อฏฺจฺจิทฺทํ อญฺเฑหิ
มิจฺฉาทฺภูจฺจิทฺทํ อฏฺจฺจนฺนํ ปหานกโร
นิโรธารมฺมณํ กตฺวา จตฺตฺสฺสปี สจฺจเจสฺสุ
ทฺกฺกขปริชานนาทิกิจฺจํ สาธยมาโน
อฏฺจฺจโกติโก มคฺคโค เสฏฺฐโจ อุตฺตโม.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า บรรดา
หนทางทั้งหลาย หนทางมีองค์ประกอบ
๘ ประการ หมายความว่า หนทาง
ทั้งหลาย จะเป็นทางเดินด้วยแข็งเป็นต้น
หรือทางทิว ๖๒ ประการ ก็ตามเกิด,
บรรดาทางแม้ทั้งหมด หนทางมีองค์-
ประกอบ ๘ ประการ ซึ่งทำการละ
ทาง ๘ มีมิจฉาทิวเป็นต้น ด้วยองค์ ๘
มีสัมมาทิวเป็นต้น ทำนิโรธให้เป็นอารมณ์
ยังกิจ มีการกำหนดรู้ทุกขในสัจจะแม้ทั้ง
๘ เป็นต้น ให้สำเร็จได้ ประเสริฐ คือ
สุดยอด.

สจฺจจันฺนํ จตฺตฺสฺสโร ปทาติ “สจฺจํ
ภณฺเณ, น กุขฺฉเยยฺยา”ติ อาคตํ

คำว่า บรรดาสัจจะทั้งหลาย บท
๔ บท หมายความว่า วิธีสัจจะ อัน

คุณพูลศักดิ์ ประณูทพาล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วจีสัจจํ วา โหตุ “สจฺโจ พุราหฺมโน, สจฺโจ ขตฺติโย”ติอาทิเกทํ สมฺมตีสจฺจํ วา “อิทเมว สจฺจํ, โมฆมณฺณ”ติ ทิฏฺฐิสจฺจํ วา “ทุกฺขํ อริยสจฺจนํ”ติ- อาทิเกทํ ปรมตฺถสจฺจํ วา, สพฺเพสํปี อิเมสํ สจฺจานํ ปรีชานิตพฺพตฺถเนน ปหาตพฺพตฺถเนน สจฺจิกาทพฺพตฺถเนน ภาเวตพฺพตฺถเนน เอกปฺปฎิเวชนตฺถเนน จ ตถปฺปฎิเวชนตฺถเนน จ “ทุกฺขํ อริยสจฺจนํ”ติอาทโย จตุโร ปทา เสฏฺฐจา นาม.

มาแล้ว (ในพระบาลี) ว่า “คนฟังกล่าว คำสัตย์, ไม่ฟังโกธ” สมมติสัจจะต่าง โดยสัจจะมีว่า “ผู้นี้เป็นพราหมณ์จริง, ผู้นี้เป็นพระเจ้าแผ่นดินจริง” เป็นต้น ทิฐีสัจจะว่า “นั่นนั่นแหละ เป็นจริง, อย่างอื่น เปล่าหมด” หรือปรมัตถสัจจะต่างโดยสัจจะมีว่า “ทุกฺขํ เป็นเรื่องจริง ของพระอริยะ” เป็นต้น ก็ตามที่, บรรดา สัจจะเหล่านี้ทั้งหมด บท ๔ บท มีว่า “ทุกฺขํ เป็นอริยสัจ” เป็นต้น ชื่อว่า ประเสริฐสุด เพราะอรรถว่า ทุกฺขํควร กำหนดรู้ชัด สมุทัยควรละ นิโรธควร ทำให้กระจ่างชัด มรรคมีองค์ประกอบ ๘ ประการ ควรเจริญภาวนา เพราะ อรรถว่า บรรลุได้ด้วยญาณเดียว และ บรรลุได้อย่างแน่นอน.

วิราโค เสฏฺฐโง ฐมฺมานนฺติ “ยาวตา ภิกฺขเว ฐมฺมา สงฺขตา วา อสงฺขตา วา, วิราโค เตสํ (ฐมฺมานํ) อคฺคมกฺขายตี”ติ วจนโต สพฺพฐมฺมานํ นิพฺพานสงฺขาโต วิราโค เสฏฺฐโง.

คำว่า บรรดาธรรมทั้งหลายวิราคะ ประเสริฐสุด หมายความว่า เพราะ พุทธวณะว่า “ภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่มี บัจจัยปรุงแต่ง หรือที่ไม่มีบัจจัยปรุงแต่ง มีสักเท่าใด, เรากล่าววิราคะธรรมว่า เป็นยอดแห่งธรรมเหล่านั้น” บรรดา ธรรมทั้งหมด วิราคะธรรม กล่าวคือ พระนิพพาน ประเสริฐสุด.

คุณพูลศักดิ์ ประณูทพาล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธรรมบท.บ-ท.๗-๑๐

ทิวปทานญจ จกุกุมมาติ สพฺเพสปี
เทวมนุสฺสาทิเกทานัน ทิวปทานัน ปญฺจหิ
จกุกุหิ จกุกุมา ตถาคโตว เสฏฺโฐ.
จสทฺโท สมฺปิณฑนตฺโต อรูปฺธมฺเม
สมฺปิณฑเตติ, ตสฺมา อรูปฺธมฺมานปิ
ตถาคโต เสฏฺโฐ อุตฺตโม.

ทสฺสนสฺส วิสฺสุทฺธิยาติ มคฺคผล-
ทสฺสนวิสฺสุทฺตตฺถ โย มยา “เสฏฺโฐ”ติ
วุตฺโต, เอสฺว มคฺโค, นตฺถญฺเอย.

เอตํ หิตี ตสฺมา ตุมฺเห เอตเมว
ปฏฺิปปชฺชถ.

มารเสนปฺโปมฺहनฺนติ เอตํ หิ
“มารโมหนํ มारวณฺจนฺน”ติ วุจฺจติ.

คำว่า บรรดาสัตว์ ๒ เท้า และ
อรูปธรรม พระตถาคต ผู้มีจักขุ
หมายความว่า บรรดาสัตว์ ๒ เท้า
แยกประเภท มีเทวดาและมนุษย์เป็นต้น
แม้ทั้งหมด พระตถาคต ผู้มีจักขุ ด้วย
จักขุทั้ง ๕ เท่านั้น เป็นผู้ประเสริฐสุด.
จ ศัพท์ หมายถึงประมวลเอาศัพท์อื่น
เข้ามา ย่อมประมวลเอาอรูปธรรม
ทั้งหลายมารวมกันไว้, เพราะฉะนั้น
ถึงแม้รูปธรรมทั้งหลาย พระตถาคต
ก็ยังประเสริฐสุด คือสูงสุด.

คำว่า เพื่อความหมดจดแห่งทัศนะ
หมายความว่า เพื่อความหมดจดแห่ง
การเห็นแจ้งด้วยมรรคและผล หนทางที่
เรากล่าวว่า “ประเสริฐสุด” นี้เท่านั้น,
หนทางอื่น ไม่มี.

คำว่า เพราะฉะนั้น...ทางนั้น
ได้แก่ เพราะฉะนั้น พวกเธอจงดำเนิน
ตามหนทางนั้นแหละ.

ก็ คำว่า เป็นที่ลุ่มหลงแห่งมาร
และเสนามารนั้น พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า
“เป็นที่ลุ่มหลงแห่งมาร คือ เป็นที่หลอก-
ลวงมาร”.

คุณพูลศักดิ์ ประณูทพาล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทุกขสฺสชาติ สกฺลสฺสาปิ วมฺห-
ทุกขสฺส อนฺตํ ปริจฺเจทํ กฺริสฺสชาติ
อตฺโต.

สตุลฺลสตุถนฺนุติ รากสตุลาทีนํ
สตุถนํ นิมฺมถนํ อพฺพาหณํ เอตํ
มคฺคํ มยา วินา อนฺุสฺสวาทีหิ
อตฺตปจฺจกฺขโต ฌตฺวา ว อโย มคฺโค
อกฺขาโต, อิทานิ ตฺมุเหหิ กิเลสานํ
อาตาปเนน “อาตปฺปน”ติ สงฺขํ คตํ
ตสฺส อธิคมตฺถาย สมฺมปฺปธานวิริยํ
กิจฺจํ ภาณียํ, เกวลํ หิ อกฺขาตาโร
ตถาคตา, ตสฺมา เตหิ อกฺขาตวเสน
เย ปฏฺิปปนฺนา ทฺวีหิ ฌาเนหิ
ฌายิโน, เต เตภฺมุภิกฺขุสงฺฆาตา
มารพฺนุชฺชา ปโมกฺขนฺุติติ อตฺโต.

เทสนาวसानเน เต ภิกฺขุ อรหฺตฺเต
ปติฏฺจหิสุ. สมฺปตฺตทานํปิ สาทฺติกา

คำว่า แห่งทุกข์ ได้แก่ พวกเธอ
จักกระทำที่สุด คือการตัดขาดแห่งทุกข์
ในวัฏสงสาร แม้ทั้งสิ้น.

คำว่า เครื่องสลัดลูกศรออก
เป็นต้น หมายความว่า เราเว้นจาก
สดับฟัง(จากคนอื่น) เป็นต้น ทราบ
หนทางนั้น อันเป็นเครื่องสลัดออก คือ
ขยี้ ได้แก่ ถอนออก ซึ่งลูกศรคือราคะ
เป็นต้น โดยประจักษ์แก่ตนแล้ว จึงได้
บอกหนทางนี้, บัดนี้ พวกเธอ ก็ควรรีบ
กระทำบำเพ็ญความเพียร คือเพียรชอบ
อันนับว่า “อาตปฺปะ” เพราะแผดเผา
กิเลสทั้งหลายได้ เพื่อต้องการบรรลุ
หนทางนั้น, เพราะว่า พระตถาคตทั้ง-
หลาย เป็นเพียงผู้บอกอย่างเดียว เพราะ
ฉะนั้น ผู้ที่ปฏิบัติ ด้วยสามารถทางที่
พระตถาคตเหล่านั้นตรัสบอกไว้แล้ว มี
ปกติเฟื่องพินิจ ด้วยฌานทั้ง ๒ (รูปฌาน
และอรุพฌาน) ย่อมหลุดพ้นจากเครื่อง-
ผูกพันแห่งมาร กล่าวคือวัฏฏะในไตรภุมิ
(ภพ ๓).

ในกาลอวสานแห่งพระธรรม-
เทศนา ภิกษุเหล่านั้นตั้งอยู่ในพระอรหัต.

คุณพูลศักดิ์ ประณูทพาล
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๕๒

พระธัมมปทัฏฐกถา

ธมฺมเทศนา อโหสิตี.

พระธรรมเทศนาได้เกิดประโยชน์แก่
ประชาชน แม้ผู้มาประชุมพร้อมกัน.

ปณฺจสตมภิกฺขุวตฺถุ ปจฺม.

เรื่องภิกษุ ๕๐๐ รูป ที่ ๑ จบ.

คุณเผด็จชัย สะสมทรัพย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. อปรํ ปณฺจสตภิกฺขุวตฺตํ

๒๗๗. สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจาติ
ยทา ปณฺณาย ปสฺสติ
อถ นิพฺพินฺหติ ทฺกุเช
เอส มคฺโค วิสฺสุทฺธิยา.

๒๗๘. สพฺเพ สงฺขารา ทฺกุชาติ
ยทา ปณฺณาย ปสฺสติ
อถ นิพฺพินฺหติ ทฺกุเช
เอส มคฺโค วิสฺสุทฺธิยา.

๒๗๙. สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ
ยทา ปณฺณาย ปสฺสติ
อถ นิพฺพินฺหติ ทฺกุเช
เอส มคฺโค วิสฺสุทฺธิยา.

๒. เรื่องภิกษุ ๕๐๐ รูป อีกเรื่องหนึ่ง

๒๗๗. เมื่อใด บัณฑิตชนใช้ปัญญา
พิจารณาเห็นว่า สังขารทั้งปวง
ไม่เที่ยง เมื่อนั้น ย่อมเบื่อหน่าย
ในทุกข์ นี่คือหนทางแห่งความ
หมดจด.

๒๗๘. เมื่อใด บัณฑิตชนใช้ปัญญา
พิจารณาเห็นว่า สังขารทั้งปวง
เป็นทุกข์ เมื่อนั้น ย่อมเบื่อหน่าย
ในทุกข์ นี่คือหนทางเพื่อความ
หมดจด.

๒๗๙. เมื่อใด บัณฑิตชนใช้ปัญญา
พิจารณาเห็นว่า ธรรมทั้งปวง
เป็นอนัตตา เมื่อนั้น จึงเบื่อหน่าย
ในทุกข์ นี่คือหนทางเพื่อความ
หมดจด.

คุณเผติมชัย สະสมทรรพย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. อปรํ ปญจสตภิกขุวตฺถุ

สพฺเพ สงฺขาราติ อิมํ
 ธมฺมเทศนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
 ปญฺจสเต ภิกฺขุ อารพฺภ กเถสิ.

เต กิร สตฺถุ สนฺติเก
 กมฺมฏฺจานํ คเหตุวา อรณฺญเ
 ฆณฺเฑนฺตปิ วายมนฺตปิ อรหฺตฺตํ
 อปฺปตฺวา “วิเสเสตฺวา กมฺมฏฺจานํ
 อุกฺคณฺหิสฺสามา”ติ สตฺถุ สนฺติกํ
 อคมฺสฺ. สตฺถา “กินฺนุ โข อิเมสํ
 สปฺปายนฺ”ติ วิมฺสนฺโต “อิเม
 กสฺสปฺพุทฺธกาเล วิสตีวสฺสสฺสหาณิ
 อนิจฺจลฺกฺขณเ อนนฺยุณฺชีสุ, ตสฺมา
 อนิจฺจลฺกฺขณเเนว เตสํ เอกํ คากํ
 เทเสตฺถุ วฏฺฐตี”ติ จินฺเตตฺวา
 “ภิกฺขเว กามภาวาทิสฺ สุพฺเพปิ
 สงฺขารา หุตฺวา อภาวตฺถเณ อนิจฺจา
 เอวา”ติ อิมํ คาทมาห

๒. เรื่องภิกษุ ๕๐๐ รูป
อีกเรื่องหนึ่ง

พระศาสดาประทับอยู่ ณ พระ-
 เชตวัน ทรงปรารภภิกษุ ๕๐๐ รูป ตรัส
 พระธรรมเทศนานี้ เป็นต้นว่า สังฆาร
 ทั้งปวง.

มีเรื่องเล่ากันมาว่า ภิกษุเหล่านั้น
 เรียนพระกัมมัฏฐาน ที่สำนักพระ-
 ศาสดาแล้ว แม้เพียรพยายามอยู่ในป่า
 ก็ไม่บรรลुพระอรหัตตสัมมาสัมโพธิญาณ จึงคิดว่า
 “พวกเราจะเรียนพระกัมมัฏฐาน ให้
 พิเศษ” ได้พากันไปยังสำนักพระศาสดา.
 พระศาสดาทรงพิจารณาอยู่ว่า “กัมมัฏ-
 ฐานชนิดไหนหนอ จึงจะเหมาะกับภิกษุ
 เหล่านี้” ทรงดำริว่า “ในสมัย
 พระพุทธเจ้า ทรงพระนามว่ากัสสปะ
 ภิกษุเหล่านี้ ประกอบความเพียรเนื่อง ๆ
 ในอนิจจลักษณะ เป็นเวลา ๒๐,๐๐๐ ปี,
 เพราะฉะนั้น เราควรจะแสดงคาถา
 สักอย่าง ในอนิจจลักษณะนั้นแหละ แก่
 ภิกษุเหล่านั้น” ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย
 สังฆารแม้ทั้งหมด ในกามภพเป็นต้น

คุณเผติมชัย สดสมทรัพย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๗๗. “สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจาติ
 ยทา ปญฺญา ย ปสฺสติ,
 อถ นิพฺพินฺหติ ทุกฺเข,
 เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา”ติ.

ตตฺถ สพฺเพ สงฺขาราติ
 “กามภวาทิสฺส อฺปฺปนฺนา ขนฺธา
 ตตฺถ ตตฺถเว นิรุชฺฌนโต อนิจฺจา”ติ
 ยทา วิปสฺสนาปญฺญา ย ปสฺสติ, อถ
 อิมสฺมี ขนฺธปริหรณทุกฺเข นิพฺพินฺหติ,
 นิพฺพินฺหโต ทุกฺขปริชานนาทิวเสน
 สจฺจานิ ปฏิวิชฺฌติ. เอส มคฺโค
 วิสุทฺธิยาติ วิสุทฺธตฺถาย โวทานตฺถาย
 เอส มคฺโคติ อตฺถโก.

เทศนาวसानเน เต ภิกฺขุ
 อรหตฺเต ปติฏฺฐหีสฺส สมฺปตฺตปริสายปี

เป็นสภาพไม่เที่ยงแท้ เพราะมีแล้วกลับ
 “ไม่มี” ตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๗๗. “เมื่อใด บัณฑิตชน ใช้ปัญญา
 พิจารณาเห็นว่า สังขารทั้งปวง
 ไม่เที่ยง เมื่อนั้น ย่อมเบื่อหน่าย
 ในทุกข์ นี่คือนหนทางแห่งความ
 หมดจด”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า สังขาร
 ทั้งปวง เป็นต้น หมายความว่า เมื่อใด
 ปัญญาชน ใช้ปัญญาพิจารณาเห็นว่า
 “ขันธ์ทั้งหลาย ที่เกิดขึ้นในกามภพ
 เป็นต้น ชื่อว่า ไม่เที่ยงเลย เพราะดับลง
 ณ ที่นั้น ๆ นั้นแหละ” เมื่อนั้นย่อม
 เบื่อหน่ายในทุกข์ ซึ่งต้องควบคุมดูแล
 ขันธ์นี้, เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมรู้แจ้งสัจจะ
 ทั้งหลาย คือ การกำหนดรู้ทุกข์เป็นต้น.
 คำว่า นี้ คือนหนทาง เพื่อความหมดจด
 ได้แก่ นี้ คือนหนทาง เพื่อความบริสุทธิ์
 เพื่อความผ่องแผ้ว.

ในกาลอวसानแห่งพระธรรม-
 เทศนา ภิกษุเหล่านั้น ตั้งอยู่ในพระอรหัต.

คุณเผด็จชัย สะสมทรัพย์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สาตติกา เทสณา อโหสีติ.

อปรี ปณฺจสตมิกฺขวตฺถุ ทฺติยํ.

พระธรรมเทศนา ได้เกิดประโยชน์แม้
แก่พุทธบริษัทผู้มาประชุมพร้อมเพรียงกัน.

เรื่องภิกษุ ๕๐๐ รูป อีกเรื่องหนึ่งที่ ๒
จบ.

ทฺติยคาคายปี เอวเมว วตฺถุ.
ตทา หิ ภควา เตสํ ภิกฺขุณฺ
ทฺกฺขลทฺกฺขณเ กตานิโยคภาวํ ญตฺวา
“ภิกฺขเว สพฺเพปิ ขนฺธา ปฏิปฺพนตฺถณ
ทฺกฺขชา เอวา”ติ วตฺวา อิมํ คาคมาห

๒๗๘. “สพฺเพ สงฺขารา ทฺกฺขชาติ
ยทา ปณฺณาย ปสฺสติ
อถ นิพฺพินฺนทติ ทฺกฺขเช
เอส มคฺโค วิสฺสุทฺธิยา”ติ.

ตตฺถ ทฺกฺขชาติ ปฏิปฺพนตฺถณ
ทฺกฺขชา. เสสํ ปุริมสทิสเมว.

แม้ในคาถาที่ ๒ ก็มีเรื่องอย่างนี้
เหมือนกัน. ก็ ในสมัยนั้น พระผู้ประกาศ
ทรงทราบว่าภิกษุเหล่านั้น บำเพ็ญเพียร
ในการกำหนดสังขาร โดยความเป็นทุกข์
ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ชนแม่ทั้งหมด
เป็นทุกข์จริง ๆ เพราะบีบคั้น” ตรัส
พระคาถานี้ว่า

๒๗๘. “เมื่อใด บัณฑิตชน ใช้ปัญญา
พิจารณาเห็นว่า สังขารทั้งปวง
เป็นทุกข์ เมื่อนั้น ย่อมเบื่อหน่าย
ในทุกข์ นี้คือหนทาง เพื่อความ
หมดจด”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เป็น
ทุกข์ ได้แก่ ที่ชื่อว่า เป็นทุกข์ เพราะ

ตติยคาถายปี เอเสว นโย.
 เกวลํ หิ เอตุถ ภควา เตสํ
 ภิกขุณฺํ ปุพฺเพ อนตฺตลกฺขณเณ
 อนุยฺยตฺตภาวํ ฆตฺวา “ภิกฺขเว สพฺเพปิ
 ขนฺธา อวสวตฺตนตฺเถน อนตฺตา
 เอวา”ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

๒๗๙. “สพฺเพ ฆมา อนตฺตาติ
 ยทา ปญฺญา ยปสฺสติ
 อถ นิพฺพิหนฺตติ ทฺกฺเข
 เอส มคฺโค วิสฺสุทฺธิยา”ติ.

ตตฺถ สพฺเพ ฆมาติ ปญฺจกฺ-
 ขนฺธาเอว อธิปฺเปตา.

อนตฺตาติ “มา ชีรนฺตุ มา
 มียนฺตุ”ติ วเส วตฺเตตฺตํ น สกฺกา”ติ
 อวสวตฺตนตฺเถน อนตฺตา สฺยุณา

อรรถว่าปีบคั้น. คำที่เหลือก็เป็นเช่น
 คำก่อน ๆ นั้นแหละ.

แม้ในพระคาถาที่ ๓ ก็มีนัยเดียวกัน
 นี้แหละ. เพราะว่า ในคาถาที่ ๓ นี้
 พระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ภิกษุเหล่า-
 นั้น ประกอบความเพียร ในการ กำหนด
 สังขาร โดยความเป็นของไม่มีตัวตน
 ก่อนแล้ว อย่างสิ้นเชิง จึงตรัสว่า
 “ภิกษุทั้งหลาย ชันธ์แม้ทั้งหมด จัดเป็น
 อนัตตา เพราะไม่เป็นไปตามอำนาจ”
 ได้ตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๗๙. “เมื่อใด บัณฑิตชน. ใช้ปัญญา
 พิจารณาเห็นว่า ธรรมทั้งปวง
 เป็นอนัตตา เมื่อนั้น จึงเบื่อหน่าย
 ในทุกข์ นี่คือนหนทางเพื่อความ
 หมดจต”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ธรรม
 ทั้งหมด พระผู้มีพระภาคทรงประสงค์
 เอาขันธ ๕ นั้นเอง.

คำว่า เป็นอนัตตา หมายความว่า
 ที่ชื่อว่า ไม่มีตัวตน คือว่างเปล่า ไม่มี
 ใครเป็นเจ้าของ ได้แก่ ไม่มีใครเป็นใหญ่

คุณเผด็จชัย สะสมทรัพย์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อสุสามิกา อนิสฺสรชาติ อตฺถโก. เสสํ เพราะไม่เป็นไปตามอำนาจว่า “ไม่มี
ปุริมสทิสเมวาติ. ใครที่สามารถสั่งให้อยู่ในอำนาจว่า ‘จง
อย่าแก่ อย่าตายนะ’. คำที่เหลือก็เป็น
เช่นคำก่อน ๆ นั้นแหละ.

๓. ปธานกมฺมิกติสฺสเถรวตฺถุ

๒๘๐. อุกฺขานกาลมฺหิ อนุกฺขหาโน
ยฺวาท พฺลีสึ อาลสิยํ อูเปโต
สํสฺนฺนสงฺกปฺปมโน กุสฺสิตฺโต
ปญฺญา ย มคฺคํ อลฺโส น วินฺทติ.

๓. เรื่องพระติสสเถระ ผู้บำเพ็ญเพียร

๒๘๐. บุคคล ยังหนุ่มแน่น มีพลังกำลัง
ไม่ชยัน ในเวลาที่ควรชยัน ถึง
ความเกียจคร้าน มีจิตใจสัมปยุต
ด้วยความดำริอันจมลง เกียจคร้าน
จีเกียจ ไม่ประสพหนทางด้วย
ปัญญา.

๓. ปธานกมุภิกตีสตฺเถรวตฺถุ

อุฏฺฐานกาลมฺหิตี อิมํ ธมฺมเทสนํ
สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต ปธาน-
กมุภิกตีสตฺเถรํ อารพฺภ กถเส.

สาวตฺถิวาสินो กิร ปญฺจสตฺธา
กฺลปฺตฺตฺตา สตฺถุ สนฺตฺติเก ปพฺพชิตฺวา
กมุภฺจฺจํ คเหตฺวา อรณฺณํ อคมฺสฺ.
เตสุ เอโก ตตฺถเวว โอิหฺยิ.
อวเสสา อรณฺณเว สมณธมฺมํ กโรนฺตา
อรหตฺตํ ปตฺวา “ปฏฺฐิตฺถุคฺคณํ สตฺถุ
อาโรเจสฺสามา”ติ ปุณฺ สาวตฺถิ
อคมฺสฺ.

เต สาวตฺถิโต โยชนมตฺเต เอกสฺมี
คามเก ปิณฺทาย จรณฺเต ทิสฺวา
เอโก อุปาสโก ยาคุภตฺตาทิหิ
ปฏฺฐิมาเนตฺวา อนฺนโมทนํ สุตฺวา
ปุณฺทิวสฺตฺถาย นิมนฺตเส.

๓. เรื่องพระติสสเถระผู้บำเพ็ญเพียร

พระศาสดาประทับอยู่ ณ พระ-
เชตวัน ทรงปรารภพระติสสเถระผู้บำเพ็ญ
เพียร ตรัสพระธรรมเทศานี้ เป็นต้นว่า
ในเวลาทีควรขยัน.

มีเรื่องเล่ากันมาว่า กุลบุตร ๕๐๐
คน เป็นชนชาวพระนครสาวตฺถิ บวชใน
สำนักพระศาสดา เรียนพระกัมมัฏฐาน
เสร็จแล้ว ได้พากันไปสู่น้ำ. ในบรรดา
ภิกษุเหล่านั้น มีพระรูปหนึ่งพักอยู่ ณ
ที่นั่นแหละ. ที่เหลือ พากันบำเพ็ญ
สมณธรรมอยู่ในป่า ได้สำเร็จพระอรหัต
คิดว่า “จักกราบทูลคุณธรรมที่ตนได้
แล้ว แต่พระศาสดา” จึงได้กลับไป
พระนครสาวตฺถิอีกครั้ง.

อุบาสกคนหนึ่ง มองเห็นภิกษุเหล่านั้น
ซึ่งกำลังเที่ยวบิณฑบาตอยู่ ณ หมู่บ้าน
แห่งหนึ่ง ไกลประมาณหนึ่งโยชน์จาก
พระนครสาวตฺถิ ต้อนรับด้วยวัตถุมี
ข้าวต้มและภัตตาหารเป็นต้น พอได้ฟัง
คำอนุโมทนาแล้ว ก็ได้นิมนต์ไว้ เพื่อ
รับบิณฑบาตในวันรุ่งขึ้น.

คุณเผด็จชัย สะสมทรัพย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เต ตทเทว สาวตถิ คนตุวา
 ปตตจิวรํ ปฏิสาเมตวา สายณฺหสมเย
 สตถารํ อุปสงฺกมิตวา วนฺทิตวา
 นิสฺสีทิสฺสุ. สตถา เตหิ สทฺธิ อติวิย
 ตฺถุจฺจि ปเวทยมาโน ปฏิสนฺถารมกาสิ.

อถ เนสํ ตตถ โอหิโน
 สหายภิกฺขุ จินฺตสิ “สตฺถุ อิมหิ
 สทฺธิ ปฏิสนฺถารํ กโรนฺตสฺส มุขํ
 นปฺโปหิติ, มยฺหํ ปน มคฺคผลาภาเวน
 มยา สทฺธิ น กเถติ, อชฺเชว อรหตฺตํ
 ปตฺวา สตถารํ มยา สทฺธิ
 กถาเปสฺสามิ”ติ. เตปิ ภิกฺขุ “มยํ
 อากมนมคฺเค เอเกน อุปาสเกน
 สุวาตนาย นิมนฺติตา ปาโตว ตตถ
 คมิสฺสามา”ติ. สตถารํ อปโลเกสฺสุ.
 อถ เนสํ สหายภิกฺขุ สพฺพรตฺติ
 จงฺกมนฺโต นิทฺทาวเสน จงฺกมนโกฏิยํ
 เอกสฺมี ปาสาณผลเก ปติ. อรุญฺจิ
 ภิชฺชิ. โส มหาสทฺเทน วิริว.

ภิกษุเหล่านั้น ไปถึงพระนครสาวตถิ
 ในวันนั้นนั่นเอง เก็บบาตรจีวรไว้ ตอน
 เย็น จึงเข้าเฝ้าพระศาสดา ถวายบังคม
 แล้วก็นั่งลง. พระศาสดาได้ทรงต้อนรับ
 ให้รู้สึกยินดีอย่างยิ่งกับภิกษุเหล่านั้น.

ที่นั่น ภิกษุผู้เป็นเพื่อนของภิกษุ
 เหล่านั้น ซึ่งพักค้างอยู่ ณ ที่นั่น คิดว่า
 “เมื่อพระศาสดา ทรงทำการต้อนรับ
 ภิกษุเหล่านี้ พระโอรุจะจะไม่พอ(จะตรัส),
 แต่กับเรา พระองค์คงไม่ตรัสด้วย
 เพราะเรายังไม่มีมรรคผล, วันนี้แหละ
 เราจะต้องได้บรรลุพระอรหัต แล้วจักให้
 พระศาสดา ตรัสปราศรัยกับเราให้ได้”.
 แม้ภิกษุเหล่านั้น ทูลลาพระศาสดาว่า
 “พวกข้าพระพุทธเจ้า อุปาสกคนหนึ่ง
 นิมนต์เพื่อฉันในวันพรุ่งนี้ ที่หนทางมา
 จักไปที่นั่น ตอนเช้าตรู”. ตอนนั้น
 ภิกษุผู้เป็นเพื่อนของภิกษุเหล่านั้น ก็เดิน
 จงกรมอยู่ตลอดทั้งคืน จึงล้มลงที่
 แผ่นกระดานหิน แห่งหนึ่ง ณ มุมที่
 จงกรม ด้วยอำนาจความหลับ. กระจก
 ขาอ่อนหัก. ท่านร้องดังโอดโอย.

คุณเผด็จชัย สะสมทรัพย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตสฺส เต สหายกา ภิกขุ สทฺทํ
 สญฺชานิตฺวา อิตฺโต จิตฺโต จ
 อุตฺถาวีสฺสุ. เตสํ ทิปฺปํ ชาเลตฺวา
 ตสฺส กตฺตพฺพกิจฺจํ กโรนฺตุตฺตานํเยว
 อรุโณ อฏฺฐจฺหิ. เต ตํ คามํ คนฺตุ
 โอกาสํ น ลภิสฺสุ. อถ เเน สตฺถกา
 อาห “กึ ภิกฺขเว ภิกฺขาจารคามํ
 น คมิตฺถกา”ติ. เต “อาม ภนฺเต”ติ
 ตํ ปวตฺตตี อารุโจะสฺสุ. สตฺถกา “น
 ภิกฺขเว เอส อิทาเนว ตุมฺหากํ
 ลามนฺตรายํ. กโรติ, ปุพฺเพปิ
 อกาสิเยวา”ติ วตฺวา เตหิ ยาจิโต
 อตีตํ อاهرิตฺวา

ภิกษุผู้เป็นสหายเหล่านั้นของท่าน จำเสี่ยง
 ท่านได้ ต่างก็วิ่งเข้าไปหาทางโน้นและ
 ทางนี้. เมื่อพวกภิกษุเหล่านั้นตามประทีป
 ทำกิจที่ควรทำแก่ท่านอยู่นั้นแหละ อรุณก็
 โผล่ขึ้น. พวกภิกษุเหล่านั้นก็เลยไม่ได้
 โอกาสที่จะพากันไปหมู่บ้านนั้น. ลำดับนั้น
 พระศาสดาตรัสกับภิกษุเหล่านั้นว่า
 “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่พากันไปหมู่บ้าน
 เพื่อภิกขาจารหรือ”. พวกภิกษุ
 ก็ทูลตอบว่า “อย่างนั้น พระเจ้าข้า”
 แล้วกราบทูลเรื่องราวนั้น. พระศาสดา
 ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ไม่ใช่เฉพาะ
 ชาตินี้เท่านั้น ที่ภิกษุรูปนั้นทำลายลามก
 สักการะของพวกเธอ, แม้ชาติก่อน
 เขาก็ทำเหมือนกันแหละ” ถูกพวกภิกษุ
 เหล่านั้น ทูลขอ(ให้เล่าเรื่อง) จึงได้นำ
 เอาอดีตนิทานมา ตรัสชาดกให้พิสดารว่า

“โย ปุพฺเพ กรณียานิ
 ปจฺฉา โส กาทุมิจฺฉติ
 วรฺณกฏฺฏํ ภาณฺโฆ
 ส ปจฺฉา อนฺตปฺปตี”ติ

“ผู้ใด ต้องการงาน ที่ต้องทำให้
 เสร็จก่อน(กลับมาทำ)ทีหลัง ผู้นั้น
 จะเดือดร้อนภายหลัง เหมือน
 มาณพหักไม้กุ่ม ฉะนั้น”.

ชาดกํ วิตฺถาเรสิ.

คุณเผด็จชัย สะสมทรัพย์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตทา กิร เต ภิกขุ ปณจสตา
มาณวกา อหสิ. กุสีตมาณวโก
อยิ ภิกขุ อโหสิ, อจารियो ปน
ตถาคโตว อโหสิติ.

มีเรื่องอยู่ว่า พวกภิกษุเหล่านั้นได้เป็น
มาณพ ๕๐๐ คน ในกาลนั้น. ภิกษุ
รูปนี้ได้เป็นมาณพชู้เกี้ยว, ส่วนอาจารย์
ก็ได้เป็นเรือดกาคตเองแล.

สตถา อิมิ ฐมมเทสนนํ อหริตฺวา
“ภิกขเว โย หิ อญฺ्ञานกาล
อญฺ्ञานนํ น กโรติ อวสนนสงกปโป
โหติ กุสีโต, โส ฌานาทิเกทํ
วิเสสํ นาทิคจฺฉตี”ติ วตฺวา อิมิ
คาถมาห

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระ-
ธรรมเทศนานี้มา (สาธก) แล้ว ตรัสว่า
“ภิกษุทั้งหลาย ก็ ผู้ใด ไม่ขยัน ใน
เวลาที่ควรขยัน มีความคิดทอดถอย
เกี้ยวคร้าน, ผู้นั้นจะไม่บรรลुकุณวิเศษ
ประเภทฌานเป็นต้น” ได้ตรัสพระคาถา
นี้ว่า

๒๘๐. “อญฺ्ञานกาลมฺหิ อญฺ्ञาจหาโน
ยฺวาทฺ พฺลิตฺติ อาลสิยํ อฺุเปโต
สํสนนสงกปฺปมโน กุสีโต
ปณฺณาย มกฺกํ อลโส น วินฺทตี”ติ.

๒๘๐. “บุคคล ยังหนุ่มแน่น มีพลังกำลัง
ไม่ขยัน ในเวลาที่ควรขยัน ถึง
ความเกี้ยวคร้าน มีจิตใจสัมปยุต
ด้วยความดำริอันจมลง เกี้ยวคร้าน
ชู้เกี้ยว ไม่ประสบหนทางด้วย
ปัญญา”.

ตตถ อญฺ्ञาจหาโนติ อญฺ्ञาจหนโต
อวายนฺโต.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า “ไม่ขยัน
ได้แก่ ไม่หมั่นเพียร คือ ไม่พยายาม.

ยฺวาทฺ พฺลิตฺติ ปจฺมโยพฺพเน จิตฺโต
พลสมฺปนฺโนปิ หุตฺวา. อาลสิยํ
อฺุเปโตติ อลสภาวํ อฺุเปโต โหติ

คำว่า ยังหนุ่มแน่น มีพลังกำลัง
ได้แก่ ผู้ตั้งอยู่ในวัยรุ่น จึงเป็นผู้สมบูรณ์
ด้วยกำลัง. คำว่า เข้าถึงความเกี้ยวคร้าน

คุณเผด็จชัย สะสมทรัพย์
สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธรรมบท.บ-ท.๗-๑๑

ภุตฺวา ภุตฺวา สยติ. สํสฺน-
 สงฺกปฺปมโนติ ตีหิ มิจฺฉาวิตกฺเกหิ
 สฺมุจฺจวสฺนฺนสงฺกปฺปจิตฺโต. กุสฺสีโตติ
 นิพฺพิริโย. อลฺโสติ โส มหาอลฺโส
 ปณฺณาย ทฏฺจพฺพํ อริยมคฺคํ อปฺสฺสนฺโต
 น วินฺทติ น ลภตฺติ อตฺถโก.

เทสนาวसानเน พหุ โสตาปัตติ-
 ผลาทินิ ปาปฺถนีสฺสูติ.

ปธานกมฺมิกตีสฺสตุเถรวตฺถุ ตติยํ.

ได้แก่ เป็นผู้เข้าถึงความเป็นคนเกียจคร้าน
 คือ กิน ๆ แล้ว ก็นอน. คำว่า ผู้มี
 จิตใจสัมปยุตด้วยความดำริจมลง ได้แก่
 ผู้มีจิตใจประกอบด้วยความคิดที่หดหู่หนัก
 เพราะมิจฉาวิตก ๓ ประการ. คำว่า
 ผู้จี้เกียจ คือ ผู้ไม่มีวิริยะเลย. คำว่า
 ผู้เกียจคร้าน หมายความว่า ผู้นั้น
 จี้เกียจมากเมื่อไม่พบอริยมรรคที่ควรเห็น
 ด้วยปัญญา ชื่อว่าไม่ประสพ คือไม่ได้.

ตอนอวसानแห่งพระธรรมเทศนา
 พุทธศาสนิกชนจำนวนมาก ได้บรรลุ
 ธรรมชั้นพระโสดาปัตติผลเป็นต้น.

เรื่องพระตีสสเถระผู้บำเพ็ญเพียรที่ ๓ จบ.

คุณเผด็จชัย สะสมทรัพย์
 สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๔. สุกกรเปตวตถุ

๒๘๑. วาจาหฺรฺกฺษี มนฺสา สฺสํวฺโต
กาเยน จ อฺกุสฺสํ น กฺยิรา
เอเต ตโย กมฺมปเถ วิโสธเย
อาราธเย มคฺคมิสิปปเวทิตํ.

๔. เรื่องสุกกรเปรัต

๒๘๑. บุคคลผู้มีปกติรักษาวาจา สำรวม-
ใจ ไม่ทำอกุศลด้วยกาย ทำ
กุศลกรรมบถทั้ง ๓ เหล่านี้ให้
หมดจด ฟังยินดีมรรคที่ท่านผู้
แสวงหาคุณวิเศษประกาศไว้แล้ว.

๔. สุกกรเปตวตฺตฺ

วาจาอนุรทฺตํ อิมํ ธมฺมเทศนํ
สตฺถา เวพฺพวเน วิหรนฺโต สุกกรเปตํ
อารพฺภา กณฺเณสิ.

เอกสฺมี หิ ทิวเส มหา-
โมคฺคัลลานตฺเถโร ลกฺขณตฺเถเรน สทฺธิ
คิซฺฌกฺกุฏา โอรุหนฺโต เอกสฺมี ปเทเส
สิตํ กตฺวา “โก นุ โข อาวุโส
เหตุ สิตสฺส ปาตฺกมฺมมายา”ติ
ลกฺขณตฺเถเรน ปุญฺโຈ “อกาโล
อาวุโส อิมสฺส ปญฺหสฺส, สตฺถุ
สนฺติเก มํ ปุจฺเจยฺยาสี”ติ วตฺวา
ลกฺขณตฺเถเรน สทฺธิเยว ราชคฺเห
ปิณฑาย จริตฺวา ปิณฑปาตปฏิกฺกนฺโต
เวพฺพวณํ คนฺตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา
นีสึทึ. อถ นํ ลกฺขณตฺเถโร ตมตฺถํ
ปุจฺฉิ.

โส อาห “อาวุโส อหํ เอกํ เปตํ
อทฺทสํ, ตสฺส ติกาวุตฺตปฺปมาณํ สริริ,

๔. เรื่องสุกกรเปต

พระศาสดาประทับอยู่ ณ พระ-
เวพฺพวณํ ทรงปรารภสุกกรเปต ตรัส
พระธรรมเทศนา นี้ เป็นต้นว่า บุคคลผู้มี
ปกติรักษาวาจา.

มีเรื่องราวพิสดารว่า วันหนึ่ง
พระมหาโมคคัลลานเถระ กำลังเดินลง
จากภูเขาคิชฌกูฏ พร้อมกับพระลักษณ-
เถระ ได้ทำการแย้ม ณ ภูมิประเทศ
แห่งหนึ่ง ถูกพระลักษณเถระ ถามว่า
“ท่านอาจารย์ครับ อะไรหนอเป็นสาเหตุ
ให้ทำการแย้มปรากฏ” บอกว่า “คุณครับ
เวลานี้ ไม่ใช่เวลาตอบปัญหาข้อนี้, คุณ
ควรถามผม ณ สำนักของพระศาสดา”
เที่ยวบิณฑบาตในเมืองราชคฤห์ กับ
พระลักษณเถระนั้นแหละ กลับจาก
บิณฑบาตแล้ว ไปยังพระอารามเวพฺพวณ
ถวายบังคมพระศาสดาแล้วนั่งลง. ลำดับ
นั้น พระลักษณเถระ ถามความนั้น
กะท่าน.

พระมหาโมคคัลลานเถระนั้น ก็บอกว่า
“คุณครับ ผมได้พบเปตตนหนึ่ง,

คุณเผติมชัย สะสมทรัพย์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตัม มนุสฺสสรีรสี, สีสิ ปน
 สุกฺรสุส วีย, ตสฺส มุเข นงฺกุจฺ
 ชาตํ, ตโต ปุพฺวา ปคฺฉรณฺติ,
 สุวาทิ ‘น เม เอวรูปุ สโตโต
 ทิฏฺฐปุพฺโพ’ติ ตัม ทิสฺวา สิตํ
 ปาตวากาสิน”ติ.

สตถา “จกฺขุภูตา วต ภิกฺขเว
 มม สวากา วิหรณฺติ”ติ วตฺวา
 “อหฺมเปตํ สตตํ โพิธมณฺเฑเยว
 อทฺทสํ, ‘เย ปน เม น สทฺทเหยฺยํ,
 เตสํ อหิตาย อสฺสา’ติ ปเรสํ
 อนุกฺมฺปาย น กเถสิ, อิทานิ
 โมคฺคฺลฺลานํ สกฺขี ลมิตฺวา กเถมิ,
 สจฺจํ ภิกฺขเว โมคฺคฺลฺลานอ อหา”ติ.
 ตัม สุตฺวา ภิกฺขุ สตถารํ ปุจฺฉิสฺสุ
 “กิ ปน ฆนฺเต ตสฺส ปุพฺพกมฺมณ”ติ.
 สตถา “เตนหิ ภิกฺขเว สุณฺณาถา”ติ
 อตีตํ อหริตฺวา ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ
 กเถสิ.

ร่างกายของมันสูงประมาณ ๓ คาวุต,
 ร่างกายนั้น เหมือนร่างกายมนุษย์,
 ส่วนศีรษะเหมือนศีรษะสุกร, หางของมัน
 เกิดที่ปาก ตัวนอนไหลออกจากปากนั้น,
 ผมนั้นคิดว่า ‘ผมไม่เคยพบเห็นสัตว์เช่นนี้’
 ครั้นได้เห็นมันแล้ว จึงทำการแยมให้
 ปรากฏ”.

พระศาสดาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย
 พวกสาวกของเราอยู่อย่างผู้มีจักขุ” แล้ว
 ตรัสว่า “แม้เรา ก็เห็นสัตว์นั้น ที่
 โคนโพธิพฤกษ์นั้นแหละ, แต่เราไม่บอก
 ด้วยความอนุเคราะห์คนเหล่าอื่นว่า “ไม่
 พึงเกิดประโยชน์เกื้อกูล แก่คนที่ไม่
 เชื่อเรา’ ตอนนี้ เราได้พระโมคคัลลานะ
 เป็นสักขีพยาน จึงพูด, ภิกษุทั้งหลาย
 พระโมคคัลลานะได้พูดเรื่องจริง”. พวก
 ภิกษุพอได้ฟังเรื่องราวนั้น ทูลถาม
 พระศาสดาว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
 ก็อะไร เป็นบุพกรรมของเปรตนั้น”.
 พระศาสดาตรัสว่า “ถ้าอย่างนั้น พวก-
 เธอจงตั้งใจฟังนะ ภิกษุทั้งหลาย” ได้
 ทรงนำอดีตนิทานมา ตรัสบุพกรรมของ
 เปรตนั้น (ดังนี้).

คุณเผด็จชัย สะสมทรัพย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กสฺสปพุทฺธกาเล กิเรกสมิ
 คามกาวาเส เทว เถรา สมคฺควาส์
 วสีสุ. เตสุ เอโก สฏฺฐิวสฺโส, เอโก
 เอกุณสฏฺฐิวสฺโส, โส อิตฺรสฺส
 ปตฺตจิวรมาทาย วิจฺริ, สามเณโร
 วย สพฺพํ วัตฺตปฏฺิวตฺตํ อกาสิ. เตสํ
 เอกมาตุกฺขุณฺธิยํ วัตฺตภาตึนํ วย
 สมคฺควาส์ วนฺนุตาณํ วนฺนุจฺจานํ
 เอโก ฐมฺมกถิโก อากมิ.

ตทา จ ฐมฺมสฺสวานทิวสฺโส โหติ.
 เถรา ตํ สงฺคณฺหิตฺวา “ฐมฺมกถํ
 โน กถฺหิ สปฺปฺริสา”ติ อากฺสุ.
 โส ฐมฺมกถํ กถฺหสิ. เถรา
 “ฐมฺมกถิโก โน ลทฺุโ”ติ ตฺุฏฺฐจิจิตฺตา
 ปุณฺทิวเส ตมาทาย ฐฺรคามํ ปิณฺฑทาย
 ปวิสิตฺวา ตตฺถ กตฺมตฺตกิจฺจา
 “อาวฺโส หิโย จิตฺฏฺฐจฺจานโต โถกํ
 ฐมฺมกถํ กถฺหิ”ติ มนฺุสฺसानํ ฐมฺมํ
 กถาเปสฺสุ. มนฺุสฺสา ฐมฺมกถํ สุตฺวา

มีเรื่องเล่ามาว่า ในกาลสมัย
 พระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า กัสสปะ
 พระเถระ ๒ รูป อยู่ด้วยกัน สมาน-
 สามัคคี ในวัดใกล้บ้านแห่งหนึ่ง. ใน
 บรรดาพระเถระเหล่านั้น รูปหนึ่ง (บวช)
 ได้ ๖๐ พรรษา รูปหนึ่ง ได้ ๕๕ พรรษา,
 รูปที่มีพรรษา ๕๕ นั้น รับบาตรจีวร
 ของพระเถระอีกรูป เทียวไป, ได้ทำ
 วัตรปฏิบัติทุกอย่าง เหมือนสามเณร.
 ภิกษุผู้เป็นพระธรรมกถิกรูปหนึ่ง ได้มา
 ยั้งที่อยู่ของท่านทั้ง ๒ นั้น ผู้ซึ่งอยู่ด้วยกัน
 สมานสามัคคี เหมือนพี่น้องร่วมท้อง
 มารดาเดียวกัน.

ก็กาลนั้น เป็นวันฟังธรรมพอดี.
 พวกพระเถระสงเคราะห์พระธรรมกถิกรูป
 นั้น แล้วกล่าวว่า “ท่านสัตบุรุษ
 ขอนิมนต์ท่านกล่าวธรรมกถา แก่
 พวกผมเถิดครับ”. พระธรรมกถิกินั้น
 กล่าวธรรมกถา. พวกพระเถระชื่นชม-
 ยินดีว่า “เราได้พระธรรมกถิกแล้ว”
 ในวันรุ่งขึ้น พาท่านเข้าไปปิณฑบาต
 บ้านใกล้เคียง ฉันทัดอาหารเสร็จ ณ
 ที่นั้น แล้วพูดว่า “ท่านครับ ขอนิมนต์

คุณเผด็จชัย สะสมทรัพย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุนทิวสตุถายปิ นิมนตยีสฺ. เอวํ
สมนฺตา ภิกฺขุจาจรคาเมสุ เทว เทว
ทิวเส ตมาทาย ปิณฑาย จริสฺ.

กล่าวธรรมกถา ต่อจากเมื่อวาน
สักหน่อยนะครับ” แล้วก็ได้นิมนต์
ท่านกล่าวธรรมแก่ประชาชน. พวก
ประชาชน พอได้ฟังธรรมกถาแล้ว ก็
นิมนต์ เพื่อประโยชน์วันพรุ่งนี้. พระเถระ
ทั้ง ๒ ได้พาท่านเที่ยวบิณฑบาต ที่
หมู่บ้านเป็นที่เที่ยวไปเพื่อภิกษา หมู่บ้าน
ละ ๒ วัน จนทั่วอย่างนี้.

ธมฺมกถิกอ จินฺตลสิ “อิมเ เทว
อติมุทฺกกา, มยา อุโภเปเต ปลาเปตฺวา
อิมสฺมี วิหารเ วสิตุํ วฏฺฏติ”ติ.
โส สายํ เถรฺปฏฺจานํ คนฺตฺวา
ภิกฺขุณฺ อฏฺฏจาย คตกาเล นีวตฺติตฺวา
มหาเถรํ อุปสงฺกมิตฺวา “ภนฺเต
ภิกฺขุจิ วตฺตพฺพํ อตฺถิ”ติ วตฺวา
“กเถหิ อาวฺโส”ติ วตฺเต, โถกํ
จินฺตเตตฺวา “ภนฺเต กถา นาม
มหาสาวชฺชา”ติ วตฺวา อกเถตฺวาว
ปกฺกามิ, อนฺุเถรฺสฺสาปิ สนฺติกํ
คนฺตฺวา ตเถว อกาสิ. โส
ทฺตฺยทิวเส ตเถว กตฺวา, ตตฺยทิวเส
เตสํ อติวีย โโกตฺุหลเ อุปฺปนฺเน,
มหาเถรํ อุปสงฺกมิตฺวา “ภนฺเต

พระธรรมกถิก คิดว่า “พระเถระ
ทั้ง ๒ รูปนี้ อ่อนน้อมจริง ๆ เราควรจะ
ให้ท่านทั้ง ๒ หนีไป แล้วอยู่ในวัดนี้
เลย”. พระธรรมกถิกนั้นไปที่บารุง
พระเถระตอนเย็น ในเวลาภิกษุทั้ง ๒
รูป ลุกไปแล้ว กลับเข้าไปหาพระ-
มหาเถระ บอกว่า “ท่านผู้เจริญ ผมมี
เรื่องที่จะพูดคุยอะไร ๆ ด้วย” เมื่อ
พระมหาเถระพูดอนุญาตว่า “พูดเถอะ
คุณครับ” คิดอยู่นิดหนึ่ง แล้วพูดว่า
“ท่านผู้เจริญ เรื่องที่ผมจะพูด มีโทษมาก
นะครับ” เสร็จแล้วก็ไม่พูด หลีกไป,
ไปยังสำนักแม่ของพระอนุเถระ ได้ทำ
เช่นนั้นเหมือนกัน. ในวันที่ ๒ ท่านก็
ทำเช่นนั้นอีก, ในวันที่ ๓ เมื่อความ

คุณเผด็จชัย สะสมทรัพย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กิญจิ วตตพัพพี อตถิ, ตุมหากัง
 ปน สนฺติเก วตตุงฺ น วิสหาเม”ติ
 วตฺวา เณรณ “โหตุ อาวุโส,
 กเถहि”ติ นิปปีพิโต อาห “กิ
 ปน ฆนฺเต อญฺเฏโร ตุมฺเหหิ
 สทฺธิ วิสภาโค”ติ. “สปฺปฺริส กิ
 นามเต กเถสิ, มยฺ อเอกมาตฺตูกุจฺฉิย
 วุตฺตปฺตฺตา วีย, อเมหฺสฺ อเอกน
 ลทฺธํ อิตเรนาปิ ลทฺธเมว โหติ,
 มยา เอตสฺส เอตฺตกํ กาลํ
 อकुณฺเ ทิฏฺฐปฺพุโพ นตฺถิ”ติ. “เอว
 ฆนฺเต”ติ. “อาม อาวุโส”ติ. “ฆนฺเต
 มํ อญฺเฏโร เอวมาห ‘สปฺปฺริส
 ตวํ กุลปฺตฺโต ‘อຍฺ มหาเถโร
 ลชฺชํ เปสโล”ติ. เอเตน สทฺธิ
 สมฺโภคํ กโรนฺโต อุปฺปริกฺขิตฺวา
 กเรยฺยาสี”ติ, เอวเมส มํ อาคตทิวสโต
 ปฏฺจาย วเทตี”ติ.

สัสนวุ่นวายได้เกิดขึ้นแก่พระเถระทั้ง ๒
 รูป, เข้าไปหาพระมหาเถระพูดว่า
 “ท่านผู้เจริญ ผมมีเรื่องจะพูดคุยอะไร ๑
 ด้วย แต่ก็ไม่อาจจะพูด ณ ที่สำนัก
 ของท่านได้” ถูกพระเถระรับรู้ว่า
 “ช่างเกิดคุณ พูดเลย” กล่าวว่
 “ท่านผู้เจริญ ก็ทำไม พระอญฺเฏระจึง
 ไม่ถูกกับท่าน”. พระมหาเถระกล่าวว่า
 “ท่านสัตบุรุษ ท่านกล่าวคำนั้น
 ชื่ออะไร, พวกผมเป็นเหมือนบุตรร่วม
 ท้องมารดาเดียวกัน, บรรดาพวกเรา
 ทั้ง ๒ คนหนึ่งได้อะไรมา ก็เท่ากับว่า
 คนนอกนี้ได้มานั้นแหละ, จนถึงปานนี้
 ผมยังไม่เคยเห็นอะไรที่ไม่ดีของพระ-
 อญฺเฏระนั้นเลย”. พระธรรมกถิกก็พูดว่า
 “อย่างนั้นหรือครับ”. พระมหาเถระ
 ตอบว่า “ใช่แล้ว คุณ”. พระธรรมกถิก
 ก็พูดว่า “ท่านผู้เจริญ พระอญฺเฏระได้
 พูดกับผมอย่างนี้ว่า ‘ท่านสัตบุรุษ ท่าน
 เป็นบุตรแห่งตระกูล ทำการสนิทสนม
 คบกับพระมหาเถระนั้นว่า ‘พระมหาเถระ
 นี้ มีความละเอียด มีศีลเป็นที่รัก’ ควร
 พิจารณาแล้วจึงทำลงไปนะ’ ท่านได้
 พูดกับผมอย่างนี้ตั้งแต่วันที่ผมมา”.

คุณเผด็จชัย สะสมทรัพย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มหาเถโร ตัม สุตฺตวาว กุฑฺธมานโส
ทณฺฑทามิหตัม กุลาสาชณฺณํ วิย ภิชฺชช.

อิตโรปิ อญฺญาจาย อญฺเณรสฺส สนฺตักกั
คนฺตฺตวาว ตเถว อโวจ. โสปิ ตเถว
ภิชฺชช. เตสฺส กิณฺญาปิ เอตฺตักกั
กาลํ เอโกปิ วิสฺสุํ ปิณฺฑทาย
ปวิญฺจปฺพุโป นาม นตฺถิ, ปุณฺทิวเส
ปน วิสฺสุํ ปิณฺฑทาย ปวิสิตฺตวาว,
อญฺเณโร ปุเรตรํ อากนฺตฺตวาว
อฺปญฺญาจาย อญฺญาจาย มหาเถโร
ปจฺจมา อคมาสิ. ตัม ทิสฺสวาว อญฺเณโร
จินฺเตสิ “กึ นฺนุ โข อิมสฺส
ปตฺตจิวารํ ปฏิกุคฺคเหตุพฺพํ อุกาหุ
โน”ติ.

โส “นทานิ ปฏิกุคฺคเหตุสสามิ”ติ
จินฺเตตฺตวาวปิ “โหตุ, น มยา
เอวรูปํ กตฺตปฺพุพฺพํ มยา อตฺตโน วตฺตํ
หาเปตฺตํ น วญฺญตฺติ”ติ จิตฺตํ มุทฺทกั
กตฺตวาว เถโร อฺปสงฺกมิตฺตวาว “ภนฺเต
ปตฺตจิวารํ เทถา”ติ อาห. อิตโร

พระมหาเถระพอได้ยินเรื่องนั้นเข้า
ก็มีใจโกรธแค้น แดกแยกกันเหมือน
ภาชนะดินโดนทุบด้วยไม้.

ฝ่ายพระธรรมกถึกแมนอกนี้ ก็ลุกไปที่
สำนักของพระอนุเถระ แล้วได้พูด
เช่นนั้นเหมือนกัน. แม้พระอนุเถระก็
แตกแยกเช่นนั้นเหมือนกัน. บรรดา
พระเถระทั้ง ๒ รูปนั้น แม้รูปเดียว
ชื่อว่าเคยแยกกันเข้าไปบิณฑบาต ตลอด-
กาลประมาณเท่านี้ ย่อมไม่มี แม้ก็จริง,
ถึงกระนั้น ในวันรุ่งขึ้น ท่านทั้ง ๒ รูป
ได้แยกกันเข้าไปบิณฑบาต, พระอนุเถระ
กลับมาถึงก่อน ได้ยืนอยู่ ณ ศาลาที่
บ่ารุง. พระมหาเถระได้กลับมาทีหลัง.
พระอนุเถระเห็นพระมหาเถระนั้นแล้ว
คิดว่า “เราจะรับบาตรจิวรพระเถระนี้
หรือไม่หนอ”.

ท่านแม้จะคิดว่า “บัดนี้ เราจักไม่รับ”
ก็ใจอ่อนว่า “ช่างเถอะ, เราไม่เคย
ทำกรรมเช่นนี้ ไม่ควรละเลยกิจวัตร
ของตน” จึงเข้าไปหาพระเถระ กล่าวว่า
“ท่านขอรับ จงให้บาตรจิวรเถิด”.
ฝ่ายพระเถระก็ชี้นิ้วว่า “จงไป ไ้คน

คุณเผด็จชัย สะสมทรัพย์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

“คจฺฉ ทุพฺพิณฺติ, น ตวํ มม
 ปตฺตจิวรํ ปฏิกุคฺคเหตุํ ยุตฺตรูปุ”ติ
 อจฺฉรํ ปหริตฺวา เตน “อาม
 ฆนฺเต, อหํปิ ‘ตุมฺหากํ ปตฺตจิวรํ
 น ปฏิกุคฺคเหตุสสามิ’ติ จินฺตฺสสินุ”ติ
 วุตฺเต “อาวุโส นวก ก็ ตวํ จินฺตฺส
 ‘มม อิมสฺสิ วิหารเ โกจิ สงฺโค
 อตฺถิ”ติ อาห.

อิตโรปิ “ตุเมห ปน ฆนฺเต ก็เมว
 มณฺณถ ‘มม อิมสฺสิ วิหารเ โกจิ
 สงฺโค อตฺถิ’ติ เอโส โว
 วิหารโร”ติ ปตฺตจิวรมาทาย นิกฺขมิ.
 อิตโรปิ นิกฺขมิ. เต เอกมคฺคเณปิ
 อคฺนฺตฺวา, เอโก ปจฺฉิมทฺวาเรน
 มคฺคํ คณฺหิ. เอโก ปุรตฺถิม-
 ทฺวาเรน. ธรรมกถิกโก “ฆนฺเต มา
 เอวํ กโรถ, มา เอวํ กโรถา”ติ
 วตฺวา “ติฏฺฐา วุโส”ติ วุตฺเต, นีวตฺติ.

โส ปุณฺทิวเส ฐรคามํ ปวิฏฺโฐ,
 มนุสฺสเสหิ “ฆนฺเต ฆทฺนฺตา กุหิณุ”ติ

หวัตฺถิ, คุณไม่สมควรที่จะรับบาตรจีวร
 ของเราหรอก” เมื่อพระอนุเถระนั้น
 กล่าวว่า “ใช่ ขอรับ, แม้ผมก็คิด
 อยู่แล้วว่า ‘เราจักไม่รับบาตรจีวร
 ของท่าน’” กล่าวต่อว่า “ท่านน้อง
 ทำไม ท่านจึงคิดว่า ‘ผมมีความเกี่ยวข้องกับ
 อะไร ๆ ในวัดนี้’”.

ฝ่ายพระอนุเถระ ก็พูดว่า “ท่านขอรับ
 ก็ทำไม ท่านจึงสำคัญอย่างนี้ว่า ‘ผม
 มีความเกี่ยวข้องกับอะไร ๆ ในวัดนี้’ นี้
 เป็นวัดของท่านหรือ” ถือเอาบาตรและ
 จีวร เดินออกไป. ฝ่ายพระเถระนอกนี้
 ก็เดินออกไป. ท่านทั้ง ๒ นั้น ไม่ไป
 ร่วมหนทางเดียวกัน, รูปหนึ่ง ยึดหนทาง
 ประตูล้าง. รูปหนึ่ง ยึดหนทางประตู-
 หน้า. พระธรรมกถิกก็กล่าวว่า
 “ท่านผู้เจริญทั้งหลาย พวกท่านอย่าทำ
 อย่างนี้เลย, พวกท่านอย่าทำอย่างนี้
 เลย” เมื่อท่าน ทั้ง ๒ บอกว่า “หยุด
 คุณ” ก็กลับไป.

ในวันรุ่งขึ้น พระธรรมกถิกนั้น ก็เข้าไป
 หมู่บ้านใกล้เคียง, เมื่อพวกญาติโยม

คุณมณัศ เรื่องวงศ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วุดเต, “อาวุโส มา ปุจฉา, ตุมหากั กุลุปกา หิโยโย กลหิ กตวา นิกุมมีสุ, อหิ ยาจนุโตปิ นิวตเตตุ นาสกชินุ”ติ อาห. เตสุ พาลา ตุนหิ อหเสสุ, ปณชิตา ปน “อเมหหิ เอตตกั กาลั ภาทนุทานัน กิณจิ ขลิตัน นาม น ทิฏฐปุพพ, เตสั ภยั อุปุปชชมานัน อิมัน นิสสาย อุปุปนุนัน ภาวิสสตี”ติ โทมนสสปปตตวา อหเสสุ.

ถามว่า “ท่าน พระคุณเจ้าทั้ง ๒ รูป ไปไหน” บอกว่า “เจริญพรคุณโยม โปรดอย่าถามอาตมาเลย, ภิกษุประจำตระกูลของพวกโยม เกิดทะเลาะกัน เมื่อวันวาน หนีออกไปแล้ว, ถึงอาตมา อ่อนวอนอยู่ ก็ไม่สามารถที่จะให้ท่าน ทั้ง ๒ กลับได้”. บรรดาญาติโยม เหล่านั้น พวกที่โง่เขลา ก็นั่งเฉย, ส่วนพวกที่เป็นบัณฑิต ก็ได้เสียอกเสียใจ ว่า “พวกเราไม่เคยเห็น ชื่อความผิดพลาด อะไร ๆ ของพระคุณเจ้าทั้ง ๒ ท่าน ตลอดกาลนานเท่านี้เลย, ภัยนี้ เมื่อเกิดแก่พระคุณเจ้าทั้ง ๒ คงจะเกิดขึ้น เพราะอาศัยพระธรรมกถึกนี้ แน่”.

เตปิ เถรา คตภูจาเน จิตตสุขัน นาม น ลภิสสุ. มหาเถโร จินเตสิ “อโห นวกสส ภิกขุโน ภารियัน กมมัน กตัง, มุหุตตัง ทิฏฐัน นาม อาคนุตุกภิกขุ ออาห ‘มหาเถเรณ สหุธิ สมุภอกัน มา อกาสิ”ติ. อิตโรปิ จินเตสิ “อโห มหาเถรสส ภารियัน กมมัน กตัง, มุหุตตัง ทิฏฐัน นาม อาคนุตุกภิกขุ ออาห ‘อิมินา

แม้พระเถระเหล่านั้น ไม่ได้ความ สุขใจเลย ในที่ ๆ ไป. พระมหาเถระ คิดว่า “ตายจริง พระนวกะได้ทำ กรรมหนัก ได้พุดกับพระอากันตูกะ ซึ่งได้คบกันแค่ครูเดียวว่า ‘ท่านอย่าคบ กับพระมหาเถระเลย’”. ฝ่ายพระอนุเถระ นี้ ก็คิดว่า “ตายจริง พระมหาเถระ ทำกรรมหนัก ได้พุดกับพระอากันตูกะ ซึ่งคบกันแค่ครูเดียวว่า ‘ท่านอย่าได้คบ

คุณมณัส เรื่องวงศ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สทุธิ สมุโภคัง มา อกาสิ”ติ. เตสํ
เนว สชฺชมาโย น มนสิกาโร อโหสิ.
เต วสฺสสตจฺจเยน ปจฺฉิมทิสาย เอกัง
วิหารัง อคมํสุ.

เตสํ เอกเมว เสนาสนํ ปาปุณิ.
มหาเถโร ปวิสิตฺวา มณฺจเก นิสินฺุเน,
อิตโรปิ ปาวิสิ. มหาเถโร ตํ
ทิสฺวาว สณฺขานิตฺวา อสฺสุนิ
สนฺุธาเรตุํ นาสกฺขิ. อิตโรปิ
มหาเถโร สณฺขานิตฺวา อสฺสุปฺนฺุณฺเณหิ
เนตฺเตหิ “กถेमิ นฺุ โข มา
กถेमิ”ติ จินฺุเตตฺวา “น ตํ
สทฺุชฺเชยฺยรูปนฺุ”ติ เถโร วนฺุทิตฺวา
อาห “ภนฺุเต อหํ เอตฺตํ กาลํ
ตุมฺุหากํ ปตฺตจิวฺุโร คเหตุวาทฺ วิจฺริ,
อปิ นฺุ เม กายทฺวาราทิสฺสุ ตุมฺุเหหิ
กิลฺุจจิ อสฺวารูปํ ทิฏฺฐปฺุพฺุพนฺุ”ติ. “น
ทิฏฺฐปฺุพฺุ อวฺุโส”ติ. “อถ กสฺมา
ธมฺุมกถิกํ อโวจฺตุถ ‘มา เอเตน สทฺุธิ
สมุโภคัง อกาสิ”ติ.

กับพระอนุเถระนี้เลย”. ท่านทั้ง ๒ นั้น
ไม่ได้มีการสวดสาธยาย(และ) การตั้งใจ
พิจารณา (กัมมัฏฐาน) เลย. เวลาว่าง-
เลยไป ๑๐๐ ปี ภิกษุเหล่านั้น ได้ไป
วัดแห่งเดียวกันทางทิศปัจฉิม.

เสนาสนะหลังเดี๋ยวนั้นเอง ถึงแก่ภิกษุ
เหล่านั้น. เมื่อพระมหาเถระเข้าไป นั่งลง
บนเตียงนอน, อีกรูป ก็เข้าไปด้วย.
พระมหาเถระพอเห็นพระอนุเถระ จำได้
ไม่อาจที่จะกลั้นน้ำตาเอาไว้ได้. อีกฝ่าย
ก็จำพระมหาเถระได้ มีนัยน์ตานองด้วย
น้ำตา คิดว่า “เราจะพุดคุยด้วยหรือ
ไม่หนอ” คิดอีกว่า “ข้อนั้น เชื่อถือ
ไม่ได้” ไหว้พระเถระนั้นแล้ว พุดว่า
“ท่านขอรับ ผมรับบาตรจีวรของท่าน
เที่ยวไป ตลอดกาลนานเท่านี้, ท่านเคย
เห็นอะไรที่ไม่สมควรในกายทวารเป็นต้น
ของผมบ้างไหม”. ท่านพระมหาเถระ
ก็บอกว่า “ไม่เคยเห็น นะคุณ”. พระ-
อนุเถระจึงกล่าวต่อว่า “เมื่อเป็นอย่างนั้น
ทำไมท่านจึงบอกกับพระธรรมกถิกว่า
‘อย่าสมคบกับพระอนุเถระ นั้น’.”

คุณมณัส เรื่องวงศ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

“นาหิ อาวุโส เอว กณมิ,
 ตยา กิร มม อนุตเร เอว
 วุตตนะ”ติ. “อหิปี ภานเต น
 วทามิ”ติ. เต ตสมิ ขณ “เตน
 อเมห ภินุทิกกาเมน เอว วุตต
 ภาวิสสตี”ติ ญตวา อญญมญญ อจฺย
 เทสยิสฺ.

เต วสฺสสตํ จิตฺตสฺสาทํ อลภนฺตา
 ตํ ทิวสํ สมคฺคา หุตฺวา “อายาม,
 ตํ ตโต วิหารา นิกฺกขฺมฺสิสฺสามา”ติ
 ปกฺกมิตฺวา อนุปฺพุเพน ตํ วิหารํ
 อคมฺสฺ.

ธมฺมกถิกอปี เถเร ทิสฺวา
 ปตฺตจิวรํ ปฏิกฺคเหตฺ อุกคฺฉิ.
 เถรา “น ตวํ อิมสฺมิ วิหาเร
 วสิตฺถํ ยุตฺตรูโป”ติ อจฺจรํ ปหฺริสฺ.
 โส สณฺจาทฺ อสฺกโกนฺโต ตาวเทว
 นิกฺขมิตฺวา ปลาโย. อถ นํ
 วิสตีวสฺสสทฺสฺสาณิ กโต สมนฺธมฺโม
 สนฺธเรตฺถํ นาสกฺขิ. ตโต จวิตฺวา
 อวิจิมฺหิ นิพฺพตฺโต เอกํ พุทฺธนฺตรํ

พระมหาเถระกล่าวว่า “คุณ ผมไม่ได้
 พุดอย่างนี้, ทราบว่า คุณพุดอย่างนี้
 ในระหว่างผมเอง”. พระอนุเถระก็บอกว่า
 “ท่านขอรับ แม้ผมก็ไม่ได้พุด”. ขณะนั้น
 พระเถระเหล่านั้นทราบบว่า “พระธรรม-
 กถิกรูปนั้น ต้องการจะยุพวกเราให้
 แดกกัน จึงได้กล่าวอย่างนี้” แสดงโทษ
 กันและกันแล้ว.

พระเถระเหล่านั้น ตลอดร้อยปี ไม่ได้
 ความสุขสบายใจเลย เพิ่งมาเป็นอันหนึ่ง-
 อันเดียวกันในวันนั้น ชวนกันว่า “จงมา
 พวกเราจักพากันไปไล่มิถุนัน ออกจาก
 วัดนั้นไปเลย” หลีกไป ได้ไปถึงวัดนั้น
 โดยลำดับ.

ฝ่ายพระธรรมกถิก พอเห็นพระ-
 เถระทั้ง ๒ ก็เข้าไปหาเพื่อรับบาตรจีวร.
 พระเถระทั้ง ๒ ก็ชี้นิ้วว่า “คุณไม่-
 สมควรจะอยู่ที่วัดนี้”. พระธรรมกถิกนั้น
 ไม่อาจที่จะดำรงอยู่ได้ หนีออกไป
 เวลานั้นทีเดียว. ตอนนั้น สมณธรรม
 ที่ท่านได้บำเพ็ญมาตั้ง ๒๐,๐๐๐ ปี
 ก็ไม่สามารถต้านทานท่านไว้ได้. เคลื่อน-
 จากชาตินั้นแล้ว บังเกิดในอเวจีหมกใหม่

คุณมณัส เรื่องวงศ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปจิตฺวา อิทานิ คิञฺฉกฺกุญฺเฏ วุตฺตป-
ปกาเรณ อตฺตภาเวณ ทุกฺขํ อนุโมติ.

สตฺถา อิํ ทสฺส ปุพฺพกมฺมํ
อาหริตฺวา “ภิกฺขเว ภิกฺขุณา นาม
กายาทีหิ อุปฺสนฺตฺรฺูปเณ ภวิตฺพุพฺพ”ติ
วตฺวา อิมํ คาถมาห

๒๘๑. “วาจาณฺรฺกฺขี มนฺสา สฺสํวฺโต
กาเยน จ อกฺุสลํ น กยิรา
เอเต ตโย กมฺมปถे วิโสธเย
อาราธเย มคฺคมิสิปฺปเวทิตนฺ”ติ.

ตสฺสสตฺถโถ “จตฺนุํ วิจิตฺจจฺริตานิ
วชฺชเนน วาจาณฺรฺกฺขี อภิชฺฌาทีนํ
อนุปฺปาทเนน มนฺสา สฺสุจฺจํ สฺสํวฺโต,
ปาณาติปาตาทโย ปชฺชนโต กาเยน
จ อกฺุสลํ น กยิรา, เอวํ เอเต
ตโย กมฺมปถे วิโสธเย, เอวํ
วิโสธเนโต หิ สีลกฺุขนฺธาทีนํ
เอสเกหิ พุทฺธาทีหิ อีสึหิ ปเวทิตํ
อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ อาราธเยยา”ติ.

อยู่สิ้นพุทธรันดรหนึ่ง ในชาตินี้เสวยวิบาก
ทุกข์ที่ภูเขาคิฉฉกุกฏ ด้วยอัตภาพมีประการ
ดังกล่าวแล้ว.

พระศาสดาครั้งนั้นทรงนำบุพกรรม
ของเขานี้มา แล้วตรัสว่า “ภิกษุทั้ง-
หลาย ชรรมดว่า ภิกษุควรเป็นผู้สงบ
กายเป็นต้น” ได้ตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๘๑. “บุคคลผู้มีปกติรักษาวาจา สำรวม-
ใจ ไม่ทำอกุศลด้วยกาย ทำ
กุศลกรรมบถทั้ง ๓ เหล่านี้ ให้
หมดจด พึงยินดีมรรคที่ท่านผู้
แสวงหาคุณวิเศษ ประกาศไว้
แล้ว”.

พึงทราบความหมายแห่งพุทธพจน์
นั้น ดังต่อไปนี้ “บุคคล ชื่อว่า ผู้มีปกติ
รักษาวาจา เพราะเว้นจากวจีทุจริต ๔
อย่าง ชื่อว่า สำรวมใจดีแล้ว เพราะ
ไม่ให้อภิชฌาเป็นต้น เกิดขึ้น, และชื่อว่า
ไม่สร้างความชั่วด้วยกาย เพราะละ
อกุศลกรรมมีปาณาติบาตเป็นต้น, พึง
ทำกุศลกรรมบถทั้ง ๓ เหล่านี้ให้หมดจด
อย่างนี้, เพราะว่า เมื่อให้หมดจดอย่างนี้

คุณมณัส เรื่องวงศ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชื่อว่า ฟิงยินดีมรรคมืองค์ประกอบ ๘ อย่าง
ซึ่งท่านผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ มี
พระพุทธเจ้าเป็นต้น ผู้แสวงหาคุณวิเศษ
มีกongsilเป็นต้น ประกาศไว้แล้ว”.

เทศนาว่าसानะ พหู โสตาปัตติ-
ผลาทินี ปาปุนีสุตติ.

ตอนอวสานแห่งพระธรรมเทศนา
พุทธศาสนิกชนจำนวนมาก ได้บรรลุ
ธรรมชั้นโสดาปัตติผลเป็นต้น.

สุกรเปรตวตถุ จตตุถุ.

เรื่องสุกรเปรตที่ ๔ จบ.

๕. โปธิลตฤทธ

๒๘๒. โยคา เว ชายเต ฎุริ
อโยคา ฎุริสงขโย
เอตํ เทวธาปถํ ฌตฺวา
ภวาย วิภวาย จ
ตถตฺตานํ นิเวเสยฺย
ยถา ฎุริ ปวทุตฺตติ.

๕. เรื่องโปธิลเถระ

๒๘๒. ปัญญาจฺจุปฐพี ย่อมเกิดมี เพราะ
ความเพียรพยายาม ความสิ้นไป
แห่งปัญญาจฺจุปฐพี ย่อมเกิดมี
เพราะ ความไม่เพียรพยายาม
บัณฑิตชนรู้ทาง ๒ แพร่ง แห่ง
ความเจริญ และความเสื่อมนั้นแล้ว
พึงตั้งตนไว้โดยประการที่ปัญญาจฺจุ
ปฐพีเจริญขึ้นได้.

๕. ไปจุลเถรวตฺถุ

โยคา เวติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ
 สตุฏฺทา เขตวานเน วิหรนฺโต ไปจิลฺ
 นาม เถโร อารพฺภา กเถสิ.

โส กิร สตุตฺตุนฺนํ พุทฺธานํ
 สาสเน เตปิฏโก ปญฺจนฺนํ ภิกฺขุสฺถานํ
 ฌมฺมํ วาเจสิ. สตุฏฺทา จินฺหฺเตสิ “อิมสฺส
 ภิกฺขุโน ‘อตุตฺตโน ทุคฺคขนิสฺสรณํ
 กริสฺสามิ’ติ จิตฺตํปิ นตฺถิ, สํเวเชสฺสามิ
 นนฺ”ติ. ตโต ปฏฺจาย ตํ เถโร
 อตุตฺตโน อูปฏฺจานํ อาคตฺตกาเล “เอหิ
 ตุจฺจไปจิล, นิสฺสีท ตุจฺจไปจิล, ยาหิ
 ไปจิลลา”ติ วเทติ, อฏฺจาย คตฺตกาเลปิ
 “ตุจฺจไปจิล คโต”ติ วเทติ. โส
 จินฺหฺเตสิ “อหํ สาฏฺฐกฺกทานิ ตินฺนิ
 ปิฏฺฐกานิ ฐาเรมิ, ปญฺจนฺนํ
 ภิกฺขุสฺถานํ อฏฺฐารส มหาคณฺเณ ฌมฺมํ
 วาเจมิ, อถ จ ปน มํ สตุฏฺทา
 อภิกฺขุขณฺณํ ‘ตุจฺจไปจิลลา’ติ วเทติ, อทฺฐา
 มํ สตุฏฺทา ฌานาทีนํ อภาเว
 เอวํ วเทติ”ติ.

๕. เรื่องไปจุลเถระ

พระศาสดาประทับอยู่ ณ พระ-
 เชตวัน ทรงปรารภพระเถระชื่อว่าไปจุลเถ-
 ระว่าพระธรรมเทศนานี้ เป็นต้นว่า เพราะ
 ความเพียรพยายาม.

มีเรื่องเล่ามาว่า พระเถระนั้น
 เป็นผู้ทรงจำพระไตรปิฎก ในศาสนา
 ของพระพุทธเจ้า ๗ พระองค์ กล่าวสอน
 ธรรมแก่พระภิกษุ ๕๐๐ รูป. พระ-
 ศาสดาทรงดำริว่า “ภิกษุรูปนี้ ไม่มี
 แม้ความคิดว่า ‘เราจักทำการสลัดทุกข์
 ให้แก่ตนเอง’ เราจักยังเขาให้ สังเวช”.
 ต่อแต่นั้น เวลาที่พระเถระมาที่บารุง
 พระองค์จึงตรัสเรียกพระเถระนั้นว่า
 “จงมาเถิด คุณไบลานเปล้า, จงนั่งเถิด
 คุณไบลานเปล้า, จงไปเถิด คุณไบลาน
 เปล้า” แม้เวลาที่ท่านลุกเดินไปก็ตรัสว่า
 “คุณไบลานเปล้าไปแล้ว”. ท่านคิดว่า
 “เราทรงจำพระไตรปิฎกพร้อมทั้งอรรถ-
 กถา กล่าวสอนธรรมคณะสงฆ์ใหญ่ ๑๘
 สำนัก แก่พระภิกษุจำนวน ๕๐๐ รูป,
 ก็แล เมื่อเป็นเช่นนั้น พระศาสดาจึงตรัส
 เรียกเราบ่อย ๆ ว่า ‘คุณไบลานเปล้า’

คุณมณีส เรื่องวงศ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โส อุปฺปนฺนสฺเวโค “อรณฺณํ อิทานิ
 ปวิสิตฺวา สมณธมฺมํ กวิสฺสามิ”ติ
 สยเมว ปตฺตจิวรํ สฺวิทฺทิตฺวา
 ปจฺจุสกาเล สพฺพปจฺจา ธมฺมํ
 อุกฺคณฺหิตฺวา นิกฺขมฺนฺเตน ภิกฺขุณา
 สทฺธิ นิกฺขมิ. ปรีเวณฺเณ นิสฺสิตฺวา
 สชฺฌายนฺตฺวา ตํ “อาจริโย”ติ น
 สลฺลภฺเขสุ. โส วิสฺ โยชนสฺตํ
 คนฺตฺวา เอกสฺมิ อรณฺณวาเส ติส
 ภิกฺขุ วสนฺติ, เต อุปฺสงฺกมิตฺวา
 สํมตฺเตรํ วนฺทิตฺวา “ภนฺเต อวสฺสโย
 เม โทธา”ติ อาห. “อาวฺโส
 ตวํ ธมฺมกถิก, อเมหิ นาม ตํ
 นิสฺสาย ภิกฺขุจि. ชานิตพฺพํ ภเวยฺย,
 กสฺมา เอวํ วเทสิ”ติ. “มา ภนฺเต
 เอวํ กโรถ, อวสฺสโย เม โทธา”ติ.
 เต ปน สพฺเพ ชีณาสวา ว.

พระศาสดาตรัสเรียกเราอย่างนี้ เพราะ
 เราไม่มีคุณธรรมมีฉานเป็นต้น ~~แน่นอน~~
 ท่านได้เกิดความสังเวชขึ้น คิดว่า “บัดนี้
 เราจักเข้าป่าบำเพ็ญสมณธรรม” จึง
 เตรียมบาตรจีวรเองทีเดียว ได้ออกไป
 พร้อมกับภิกษุผู้ที่เพิ่งเล่าเรียนธรรม แล้ว
 ออกไปที่หลังเขาทั้งหมด ในเวลาใกล้
 สว่าง. พวกภิกษุกำลังนั่งสวดสาธยาย-
 ธรรม ณ บริเวณ ไม่ได้สังเกตดูพระเถระ
 รูปนั้นว่า “เป็นอาจารย์”. ท่าน
 เดินทางไปไกลถึง ๑๒๐ โยชน์ ได้เข้า
 ไปหาพวกภิกษุ ๓๐ รูป ซึ่งอยู่วัดป่า
 แห่งหนึ่ง ไหว้พระเถระผู้ใหญ่ในสงฆ์
 แล้วกล่าวว่า “ท่านขอรับ ขอท่านจง
 เป็นที่พึ่งผมหน่อยครับ”. พระเถระผู้ใหญ่
 ก็กล่าวว่า “ท่านครับ ท่านเป็นพระ-
 ธรรมกถิก, พวกผมได้รู้อะไรๆ ก็เพราะ
 อาศัยท่านนะ, เหตุไฉน ท่านจึงพูด
 แบบนี้”. พระไปฐิละก็อ้อนวอนว่า
 “ท่านขอรับ จงอย่าทำอย่างนี้เลย, จงเป็น
 ที่พึ่งแก่ผม”. ก็ภิกษุเหล่านั้น เป็น
 พระชีณาสพฺพกรุป.

คุณมณัส เรื่องวงศ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อก นั มหาเถโร “อิมสฺส อุกฺกหํ
นิสฺสาย มาโน อตฺถิเยวา”ติ อนุเถรสฺส
สนฺติกํ ปหิณฺนิ. โสปี ตํ ตเถวาท.
อิมินา นีหาเรน สพฺเพปิ ตํ เปเสนฺตา
ทิวาฏฺฐาเน นิสฺสิทฺวา สุจิกมฺมํ
กโรนฺตสฺส สพฺพนวกสฺส สตฺตวสฺสิก-
สามเณรสฺส สนฺติกํ ปหิณฺนิสฺสุ. เอวมสฺส
มานํ นีหริสฺสุ.

โส นีหตฺมาโน สามเณรสฺส
สนฺติเก อญฺชลี ปคฺคเหตฺวา
“อวสฺสโย เม โหหิ สปุปริสฺวา”ติ
อาห. “อโห อจฺริย กิ นามะตํ
กเถถ, ตุมฺเห มหฺลลกา พหุสฺสุตา,
ตุมฺหากํ สนฺติเก มยา กิณฺจ
การณํ ชานิตพฺพํ ภเวยฺยา”ติ.
“มา เอวํ กริ สปุปริส, โหหิเยว
เม อวสฺสโย”ติ. “ภนฺเต สเจ
โอวาทกฺขมา ภวิสฺสเถ, ภวิสฺสามิ โว
อวสฺสโย”ติ. “โหมิ สปุปริส, อหํ
‘อกฺคิ ปวิสฺวา’ติ วุตฺเต, อกฺคิปี

ที่นั่น พระเถระผู้ใหญ่คิดว่า “พระ-
ไปฐิตะนี้ ได้อาศัยการศึกษาเล่าเรียนมา
จึงมีมานะที่เดียว” แล้วจัดส่งท่านไป
สำนักของพระเถระผู้น้อย. ฝ่าย
พระอนุเถระ ก็พูดกับท่านอย่างนั้น
เหมือนกัน. ภิกษุทุกรูป เมื่อจะส่งท่าน
ไปโดยท่านองนี้ ได้ส่งไปสำนักของ
สามเณรอายุ ๗ ขวบ ผู้น้อยกว่าเขา
ทั้งหมด ผู้ซึ่งกำลังนั่งเย็บผ้าอยู่ที่พักผ่อน
ตอนกลางวัน. พวกภิกษุได้กำจัดมานะ
ของท่านออกไป ด้วยพฤติกรรมอย่างนี้.

ท่านไปฐิตะ ซึ่งได้ถูกกำจัดความ
ถือตัวออกแล้วนั้น ประคองอัญชลี ณ
สำนักของสามเณร เรียนว่า “ท่าน
สัตบุรุษ ท่านจงเป็นที่พึ่งผมหน่อยเถอะ”.
สามเณรกล่าวว่า “โธตาย ท่านอาจารย์
ท่านพูดคำนั้นชื่ออะไร, ท่านอาจารย์
เป็นพระผู้เฒ่า ผู้พหุสูต, ผมควรรู้เหตุ
อะไร ๆ ในสำนักของท่านนะครับ”.
พระไปฐิตะพูดว่า “ท่านสัตบุรุษ อย่าทำ
อย่างนั้น, จงเป็นที่พึ่งแก่ผมด้วย”.
สามเณรก็พูดว่า “ท่านอาจารย์ขอรับ
ถ้าท่านอดทนต่อโอวาทผมได้, ผมจักเป็น

คุณมณัส เรื่องวงศ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปวิสิสสามิ เอวา”ติ.

อก นั โส อวิทุเร เอกัง สร
ทสเสตวา “ภนฺเต ยถานิวตฺตปารุตา
อิมํ สรํ ปวิสถา”ติ อห. โส หิสฺส
มหคฺฆานํ ทุปฏฺฐจิวฺรานํ นิวตฺต-
ปารุตาว่า ญตฺวาปิ “โอวาทกฺขโม
นุ โข โน”ติ วิมฺสนฺโต เอวมาห.

เถโรปิ เอกาจเนเนว โอตริ. อก
นํ จิวฺรกณฺณานํ เตมนกาเล “เอถ
ภนฺเต”ติ วตฺวา, เอกาจเนเนว
อาคนตฺวา จิตฺ อห “ภนฺเต
เอกสมิ วมฺมิเก จ จิตฺททานิ, ตตฺถ
เอเกน จิตฺเทเน โคธา อนฺโต
ปวิฏฺฐา, ตํ คณฺหิตฺตุกาโม อิตฺรานิ
ปญฺจ จิตฺททานิ ฏเกตฺวา จญฺจ
ภินฺทิตฺวา ปวิฏฺฐจฺจจิตฺเทเนว คณฺหาติ,
เอวํ ตุมฺเหปิ จทฺวาริเกสุ อารมฺมณฺเสสุ
เสสานิ ปญฺจ ทฺวารานิ ปิธาย
มโนทฺวารเ กมฺมํ ปฏฺฐเปถา”ติ.
พหุสฺสุตฺตสฺส ภิกฺขุโน เอตฺตเกเนว

ที่พึงแก่ท่าน”. ท่านก็ตอบว่า “ได้
ท่านสัตบุรุษ, ผมนะ เมื่อคุณบอกว่า
‘จงล้วยไฟสิ’ ก็จักล้วยไฟเลยเชียว”.

ลำดับนั้น สามเณรได้ชี้สระแห่งหนึ่ง
ไม่ไกล แล้วบอกท่านว่า “ท่านขอรับ
ท่านนั่งห่มอย่างเดิม จงลองเข้าไปสู่สระ
นี้”. ความจริงแล้ว สามเณรนั้น
แม้รู้ว่า ท่านนั่งห่มผ้าจีวร ๒ ชั้น มี
ราคามาก เมื่อจะทดสอบว่า “เป็นคน
อดทนต่อโอวาทหรือไม่” จึงบอกอย่างนั้น.

แม้พระเถระ ก็ลงไปโดยพูดคำเดียวเท่า-
นั้น. ที่นั้น ขณะที่ชายจีวรยังเปียกอยู่
สามเณรบอกท่านว่า “ขึ้นมาเถิด
ท่านอาจารย์ขอรับ” แล้วพูดกับท่านผู้
ซึ่งมายืนอยู่ ด้วยคำสั่งครั้งเดียวเท่านั้น
ว่า “ท่านขอรับ จอมปลวกหนึ่ง จะมีอยู่
๖ ช่อง, ใน ๖ ช่องนั้น ตัวเหี้ยจะเข้าไป
ภายในทางช่องเดียว, ผู้ต้องการจะจับเหี้ย
ตัวนั้น ต้องอุดอีก ๕ ช่องนอกนี้
ทะลุช่องที่ ๖ จับเอาทางช่องที่มันเข้าไป
นั่นเอง, บรรดาอารมณฺ์เป็นไปในทวาร ๖
แม้ท่านอาจารย์ จงปิดทวารทั้ง ๕ ที่
เหลืออย่างนั้น เริ่มตั้งกรรมในมโนทวาร”.

คุณมณัส เรื่องวงศ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปทีปชุลน วิย อโหสิ. โส
 “เอตตกเมว โหตุ สปุริสา”ติ
 กรชกาเย ฌานํ โอตาเรตวา
 สมณธมมํ อารภิ.

ด้วยประการมีประมาณเท่านี้แหละ ความ
 แจ่มแจ้ง ได้มีแก่ภิกษุผู้เป็นพหูสูต
 เหมือนการลुकโพลงแห่งโคมไฟ ฉะนั้น.
 พระเถระนั้นกล่าวว่า “ท่านสัตบุรุษ
 เพียงแค่นี้ ก็พอเถอะ” หยั่งญาณลงใน
 รัชกาย เริ่มบำเพ็ญสมณธรรม.

สตถกา วิสโยชนสตมตตเก
 นิสินโนว ตํ ภิกขุํ โอลเกตวา
 “ยถเวายํ ภิกขุ ภูริปณฺโณ,
 เอวเมว เตน อตฺตานํ ปติฏฺฐาเปตุ
 วฏฺฐตี”ติ จินฺเตตวา เตน สทฺธิ
 กถนฺโต วิย โอภาสํ ฬริตวา อิมํ
 คาถมาห

พระศาสดาประทับนั่งอยู่ในที่สุด
 ไกลประมาณ ๑๒๐ โยชน์ ทรงตรวจดู
 ภิกษุนั้น ทรงดำริว่า “ภิกษุนี้ มีปัญญา
 ดุจแผ่นดิน ฉ้นใดแล, ควรให้เขอต้งตนไว้
 ฉ้นนั้น นั้นแล” ทรงแผ่พระรัศมีไป
 ประหนึ่งว่า กำลังตรัสกับพระเถระนั้นอยู่
 ได้ตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๘๒. “โยคา เว ชายเต ภูริ
 อโยคา ภูริสงฺขโย
 เอตํ เทวธาปถํ ฌตวา
 ภวาย วิภวาย จ
 ตถตฺตานํ นิเวเสยฺย
 ยถา ภูริ ปวทุสมตี”ติ.

๒๘๒. “ปัญญาดุจปฐพี ย่อมเกิดมี เพราะ
 ความเพียรพยายาม ความสิ้นไป
 แห่งปัญญาดุจปฐพี ย่อมเกิดมี
 เพราะ ความไม่เพียรพยายาม
 บัณฑิตชน รู้ทาง ๒ แพร่ง แห่ง
 ความเจริญ และความเสื่อมนั้นแล้ว
 พึงตั้งตนไว้ โดยประการที่ปัญญา
 ดุจปฐพี เจริญขึ้นได้”.

ธรรมบท.ป-ท.๗-๑๒

คุณมณีส เรื่องวงศ์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ โยคาคติ อฏฐตติสสาย
 อารมมณเสสุ โยนิโส มนสิการา.
 ฐริติ ปจวิสมาย วิตถตตาย
 ปณณายเตตํ นามํ. สขโขโยติ วินาโส.
 เอตํ เทวธาปนุติ เอตํ โยคณจ
 อโยคณจ. ภวาย วิภวาย จาติ
 วทุคคิยา จ อวทุคคิยา จ.
 ตถตตทานนุติ ยถา อโย ฐริสขขาตา
 ปณณาย ปวทุคคิยา, เอวํ อตตทานํ
 นิเวเสยยาติ อตถโก.

คากาวसानเน โปจิสตถเอโร
 อรหตเต ปติฐฐหิติ.

โปจิสตถเอราวตถุ ปณณจมน.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เพราะ
 ความเพียรพยายาม ได้แก่ เพราะการ
 พิจารณาโดยอุบายแบบกาย ในอารมณ์
 ๓๘ อย่าง. คำว่า ปัญญาจุจปฐพี นั้น
 เป็นชื่อของปัญญา ที่กว้างใหญ่เท่ากับ
 แผ่นดิน. คำว่า ความสิ้นไป คือ ความ
 พินาศไป. คำว่า ทาง ๒ แพร่งนั้น
 ได้แก่ การประกอบและการไม่
 ประกอบการนั้น. คำว่า แห่ง
 ความเจริญและความเสื่อม ได้แก่
 ความเจริญและความไม่เจริญ. คำว่า
 ยงตน...โดยประการนั้น หมายความว่า
 ปัญญา กล่าวคือปฐพี นี้ ย่อมเจริญโดย
 ประการใด, บุคคลพึงตั้งตนไว้ โดย
 ประการนั้น.

ตอนอวसानแห่งพระคากา พระ-
 โปจิสเถระ ตั้งอยู่ในพระอรหัต.

เรื่องโปจิสเถระที่ ๕ จบ.

คุณมณัส เรื่องวงศ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๖. มหาลุกตฤณ

๒๘๓. วนํ จินฺทถ มา รุกฺขํ
วนโต ชายเต ภยํ
เฉตฺวา วนํ วนฺนฺจฺจ
นิพฺพนา โทถ วิกฺขโว

๒๘๔. ยาวณฺหิ วนฺนฺจฺจ น จินฺทติ
อนฺมตฺโตปิ นรฺสฺส นาริสุ
ปฏฺิพฺทฺมโน ว ตาว โส
วจฺจเ ชีรปโกว มาตริติ.

๖. เรื่องพระเถระแก่

๒๘๓. พวกเธอ จงตัดกิเลสจุกป่าไม้
อย่าตัดต้นไม้ ภัยย่อมเกิดจาก
กิเลสจุกป่า พวกเธอ ตัดกิเลส
จุกป่าและจุกหมู่ไม้ อันตั้งอยู่ใน
ป่าแล้ว จงเป็นผู้ไม่มีกิเลส จุกป่า
นะภิกษุทั้งหลาย

๒๘๔. เพราะกิเลส จุกหมู่ไม้ตั้งอยู่ในป่า
ถึงจะมีประมาณน้อยนิดของนระยัง
ไม่ขาดในผู้หญิงทั้งหลาย ตราบใด
ตราบนั้น เขาเป็นผู้มีใจพัวพัน
(ในนารีทั้งหลาย) เหมือนลูกโค
ตัวอ่อน ซึ่งยังค้ำน้ำนม ย่อมมีใจ
ผูกพันในมารดา ฉะนั้น.

๖. มหุลลกตฺเถรวตฺถุ

วณฺเฑ ฌินฺทถาติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ
 สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต สมฺพหุเล
 มหุลลเก ภิกฺขุ อารพฺภ กถเส.

เต กิร คิหิกาลे สาวตฺถิยํ
 กุญฺมุพิกา อทฺฐมา มหทฺธนา
 อณฺณมณฺณํ สหายกา เอกโต
 ปุณฺณานิ กโรนฺตา สตฺถุ ฐมฺมเทสนํ
 สุตฺวา “มยฺ มหาุลลกา, กิ โน
 ฆฺรราวาเสนา”ติ สตฺถารํ ปพฺพชฺชํ
 ยาจิตฺวา ปพฺพชฺสีสุ. มหาุลลกาเวเน
 ปน ฐมฺมํ ปรียาปุณฺณิตุํ อสกุโณนฺตา
 วิหารปรียนฺเต ปณฺณสาละ กาทเรตฺวา
 เอกโต วสีสุ. ปิณฺทหาย จรฺนตาปิ
 เยภฺยุเยน ปุตฺตทวารสฺเสว เเคหํ
 คนฺตฺวา ภาณฺชสีสุ. เตสุ เอกสฺส
 ปุราณทฺตฺติยิกา มธฺรปาณิกา นาม.
 สา เตสํ สพฺเพสํปี อูปการิกา
 อโหสิ, ตสฺมา สพฺเพปิ อตฺตนา
 ลทฺธํ อาหารํ คเหตฺวา ตสฺสาเยว
 เเคहे นิสีทิตฺวา ภาณฺชนฺติ.

๖. เรื่องพระเถระแก่

พระศาสดาประทับอยู่ ณ พระ-
 เชตวัน ทรงปรารภหลวงตาหลายรูป
 ตรัสพระธรรมเทศานี้ เป็นต้นว่า พวก-
 เฆองตัดกิเลส ดุจป่าไม้.

มีเรื่องเล่าว่า ในพระนครสาวตฺถิ
 พวกพระหลวงตาเหล่านั้น ในสมัยเป็น
 กฤหัสถ์ เป็นกุญฺมุพี มั่งคั่ง มีเงินมาก
 เป็นเพื่อนกัน บำเพ็ญบุญกุศลทั้งหลาย
 ร่วมกัน ได้ฟังพระธรรมเทศนา
 ของพระศาสดาแล้ว ได้ความคิดว่า
 “พวกเราก็แก่แล้ว, ไม่มีประโยชน์อะไร
 ดอก กับการครองเรือนสำหรับเรา”
 ทูลขอบวชกะพระศาสดา บวชแล้ว.
 ก็เพราะความเป็นคนแก่ จึงไม่อาจที่จะ
 เล่าเรียนธรรมะ เลยให้ก่อสร้าง
 บรรณศาลา ณ ที่สุดแถววิหาร อยู่
 ร่วมกัน. แม้เมื่อจะเที่ยวไปบิณฑบาต
 ส่วนมากพากันไปบ้านของลูกเมียตนเอง
 นั้นแหละ ฉะนั้นแล้ว. บรรดาพระเถระแก่
 เหล่านั้น รูปหนึ่ง มีภรรยาเก่าชื่อ
 มธฺรปาณิกา. เธอได้เป็นผู้มีอุปการะ
 พระเถระแก่เหล่านั้น ทุกรูป, เพราะ

คุณมณัส เรื่องวงศ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สาปิ เนสํ ยถาสนุหิตํ สุปพยณชนํ
 เทติ. สา อณฺเฑตเรน อาพาธเณ
 ผุฏฺฐา กาลมกาสิ. อถ เต
 มหุลลกตฺเถรา สหายกตฺเถรสฺส ปณฺณ-
 สาลายํ สนุหิตฺตฺวา อณฺเฑมณฺเฑ
 คีवासฺส อเหตุวา “มธฺรหฺตฺถรสา
 อฺปาสิกา กาลกตา”ติ วิลปนฺตา
 โรทิสฺส. ภิกฺขุหิ จ สมนฺตโต
 อฺปธาวิตฺวา “กิมิทํ อาวุโส”ติ
 ปุฏฺฐา “ภนฺเต สหายสฺส โน
 ปุราณทฺตฺติยิกา กาลกตา, สา
 อมฺหากํ อติวีย อฺปการิกา, อิทานิ
 กุโต ตถารูปํ ลภิสฺสาม, อิมินา
 การเณน โรทามา”ติ อาหฺสฺ.

ภิกฺขุ ฐมฺมสภายํ กถํ
 สมฺภูฏาเปสฺส. สตุถา อาคนฺตฺวา
 “กาย นฺตุถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ
 กถาย สนุหิตฺตฺวา”ติ ปุจฺฉิตฺวา
 “อิมาย นามา”ติ วุตฺเต “น

ฉะนั้น พระเถระทั้งหมด พอได้อาหาร
 ที่ตนหามาได้แล้ว จะพากันนั่งฉันที่บ้าน
 ของเธอนั้นแหละ.

แม้นางก็ถวายเป็นข้าวที่ตนเองเตรียมไว้
 เพื่อภิกษุเหล่านั้น. เธอถูกความเจ็บไข้
 อย่างไม่อย่างหนึ่ง ถูกต้อง เลยตาย. ที่นั้น
 พระเถระแก่เหล่านั้น ได้นัดประชุมกัน
 ณ บรรณศาลาของพระเถระผู้เพื่อนกัน
 ได้กอดคอกันร้องไห้ ร่ำพึมพำกันว่า
 “อุบาสิกา ผู้มีหัตถ์รส (ฝีมืออร่อย) ตาย
 เสียแล้ว”. และอันพวกภิกษุพากันวิ่ง
 เข้าไปโดยรอบถามว่า “มีอะไรกันหรือ
 ท่าน” ก็ตอบว่า “หลวงพี่ ภรรยาเก่า
 ของเพื่อนพวกผม ได้ตายเสียแล้ว, หล่อน
 มีอุปการะต่อพวกผมมากเหลือเกิน, บัดนี้
 พวกผมจักหาโยมผู้ดีเช่นนี้ จากที่ไหนได้,
 ก็เพราะเหตุนี้ จึงพากันร้องไห้”.

พวกภิกษุ วิพากษ์วิจารณ์กัน
 ในธรรมสภา. พระศาสดาเสด็จพุทธ-
 ดำเนินมาแล้ว ตรัสถามว่า “พวกเธอ
 พากันนั่งสนทนาเรื่องอะไรกันนะภิกษุ
 ดอนนี้” เมื่อภิกษุทูลตอบว่า “เรื่องชื่อนี้”

คุณมณัส เรื่องวงศ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภิกขเว อิทาเนว, ปุพฺพเพเปเต ตสฺสา
 กากโยนิยํ นิพฺพตฺติตฺวา สมุทฺทตีเร
 จรมานาย สมุทฺทอุมฺมียา สมุทฺทํ
 ปเวเสตฺวา มาริตาย กากา หุตฺวา
 โรทิตฺวา ปริเทวิตฺวา ‘ตํ นีหริสฺสามา’ติ
 มุขตฺถุทฺเทหิ มหาสมุทฺทํ อุตฺตฺถิณฺจนฺตา
 กิลมฺมิสฺสุ’ติ วตฺวา อตฺตํ อหริตฺวา

จึงตรัสว่า “มิใช่เฉพาะชาตินี้เท่านั้นนะ
 ภิกษุทั้งหลาย, แม้ชาติก่อน เมื่อนาง
 มธฺรปาณิกานั้น เกิดในกำเนิดกา
 เทียวไปตามริมฝั่งทะเล โคนคลื่นทะเลซัด
 ไปสู่ทะเลให้ตาย พวกภิกษุเหล่านั้นก็
 เกิดเป็นกา ร้องห่มร้องไห้ พากันนึกว่า
 ‘จะนำเอานางกา นั้นไป’ เอาจะงอยปาก
 วิดมหาสมุทร จนเหนื่อยแล้ว” ครั้นทรง
 นำเอาอดีตนิทานมา ได้ตรัสกาทกชาดกนี้
 ให้พิสดารว่า

“อปี นุ หนุกา สนฺตา
 มุขณฺจ ปริสฺสุสฺสติ
 โอรمام น ปาเรม
 ปุรเตว มโหทธิ’ติ

“เออเนี้ คาง เมื่อยล้าแล้ว และปาก
 ก็ซีด พวกเรา จะงด จะไม่วิด
 (เพราะว่า) ทะเลหลวง ย่อมเต็มอยู่
 เช่นเคยแหละ”

อิมํ กากชาตกํ วิตฺถาเรตฺวา เต
 ภิกฺขุ อามนฺเตตฺวา “ภิกฺขเว
 รากโทสโมหวนํ นิสฺสาย ตฺมุเหหิ อิทํ
 ทฺกฺขํ ปตฺตํ, ตํ วนํ จินฺทิตฺตุ
 วฏฺฏติ, เอวํ นิตฺทุกฺขา ภวิสฺสตา’ติ
 วตฺวา อีมา คากา อภาสิ

ตรัสเรียกภิกษุเหล่านั้นมาแล้ว ตรัสว่า
 “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอ ประสบความ
 ทุกข์นี้ ก็เพราะอาศัยป่า คือรากะ โทสะ
 และโมหะ, พวกเธอควรจะตัดป่านั้นเสีย
 จึงจักไม่มีความทุกข์อย่างนี้” ได้ทรง
 ภาสิตพระคาถาเหล่านี้ว่า

๒๘๓. “วนํ จินฺทถ มา รุกฺขํ
 วนโต ชายเต ภัย

๒๘๓. “พวกเธอ จงตัดกิเลสดูจป่าไม้ อย่า
 ตัดต้นไม้ ภัยย่อมเกิดจากกิเลส

คุณมณัส เรื่องวงศ์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เจตวา วนั วนภูจณจ
นิพพนา โทถ ภิกขโว

ดุงป่า พวกเขอตัดกิเลสดุงป่า
และดุงหมูไม้ อันตั้งอยู่ในป่าแล้ว
จงเป็นผู้ไม่มีกิเลสดุงป่านะ ภิกษุ
ทั้งหลาย

๒๘๔. ยาวณฺหิ วนภูโจ น ฉิชฺชติ
อณฺมตฺโตปิ นรฺสฺส นาริสฺสุ
ปฏิพฺทฺธมโนว ตาว โส
วจุณฺเ ฉีรปโกว มาตริ”ติ.

๒๘๔. เพราะกิเลส ดุงหมูไม้ตั้งอยู่ในป่า
ถึงจะมีประมาณน้อยนิด ของนระ
ยังไม่ขาดในผู้หญิงทั้งหลาย ตราบ
ใด ตราบนั้น เขาเป็นผู้มีใจ
พัวพัน (ในนารีทั้งหลาย) เหมือน
ลูกโคตัวอ่อน ซึ่งยังต็มน้ำนม ย่อม
มีใจผูกพันในมารดา ฉะนั้น”.

ตตถ มา รุกฺขนฺติ สตุถารา
หิ “วนั ฉินฺทกา”ติ วุตฺเต,
เตสํ อจิรปฺปพฺพชิตานํ “สตุถา
อเมห วาสีอาทีนึ กเหตุวา วนั
ฉินฺทาเปตี”ติ รุกฺขํ ฉินฺทิตฺตูกามตาจิตฺตํ
อุปฺปชฺชติ, อถ เเน “มยา
ราคาทิกิเลสวณฺ์ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ, น
รุกฺเข”ติ ปฏิเสธฺเนโต “มา รุกฺขนฺ”ติ
อาห.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า อย่า
ตัดต้นไม้ หมายความว่า ก็เมื่อ
พระศาสดาตรัสว่า “จงตัดป่าไม้”,
พวกพระที่บวชใหม่เหล่านั้น ก็เกิด
ความคิดที่ต้องการจะตัดต้นไม้ว่า “พระ-
ศาสดารับสั่งให้พวกเราจับอาวุธมีมีด
เป็นต้น แล้วตัดป่า” เมื่อเป็นเช่นนั้น
พระผู้มีพระภาค ทรงห้ามภิกษุเหล่านั้น
ว่า “คำที่เราพูดออกไปนั้น หมายถึง
ป่าคือกิเลสมีรากะเป็นต้น, ไม่ได้หมายถึง
ต้นไม้” จึงตรัสว่า “จงอย่าตัดต้นไม้”.

คุณมณัส เรื่องวงศ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วนโตติ ยถา ปกติวโนโต สีหาทิภยั
 ชายติ, เอว ชาตืออาทิภยัปี
 กิลสวโนโต ชายตีติ อตุโถ. วนั
 วนญฺจญฺจาติ เอตุถ มหนฺตา รุกฺขา
 วนั นาม, ชุฑฺฑกา ตสฺมี วน
 จิตา วนญฺจา นาม, ปุพฺพุปฺตติกา
 รุกฺขา วา วนั นาม, อปรวปรุปฺตติกา
 วนญฺจา นาม, เอวเมว มหนฺตมหนฺตา
 ภวกฺขุณฺนกา กิลเสสา วนั นาม,
 ปวตฺตียั วิปากทายกา วนญฺจา นาม,
 ปุพฺพุปฺตติกา วา วนั นาม,
 อปรวปรุปฺตติกา วนญฺจา นาม. ตั
 ปน อภยัปี จตุตฺถมคฺคณาณน
 จินฺทิตพฺพั, เตนาห “เจตฺวา วนั
 วนญฺจญฺจา”ติ. นิพฺพนา โหถาติ
 นิฏฺกิลเสสา โหถ. ยาวญฺหิ วนญฺโจติ
 ยาว เอส อณฺมุตฺโตปี กิลสวโนโจ
 นรสฺส นาริสฺสุ น จิฑฺฐติ, ตาว
 โส ชีรปโก วจุเณ มาตริ วิย
 ปฏฺิพฺพทฺธมโน ลคฺคจิตฺโต ว โหตีติ
 อตุโถ.

คำว่า จากกิลเสดฺจปฺปา หมายความว่า
 ภัยมีราชสีห์เป็นต้น ย่อมเกิด ตามป่าปกติ
 ฉนฺใด, แม้ภัยมีชาติเป็นต้น ย่อมเกิด
 ตามป่าดฺจกิลเส ฉนฺนั้น. ในคำว่า
 กิลเสดฺจปฺปา และกิลเสดฺจหมุ้ไม้อันตั้งอยู่
 ในป่านี้ พึงทราบการวินิจฉัยต่อไปนี้
 ต้นไม้ใหญ่ ๆ ทั้งหลาย ชื่อว่าป่า ต้นไม้เล็ก
 ซึ่งตั้งขึ้นในป่านั้น ชื่อว่า หมุ้ไม้อันตั้ง
 อยู่ในป่า, อีกอย่างหนึ่ง ต้นไม้ที่เกิดขึ้น
 ก่อน ชื่อว่าป่า, ต้นไม้ที่เกิดขึ้นติดต่อกันมา
 ชื่อว่าหมุ้ไม้อันตั้งอยู่ในป่า (ฉนฺใด),
 กิลเสใหญ่ ๆ อันคร่าสัตว์ไว้ในภพ ชื่อว่า
 กิลเสดฺจปฺปา, กิลเสที่ให้ผลในปัจจุบัน-
 ทันต์่วน ชื่อว่า กิลเสดฺจหมุ้ไม้อันตั้งอยู่
 ในป่า, อีกนัยหนึ่ง กิลเสที่เกิดขึ้นก่อน
 ชื่อว่า กิลเสดฺจปฺปา, กิลเสที่เกิดขึ้นติดต่อกันมา
 ชื่อว่า กิลเสดฺจหมุ้ไม้อันตั้งอยู่ในป่า
 ฉนฺนั้นนั้นแล. ก็กิลเสชาติแม้ทั้ง ๒ นั้น
 พระผู้ปฏิบัติธรรมกรรมฐาน ควรตัด
 ด้วยมรรคญาณ ๔, เพราะฉะนั้น พระ-
 ผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า “จงตัดกิลเสดฺจปฺปา
 และดฺจหมุ้ไม้อันตั้งอยู่ในป่า”. คำว่า
 จงเป็นผู้ไม่มีกิลเสดฺจปฺปา คือ ไม่มีกิลเส.

คุณมณีส เรื่องวงศ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คำว่า เพราะกิเลส ดุจหมูไม้อันตั้งอยู่ในป่า ตราบใด หมายความว่า กิเลส ดุจหมูไม้อันตั้งอยู่ในป่านั้น ถึงจะมี น้อยนิดของนรชน ยังไม่ตัดขาดในผู้หญิง ตราบใด, ตราบนั้น เขาก็ยังมีใจปฏิพัทธ์ คือมีจิตข้อง (ในนารีทั้งหลาย) เหมือน ลูกโคตัวอ่อน ซึ่งยังดื่มน้ำนม มีจิตใจ ผูกพัน คือ ข้องเกี่ยวอยู่ในมารดา ฉะนั้น แล.

เทศनावसान เต มหุลลกตฺเถรา
 โสตาปัตติผล ปติฏฺฐหีสฺสุ สมฺปัตตฺตานปี
 สาดุฏิกกา เทสฺนา อโหสีติ.

ตอนอวसानแห่งพระธรรมเทศนา
 พระเถระแก่เหล่านั้น ตั้งอยู่ในโสดา-
 ปัตติผล. พระธรรมเทศนาได้เกิด-
 ประโยชน์แก่พุทธศาสนิกชน แม้ผู้มา
 ประชุมร่วมกัน.

มหุลลกตฺเถรวตฺตุ ฉฏฺฐจ.

เรื่องพระเถระแก่ที่ ๖ จบ.

๗. สารีปุตตตเถรสูตร
สทฺธิวิหาริกวตฺถุ

๒๘๕. อัจฉินฺท สิเนหมตฺตโน
กมุทํ สารทิกว ปาณินา
สนฺติมคฺคเมว พุรุหย
นิพพานํ สุขเตน เทสิตํ.

๗. เรื่องสัทธาวิหาริกของ
พระสารีบุตรเถระ

๒๘๕. เธอ จึงตัดความเส่นหาของตนเสีย
เหมือนคนถอนดอกบัว ที่เกิดใน
สรทกาลด้วยมือ จึงพอกพูนทาง
แห่งสันตินั้นแล (เพราะ) พระ-
นิพพาน อันพระสฤตทรงแสดงไว้
แล้ว.

๗. สาริปุตตเถรสุต สัทธวิหาริกวตฺถุ

อุจฺฉินฺทาติ อิมํ ฌมฺมเทสํ สตฺถา
 เขตวานเ วิหรนฺโต สาริปุตฺตเถรสุต
 สัทธวิหาริกํ อารพฺภ กเถสิ.

เอโก กิร สุวณฺณการกปฺตฺโต
 อภิรุโป เถรสุต สนฺติเก ปพฺพชฺช.
 เถโร “ตฺรณานํ ราโค อฺสฺสนฺโน
 โหตี”ติ ตสฺส รากปฏฺิฆาตาย
 อสฺสกมฺมจฺจนํ อทาสิ. ตสฺส ปน
 ตํ อสฺปฺปายํ, ตสฺมา อรณฺณํ
 ปวิสิตฺวา เตมาสํ วายมฺนฺโต
 จิตฺเตกคฺคฺมตฺตํปี อลภิตฺวา ปน
 เถรสุต สนฺติกํ อาคนฺตฺวา เถเรน
 “อุปฺภูจิตํ เต อาวุโส กมฺมจฺจนนฺ”ติ
 วุตฺเต, ตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ. อถสฺส
 เถโร “กมฺมจฺจนํ น สมฺปชฺชตี”ติ
 โวसानํ อาปชฺชิตุํ น วฏฺฏตี”ติ
 วตฺวา ปน ตทฺเว กมฺมจฺจนํ
 กเถตฺวา อทาสิ. โส ทฺติยวาเรปี
 กิณฺณจฺจิ วิเสสํ นิพฺพตฺเตตฺตุ อสฺกโกนฺโต

๗. เรื่องสังฆวิหาริกของพระสารี-
 บุตรเถระ

พระศาสดาประทับอยู่ ณ พระ-
 เขตวัน ทรงปรารภสังฆวิหาริกของพระ-
 สารีบุตรเถระ ตรัสพระธรรมเทศนา
 เป็นต้นว่า เธอจงตัด.

มีเรื่องเล่าว่า ลูกชายนายช่างทอง
 คนหนึ่ง มีรูปหล่อ บวชในสำนักของ
 พระเถระ. พระเถระได้ให้อสฺสกมฺมจฺจน
 แก่เธอ เพื่อกำจัดราคะ ด้วยความคิดว่า
 “พวกคนหนุ่มมีราคะหนาจัด”. แต่
 พระกัมมจฺจนนั้น ไม่เหมาะสมสำหรับ
 เธอ, เพราะฉะนั้น เธอเข้าไปป่า
 พากเพียรพยายามครบไตรมาส ไม่ได้
 แม้แคสฺมาธิจิต จึงกลับมาสำนักพระ-
 เถระอีก เมื่อพระเถระถามว่า “คุณครบ
 กัมมจฺจนปรากฏแก่คุณหรือเปล่า” ได้
 เรียนเรื่องราวนั้น. ขณะนั้น พระเถระ
 พุดแก่เธอว่า “การที่จะปลงใจไปว่า
 ‘กัมมจฺจนไม่สำเร็จ’ ดังนี้ ไม่ควร”
 แล้วได้สอนกัมมจฺจนเหมือนเดิม
 นั้นแหละ ให้แก่เธออีก. ถึงในครั้งที่ ๒ เธอก็

คุณแสงเฉลียว สิ้น

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อาคนุตฺวา เถรสฺส อารโจะสิ.

ไม่อาจที่จะยังคุณธรรมพิเศษอะไร ๑ ให้บังเกิดขึ้นได้ กลับมาเรียนพระเถระ.

เถโรปิ สการณํ สอุปมํ กตฺวา
ตทฺเวท กมฺมฏฺฐานํ อัจฺจิกฺขิ. โส
ปุณฺนปี อาคนุตฺวา กมฺมฏฺฐานสฺส
อสมฺปชฺชนภาวํ กเถสิ. เถโร
จิณฺตฺเตสิ “การโก ภิกฺขุ อตฺตนิ
วิชฺชมาเน กามฉนฺทาทโย ‘วิชฺชมานา’ติ
อวิชฺชมาเน ‘อวิชฺชมานา’ติ จ
ชานาติ, อยฺยจาปิ ภิกฺขุ การโก
โน อการโก, ปฏิปนฺโน โน
อปปฏิปนฺโน, อหํ ปเนตสฺส
อชฺฌาสยํ น ชานามิ, พุทฺธเวเนยฺโย
เอโส ภวิสฺสตี”ติ ตํ อาทาย
สายณฺหสมเย สตุถารํ อุปสงฺกมิตฺวา
“อโย ฆนฺเต มม สทฺธิวิหาริโก,
อิมสฺส มยา อิมินา การณฺน
อิทํ นาม กมฺมฏฺฐานํ ทินฺนนฺ”ติ
สพฺพํ ตํ ปวตฺตี อารโจะสิ.

แม้พระเถระบอกพระกัมมฏฐานนั้นนั่นเอง พร้อมทั้งยกเหตุการณ์ ทั้งยกอุปมา. เธอก็มาบอกความไม่สำเร็จแห่งพระกัมมฏฐานอีก. พระเถระคิดว่า “ภิกษุผู้บำเพ็ญ(กัมมฏฐาน) ย่อมรู้นิเวศธรรม มีการพอใจในกามารมณ์เป็นต้น ซึ่งมีอยู่ในตนว่า ‘มีอยู่’ และธรรมที่ไม่มีอยู่ว่า ‘ไม่มี’ แต่ภิกษุรูปนี้ เป็นผู้กระทำมิใช่ไม่ทำ, เป็นผู้ปฏิบัติ มิใช่ไม่ปฏิบัติ, แต่เราก็ไม่รู้จักอัยาศัยของเธอ, ภิกษุนั้นจักเป็นผู้อันพระพุทธรเจ้าแนะนำได้” ดังนี้แล้วพาเธอเข้าเฝ้าพระศาสดาในตอนเย็น กราบทูลเรื่องราวนี้ทั้งหมดว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงพระเจริญ พระรูปนี้เป็น สัทธินาหาริกของข้าพระองค์เอง, ด้วยเหตุการณ์นี้ ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้ให้พระกัมมฏฐานชนิดนี้ แก่เธอนี้”.

อถ นํ สตุถา “อาสยา-
นุสยญาณํ นามเต ปารมิโย ปุเรตฺวา
ทสฺสทสฺสโลกธาตุํ อุนฺนาเทตฺวา
สพฺพณฺณตํ ปตฺตทานํ พุทฺธานฺยเว

ครั้งนั้น พระศาสดาได้ตรัสกับ พระสารีบุตรเถระนั้นว่า “ชื่อว่า อาสยานุสยญาณ (ญาณเป็นเครื่อง กำหนดรู้คุณสมบัติ คือกิเลสที่นอนเนื่องอยู่ใน

คุณแสงเฉลียว สิ้น
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โหตี”ติ วตฺวา “กตรกุลา นุ โข
 เอส ปพฺพชิตฺ”ติ อวชฺชนฺโต
 “สุวณฺณการกุลา”ติ ฅตฺวา อตีเต
 อตฺตภาเว โอลิเกนฺโต ตสฺส
 สุวณฺณการกุเลเยว ปฏิปาฏิยา
 นิพฺพตฺตานิ ปญฺจ อตฺตภาวสฺตานิ
 ทิสฺวา “อิมินา ทหเรน ทิฆมรตฺตํ
 สุวณฺณการกมฺมํ กโรนฺเตน ‘กณฺณการ-
 ปุํปฺพปทุมปุํพฺพาคีนิ กริสฺสามิ’ติ
 รตฺตสุวณฺณเมว สมฺปริวตฺติตํ, อิมสฺส
 อสฺสฺสปฏิกุลกมฺมฏฺฐานํ น วฏฺฏติ,
 มนาปเมวสฺส กมฺมฏฺฐานสฺปฺปายนฺ”ติ
 จินฺเตตฺวา “สาริปฺตฺต ตยา
 กมฺมฏฺฐานํ ทตฺวา จตฺตาโร มาเส
 กิลมิตํ ภิกฺขุํ อชฺช ปจฺจนาภตฺเตเยว
 อรหตฺตํ ปตฺตํ ปสฺสิสฺสสฺสิ, คจฺฉ
 ตวณฺ”ติ เถรํ อญฺโยเชตฺวา อิทฺธิมยา
 จกฺกมตฺตํ สุวณฺณปทุมํ มาเปตฺวา
 ปตฺเตหิ เจว นาเพน จ อุกฺกพิณฺฑุนิ
 มุญฺจนตฺ ุวีย กตฺวา “หนฺท ภิกฺขุ
 อิมํ ปทุมํ อาทาย วิหารปจฺจนฺเต
 วาลุการาสิมฺหิ จเปตฺวา สมฺมุขฏฺฐาเน
 ปลฺลฺลฺกน นิสฺสิทฺวา ‘โลหิตกํ

สันดาน) นั้น ย่อมมีแก่พระพุทธเจ้าทั้ง-
 หลาย ผู้ซึ่งบำเพ็ญบารมีเต็มบริบูรณ์แล้ว
 ยังหมิ่นโลกธาตุให้สะท้านสะเทือน บรรลุ
 สัพพัญญุตญาณนั้นแล” ทรงรำพึงว่า
 “ภิกษุรูปนี้ บวชจากตระกูลไหนหนอ”
 ทรงทราบว่ “จากตระกูลช่างทอง”
 แล้วทรงตรวจดูอัตภาพที่สว่างไสวมา ทอด-
 พระเนตรเห็นอัตภาพ ๕๐๐ ชาติ ของเธอ
 ที่บังเกิดในตระกูลช่างทองนั้นแหละ
 ตามลำดับ ทรงดำริว่า “ภิกษุหนุ่มรูปนี้
 ประกอบการเป็นช่างทองตลอดเวลา
 ยาวนาน คิดว่า ‘จักทำเป็นรูปดอก-
 กรรณิการและดอกบัวเป็นต้น’ แล้วจึง
 จัดการหลอมทองสีสุกที่เดียว, กัมมัฏฐาน
 คือการพิจารณา เป็นของไม่สวยงาม
 เป็นของปฏิกุล ไม่เหมาะสมแก่ภิกษุรูปนี้,
 กัมมัฏฐานที่น่าพอใจเท่านั้น จึงเหมาะสม
 สำหรับเธอ” แล้วตรัสว่า “สารีบุตร
 เธอจักเห็นภิกษุที่เธอให้กัมมัฏฐาน ลำบาก
 มาถึง ๔ เดือน บรรลุพระอรหัตวันนี้
 ช่วงหลังภัตตาหารนั้นแหละ, เธอไป
 เกิดนะ” ทรงส่งพระเถระไปแล้ว ทรง
 เนมิตดอกปทุมทองขนาดวงจักร ด้วย

คุณแสงเฉลียว สีมิ่ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธรรมปท.ป-ท.๗-๑๓

โลหิตกนฺ'ติ ปริกมมํ กโรหี'ติ อทาสิ. ตสฺส สตถุ หตฺถโต ปทุมํ
คณฺหนตฺสเสว จิตฺตํ ปสฺสีทิ.

อิทธิฤทธิ์ ทรงทำให้เหมือนมีหยดน้ำ ไหลออกจากใบและก้าน ได้ประทาน แก่เธอ ด้วยพุทธดำรัสว่า “ภิกษุ เออาเถอะ เธอจงถือเอาดอกปทุมนี้ ไป เสียบไว้ที่กองทรายท้าย ๆ สุดวิหาร แล้วนั่งขัดสมาธิตรงหน้า ทำบริกรรมว่า ‘สีแดง สีแดง’. เมื่อเธอรับเอาดอกปทุม จากพระหัตถ์ของพระศาสดาเท่านั้น จิต ก็เลื่อมใสแล้ว.

โส วิหารปจฺจนฺตํ คณฺตุวา วาลุกํ อุตฺตสาเปตฺวา, ตตฺถ ปทุมนาฬิ ปเวเสตฺวา สมมุเข ปลฺลงฺเกน นิสินฺโน “โลหิตกํ โลหิตกนฺ'ติ ปริกมมํ อารภิ. อถสฺส ตํ ขณฺเวย นีวรณานิ วิกขมฺภิสฺสุ. อุปจารชฺฌานํ อุปฺปชฺชิ. ตทหนฺตรํ ปจฺมชฺฌานํ นิพฺพตฺเตตฺวา ปญฺจหากาเรหิ วสฺสีภาวํ ปาเปตฺวา ยถานิสินฺโนว ทฺถุติยชฺ- ฌานาทีนํ ปตฺวา วสฺสีภูเต จตฺตตฺถชฺฌานเ ฌานกัฬิ กิพฺนฺโต นิสฺสีทิ.

ท่านไปท้ายสุดวิหาร พุณทรายขึ้นแล้ว เสียบก้านดอกปทุมตรงที่นั่น นั่งสมาธิ ตรงหน้า เริ่มบริกรรมว่า “สีแดง สีแดง”. ตอนนั้น นีวรณของท่าน ก็ สงบลง ขณะนั้นทีเดียว. อุปจารฌาน เกิดขึ้นแล้ว. ท่านยังปฐมฌานให้บังเกิด ต่อจากอุปจารฌานนั้น ให้ถึงความ ชำนาญด้วยอาการ ๕ อย่าง นั่งอยู่ เหมือนเดิมนั่นแหละ บรรลุฌานทั้งหลาย มีทุติยฌานเป็นต้น นั่งเล่นฌาน ใน จตตตถฌาน ซึ่งชำนาญแล้ว.

สตถฺวา ตสฺส ฌานานํ อุปฺปนฺนภาวํ ฌตฺวา “สกุขิสฺสติ นฺุ โข เอส อตฺตโน ฌมฺมตาย

พระศาสดาทรงทราบว่ ฌาน ได้เกิดแก่เธอแล้ว ทรงตรวจดูว่า “ภิกษุ รูปนี้ จักสามารถที่จะให้คุณธรรมอัน

คุณแสงเฉลียว สีผึ้ง
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อุตุตรี วิเสส นิพพตเตตฺตฺนุ”ติ
 โอลิเกนฺโต “น สกฺขิสฺสตี”ติ ฌตฺวา
 “ตํ ปทุมํ มิลาเยตุ”ติ อธิฏฺฐหิ. ตํ
 หตฺเถหิ มหุทิตปทุมํ วย มิลาเยนตํ
 กาพวณฺณํ อโหสิ.

โส ฌานา วุฏฺฐาย ตํ โอลิเกตฺวา
 “กิ นุ โข อิทํ ปทุมํ ชราย
 ปหฺมํ ปณฺณายติ, อนุปาทินฺนเกปิ
 เอวํ ชราย อภิภุญฺยามาเน อฺปาทินฺนเก
 กถา นาม นตฺถิ, อิทํปิ หิ ชรา
 อภิภวิสฺสตี”ติ อนิจฺจลฺกขณํ ปสฺสสิ.
 ตสฺมี ปน ทิฏฺฐเจ ทุกฺขลฺกขณํ
 อนตฺตลฺกขณญฺจ ทิฏฺฐเมว โหติ.
 ตสฺส ตโย ภวา อาทิตฺตทา วย
 กณฺเฐ พทฺธกฺุณปี วย จ ขายีสฺสุ.

ตสฺมี ขณฺเ ตสฺส อวิทฺุเร กุมารกา
 เอกํ สรํ โอตริตฺวา กุมุทานิ
 ภณฺชิตฺวา ถเล ราสี กโรนฺติ.
 โส ถเล จ ชเล จ กุมุทานิ

วิเศษเกิดขึ้น ๑ ขึ้นไปได้ ตามธรรมดา
 ของตนใหม่หนอ” ทรงทราบว่า “ไม่
 สามารถ” แล้วทรงอธิษฐานว่า “ดอก-
 ปทุมนั้น จงเหี่ยวแห้งเถิด”. ดอกปทุมนั้น
 ได้เหี่ยวแห้งลงเป็นสีดำ เหมือนดอกปทุม
 ถูกขยี้ด้วยมือ ฉะนั้น.

ท่านออกจากฌานแล้ว มองดูดอกปทุม
 นั้น เห็นอนิจลักษณะว่า “ทำไม ดอก-
 ปทุมนี้ถูกความแก่กระทบปรากฏอยู่, แม้
 เมื่ออนุปาทินนทสังขาร ก็ยังถูกความแก่
 ครอบงำได้อย่างนี้ ในอนุปาทินนทสังขาร
 ไม่จำเป็นต้องพุดถึง, เพราะว่า ความแก่
 ก็จักครอบงำอนุปาทินนทสังขารแม้”. ก็
 เมื่อท่านเห็นอนิจลักษณะนั้นแล้ว ทุกข-
 ลักษณะและอนัตตลักษณะ ก็เป็นอัน
 ท่านเห็นแล้วเหมือนกัน. ภาพทั้ง ๓ ปรากฏ
 แก่ท่าน เหมือนถูกไฟไหม้ และ
 เหมือนกับซากศพที่ผูกติดคอไว้ ฉะนั้น.

ขณะนั้น พวกเด็ก ๆ พากันลงสระ
 แห่งหนึ่ง ในที่ใกล้ ๆ ท่าน หักเอา
 ดอกบัวแล้ว ทำเป็นกองไว้บนบก. ท่าน
 ก็มองดูดอกบัว ทั้งที่อยู่บนบกและอยู่ในน้ำ.

คุณแสงเฉลียว สีมิ่ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โอลิเกสิ. อถสฺส ชเล กุมฺพทานิ
 อภิรุปานิ อุทกํ ปคฺชฺรณฺตานิ วย
 อฺปฏฺจหิสุ. อิตฺรานิ อคฺคกฺเกสุ
 ปริมิลาตานิ. โส “อนฺุปาทินฺนํ
 ชฺรา เอวํ ปหฺรติ, อฺปาทินฺนํ
 กิ น ปหฺริสฺสตี”ติ สฺฏฺจฺจฺจํ อนิจฺจ-
 ลกฺขณาทินิ อทฺทส.

สตฺถา “ปากฺกฺกฺกํ อิทานิ อิมสฺส
 ภิกฺขุโน กมฺมฏฺจฺจํ”ติ ฌตฺวา
 คนฺธกฺกฺกํ นิสินฺนโกว โอลิเกสิ
 มุญฺจิ. โส ตสฺส มุขํ ปหฺริ.
 อถสฺส “กินฺนุ โข เอตฺนุ”ติ
 โอลิเกสิตสฺส สตฺถา อากนฺตฺวา
 สมฺมุเข จิตฺ วย อโหสิ. โส
 อฏฺจาย อณฺุชฺลิตํ ปคฺคณฺุหิ. อถสฺส
 สตฺถา สปฺปายํ สลฺลกฺเขตฺวา อิมํ
 คาถมาห

๒๘๕. “อฺจฺฉินฺนํ สินฺเนหฺมตฺตโน
 กุมฺพํ สารทิกํ ปาณินา
 สนฺุติมคฺคเมว พุรฺุหย
 นิพฺพานํ สุกฺเตน เทสิตฺนุ”ติ.

ที่นั่น ดอกบัวในน้ำ สวยงาม ปรากฏ
 แก่ท่าน ประหนึ่งว่าหลังน้ำออกอยู่ ฉะนั้น.
 ดอกบัวกลุ่มนอกนี้ เห็นวางตรงยอด
 เรือ ๑. ท่านได้เห็นไตรลักษณะมี
 อนิจลักษณะเป็นต้น ชัดเจนขึ้นว่า “ชรา
 ย่อมกำจัดอนฺุปาทินนํสังขารอย่างนี้,
 ทำไม จะไม่กำจัดอฺปาทินนํสังขาร”.

พระศาสดาทรงทราบว่ “ตอนนี้
 กัมมฏฺจฺจํได้ปรากฏแก่ภิกษุนี้แล้ว”
 ประทับนั่งอยู่ ที่พระคันธกฺกฺกํนั้นแหละ
 ทรงเปล่งพระรัศมี. พระรัศมีนั้นกระทบ
 ใบหน้าของท่านแล้ว. ครั้นเมื่อท่าน
 ตรวจดูว่า “นี่มันแสงอะไรกันนะ”
 พระศาสดาได้เสด็จมา เหมือนประทับยืน
 อยู่ต่อหน้า. ท่านลุกขึ้นยืนประคองอณฺุชฺลิตํ.
 ลำดับนั้น พระศาสดาทรงกำหนดถึง
 ธรรมที่เหมาะแก่เธอ จึงตรัสพระ-
 คาถานี้ว่า

๒๘๕. “เธอ จงตัดความเสนาหาของตน
 เสีย เหมือนคนถอนดอกบัวที่เกิด
 ในสรวทกาล ด้วยมือ จงพอกพูน
 ทางแห่งสันติ นั้นแล (เพราะ).

คุณแสงเจตียว สีมิ่ง
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๘. มหาชนวาณิชวัตถุ

๒๘๖. อธิ วสุ สํ วสิสุสามิ
อธิ เหมนุตคิมุหิสุ
อิติ พาโล วิจินเตติ
อนุตรายํ น พุชฺฌติ.

๘. เรื่องพ่อค้าผู้มีทรัพย์มาก

๒๘๖. คนโง่ ย่อมคิดว่า เราจักอยู่ที่นี้
ตลอดฤดูฝน จักอยู่ที่นี้ในฤดูหนาว
และฤดูร้อน หารู้ถึงอันตรายไม่.

๘. มหาชนวาณิชวตถุ

อิธ วสุสนฺติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ
 สตุฏฺทา เซตวเน วิหรนฺโต มหาชน-
 วาณิชํ นาม อารพฺภ กเถสิ.

โส กิร พาราณสีโต กุสุมภ-
 รตฺตานํ วตฺถานํ ปณฺจ สกฺกฺวสฺตานิ
 ปุเรตฺวา วณิชฺชาย สวตฺถิ อากโต.
 โส นทีตีรํ ปตฺวา “เสว นที
 อุตฺตริสฺสามิ”ติ ตตฺถเว สกฺกฺวานิ
 โมเจตฺวา วสิ. รตฺตี มหาเมโฆ
 อฏฺฐหิตฺวา วสฺสิ. นที สตุฏฺทาหํ
 อุกทสฺส ปุรา อฏฺฐาสิ. นคเรปิ
 สตุฏฺทาหํ นกฺขตฺตํ ก็ฬิสฺสุ.
 กุสุมภรตฺเตหิ กิจฺจํ นตฺถิ, วาณิชโ
 จินฺเตสิ “อหํ ทูรมาคโต, สเจ
 ปุณ คมิสฺสามิ, ปปณฺโจ ภวิสฺสติ,
 อิเชว วสฺสณฺจ เหมนฺตณฺจ คิมฺหณฺจ
 มม กมฺมํ กโรนฺโต วสิตฺวา อิมานิ
 วิภฺกิตฺติสฺสามิ”ติ.

๘. เรื่องพ่อค้าผู้มีทรัพย์มาก

พระศาสดาประทับอยู่ ณ พระ-
 เขตวัน ทรงปรารภพ่อค้าผู้มีทรัพย์มาก
 ตรัสพระธรรมเทศานี้ เป็นต้นว่า เรา
 จักอยู่ที่นี้ ตลอดฤดูฝน.

มีเรื่องเล่ามาว่า พ่อค้าคนนั้นมา
 จากเมืองพาราณสี บรรทุกผ้าที่ย้อม
 ด้วยดอกคำ จำนวน ๕๐๐ เล่มเกวียน
 เดินทางมาค้าขายยังพระนครสาวัตถี.
 พ่อค้านั้น พอถึงฝั่งแม่น้ำแล้ว คิดว่า
 “เราจักข้ามน้ำ พรงนี้” แล้วปลด-
 เกวียนทุกเล่ม พักอยู่ ณ ที่นั้น. เมฆ
 ก้อนมหึมา ตั้งเค้าขึ้น ตกตลอดทั้งคืน.
 แม่น้ำได้เจิ่งนองด้วยน้ำ ชั่งอยู่ตลอด
 สัปดาห์หนึ่ง. แม้ในพระนคร ชาวเมือง
 ก็เล่นงานนักขัตฤกษ์ตลอดสัปดาห์.
 กิจด้วยผ้าที่ย้อมด้วยดอกคำก็ไม่มี, พ่อค้า
 คิดว่า “เรามาไกล ถ้าจักไปต่อ, จักมี
 ความเนิ่นช้า, เราจักอยู่ทำการงาน
 ของเรา ณ ที่นี้แหละ ตลอดฤดูฝน
 ฤดูหนาว และฤดูร้อน ค้าขายผ้า
 เหล่านี้”.

คุณแสงเฉลียว สีมิ่ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตถา นคเร ปิณฺฑทาย จรฺนโต ตสฺส
 จิตฺตํ ฌตฺวา สิตํ ปาตุกิริตฺวา
 อานนฺทเถเรน สิตการณํ ปุญฺโจ
 อาห “ทิจฺจโจ เต อานนฺท
 มหาชนวานิไซ”ติ. “อาม ภนฺเต”ติ.
 “โส อตฺตโน ชีวิตนฺตรายํ อชานิตฺวา
 อิมํ สํวจฺจเร อิวเว วสิตฺวา ภนฺทํ
 วิกุกฺกิตฺตํ จิตฺตํ อภาสิ”ติ. “กิ
 ปนสฺส ภนฺเต อนฺตรายโย ภวิสฺสตี”ติ.
 สตถา “อาม อานนฺท สตฺตาหเมว
 ชีวิตฺวา โส มจฺจุมฺเข ปติญฺจหิสฺสตี”ติ
 วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

พระศาสดาเสด็จบิณฑบาตในพระนคร
 ทรวงทราบจิตของเขา จึงทรงแยมพระ-
 โอบุชฐีให้เห็น พระอานนทเถระเจ้าทูลถาม
 สาเหตุการแยม ตรัสว่า “อานนท
 เธอเห็นพ่อค้าผู้มีทรัพย์มากไหม”. พระ-
 อานนททูลตอบว่า “เห็น พระเจ้าข้า”.
 พระพุทธองค์ตรัสว่า “เขาไม่รู้ว่าจะมี
 อันตรายถึงแก่ชีวิตของตน เลยคิดว่าจะ
 อยู่ค้าขายสินค้ำ ณ ที่นี้แหละ ตลอด
 ทั้งปีนี้”. พระอานนทเถระทูลถามว่า
 “ก็อันตรายจักมีแก่เขาหรือ พระเจ้าข้า”.
 พระศาสดาตรัสตอบว่า “ใช่แล้ว อานนท
 เขาก็มีชีวิตอยู่ได้แค่ ๗ วันเท่านั้น แล้ว
 จักตั้งอยู่ใกล้ปากแห่งความตาย” ได้ทรง
 ภาษิตพระคาถาเหล่านี้ว่า

“อชฺชเชว กิจฺจํ อาตปฺปิ
 โโก ชณฺเฎา ‘มรณํ สุเว’
 น หิ โน สงฺครนฺเตน
 มหาเสเนน มจฺจุนา
 เอวํ วิหาริมาทาปี
 อโหฺรตฺตมตฺนฺทิตํ
 ตํ เว ‘ภทฺทเทกรตฺโต’ติ
 สนฺโต อาจิกฺขเต มุนี”ติ.

“ความเพียรเครื่องเผือกกิเลส ควรทำ
 แต่วันนี้เท่านั้น ใครเล่าจะรู้ว่า
 ‘จะตายวันพรุ่งนี้’ เพราะว่า
 ความผิดเพี้ยน ด้วยพญามัจจุราช
 ผู้มีเสนาใหญ่หนั้น ไม่มีแก่เรา
 ทั้งหลาย พระมุนีผู้สงบ ย่อมเรียก
 บุคคลผู้มีปกติอยู่อย่างนั้น มีความ
 เพียร ไม่เกียจคร้าน ทั้งกลางวัน

คุณแสงเฉลียว สีมิ่ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

และกลางคืนนั้นแหละว่า ‘ผู้มีราตรี
เดียวเจริญ’.

“คณามิสฺส ภนฺเต อารโ-
เจสฺสามิ”ติ. “วิสฺสฏฺโง คจฺฉ
อานนฺทา”ติ. เถโร สกฺกฏฺจํ
คณฺตฺวา ภิกฺขาย จริ. วาณิโช
เถโร อ่าหาเรน ปฏฺิมาเนสิ. อถ นํ
เถโร อ่าหา “กิตฺตํ กาลํ อิธ
วสิสฺสสี”ติ. “ภนฺเต อหํ ทูโรโต
อากโต, สเจ ปุณ คมิสฺสามิ,
ปปญฺโจ ภวิสฺสติ, อิมํ สํวจฺฉริ
อิธ วสิตฺวา ภณฺทํ วิกฺกิตฺตฺวา
คมิสฺสามิ”ติ. “อุปาสก ทุชฺชาโน
ชีวิตนฺตราโย, อปฺปมาทํ กาทุ
วฏฺฏตี”ติ. “กึ ปน ภนฺเต
อนฺตราโย ภวิสฺสติ”ติ. “อาม
อุปาสก, สตฺตาหเมว เต ชีวิตํ
ปวตฺติสฺสติ”ติ.

พระอานนทเถระ ทูลว่า “ข้า-
พระองค์จักไปบอกเขา พระเจ้าข้า”.
พระพุทฺธเจ้าตรัสว่า “อานนทฺ์ เธอ
คุ่นเคยกัน จงไปเถอะ”. พระเถระ
ไปถึงที่จอดเกวียน เทียวไปเพื่อภิกษา.
พ่อค้า ต้อนรับพระเถระด้วยอาหาร.
ที่นั่น พระเถระก็กล่าวกับเขาว่า “ท่าน
จักอยู่ที่นี้นานเท่าไร”. พ่อค้าตอบว่า
“พระคุณเจ้าขอรับ ผมมาไกล, ถ้า
จักไปต่อ ความเนิ่นช้าก็จักมี, จักอยู่ที่นี้
ขายสินค้าตลอดทั้งปีนี้แล้วไป”. พระเถระ
บอกว่า “อุปาสก อันตรายจะมาถึงชีวิต
ของตน คนเรารู้ได้ยากนะ, ท่านควร
ทำความไม่ประมาท”. พ่อค้าเรียนถามว่า
“พระคุณเจ้าขอรับ ก็จักมีอันตรายหรือ”.
พระเถระตอบว่า “มีสิ อุปาสก อีก
๗ วันเท่านั้น ชีวิตของท่านจักมีอัน
เป็นไป”.

โส สํวิคฺคมาโนสุ หุตฺวา พุทฺธปฺปมฺขํ
ภิกฺขุสํฆํ นิมนฺเตตฺวา สตฺตาหํ
มหาทานํ ทตฺวา อนฺุโมทนตฺถาย

พ่อค่านั้นมีใจเศร้าโศก นิมนต์พระ-
ภิกษุสงฆ์มีพระพุทฺธเจ้าเป็นประธาน
ถวายมหาทาน ตลอด ๗ วัน แล้ว

คุณแสงเฉลียว สีมิ่ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปตฺตํ คณฺหิ. อถสฺส สตฺถา
 อนุโมทณํ กโรนฺโต “อุปาสก
 ปณฺทิตฺเตน นาม ‘อิเชว วสฺสาทินิ
 วสิสฺสामी, อิทฺถจิทฺถจ กมฺมํ
 ปโยเชสฺสामी’ติ จินฺตเตตฺถ น วฏฺฏติ,
 อตฺตโน ชีวิตนฺตฺตรายเมว จินฺตเตตฺถ
 วฏฺฏติ”ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

๒๘๖. “อิธ วสฺสํ วสิสฺสामी
 อิธ เหมนฺตคิมฺหิสฺสุ
 อิติ พาโล วิจินฺตเตติ
 อนฺตฺตรายํ น พุชฺฌติ”ติ.

ตตฺถ อิธ วสฺสณฺตติ อิมสฺมิมิ
 จาเน อิทฺถจิทฺถจ กมฺมํ กโรนฺโต
 จาตุมาสํ วสฺสํ วสิสฺสामी.

เหมนฺตคิมฺหิสฺสุติ “เหมนฺตคิมฺหิสฺสุปี
 จตฺตารอ มาเส อิทฺถจิทฺถจ กมฺมํ
 กโรนฺโต อิเชว วสิสฺสामी”ติ เอวํ
 ทิฏฺฐธมฺมิกสมฺปฺปายิกํ อตฺถํ อชานนฺโต
 พาโล วิจินฺตเตติ.

รับบาตรไว้ เพื่อต้องการคำอนุโมทนา.
 ลำดับนั้น พระศาสดาเมื่อทรงทำ
 อนุโมทนาแก่เขา ตรัสว่า “อุปาสก
 ธรรมดาแล้ว บัณฑิตชนไม่ควรคิดว่า
 ‘เราจักอยู่ที่นี้แล ตลอดปีเป็นต้น, จัก
 ประกอบการงานอย่างนี้ ๑’ เธอก็
 ควรคิดถึงอันตรายต่อชีวิตตนเองบ้าง”
 ดังนี้แล้ว ได้ตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๘๖. “คนโง่ ย่อมคิดว่า เราจักอยู่ที่นี้
 ตลอดฤดูฝน จักอยู่ที่นี้ในฤดูหนาว
 และฤดูร้อน หารู้ถึงอันตรายไม่”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เรา
 จักอยู่ที่นี้ ตลอดฤดูฝน หมายความว่า
 เราจักอยู่ ประกอบการงานอย่างนี้ ๑
 ที่นี้ ตลอดฤดูฝน ๔ เดือน.

คำว่า ในฤดูหนาวและฤดูร้อน
 หมายความว่า คนโง่ เมื่อไม่รู้ประโยชน์
 ในปัจจุบันและประโยชน์ภายภาคหน้า
 ย่อมคิดอย่างนี้ว่า “เราจักอยู่ทำการงาน
 อย่างนี้ ๑ ที่นี้แล ตลอด ๔ เดือนแม้ใน
 ฤดูหนาวและฤดูร้อน”.

คุณแสงเฉลียว สีมิ่ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อนนตราชนดิ อสุกสมิ นาม
กาเล วา ปเทเส วา วเย วา
มริสสามิติ อตฺตโน ชีวิตนตรายํ น
พฺพชฺฉตฺติ.

เทศนาวาสานะ โส วาณิโช
โสตาปัตติผละ ปติฏฺจหิ. สมฺปตฺตานํปิ
สาตฺตिका เทสณา อโหสิ. วาณิโชปิ
สตุฏฺถารํ อนุกนฺตฺวา นินฺวตฺติตฺวา
“สีสโรโค วีย เม อฺปฺปนฺโน”ติ
สยเน นิปชฺชิตฺติ. ตถาณิปนฺโน ว กาลํ
กตฺวา ดุสฺสิตฺวิมานะ นินฺพพฺตฺติตฺติ.

มหาชนวาณิชาตฺถุ อฏฺฐจมํ.

คำว่า อนนตรา หมายถึงความว่า
คนโง่ ย่อมไม่รู้ถึงอันตรายต่อชีวิตของตน
ว่า เราจักตายในเวลา สถานที่ หรือ
วัย ชื่อนั้น.

ตอนอวสานแห่งพระธรรมเทศนา
พ่อค้าคนนั้น ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล.
พระธรรมเทศนาได้เกิดประโยชน์แม้
แก่มหาชน ผู้มาประชุมพร้อมเพรียงกัน.
ฝ่ายพ่อค้า ก็ตามส่งเสด็จพระศาสดา
กลับมาอนนบนที่นอน ด้วยคิดว่า “โรค
เหมือนโรคปวดศีรษะได้เกิดขึ้นแก่เรา
แล้ว”. เขาอนตายอย่างนั้นแหละ ไป
เกิดในดุสิตวิมาน.

เรื่องพ่อค้าผู้มีทรัพย์มากที่ ๘ จบ.

๘. กิสาโคตมีวตฺถุ

๒๘๗. ตํ ปุตุตปสุสมมตฺตํ
พฺยาสตฺตมนสํ นรํ
สฺตฺตํ คามํ มโหโฆว
มจฺจุ อาทาย กจฺจติ.

๘. เรื่องนางกิสากอติมิ

๒๘๗. ความตาย ย่อมพาเอาภรรยานั้น
ผู้มัวเมา ในบุตรและสัตว์เลี้ยง
ผู้มีใจชานไปโดยอาการต่าง ๆ ไป
เปรียบเหมือนห้วงน้ำใหญ่ พัดพา
ชาวบ้านผู้หลับอยู่ไป ฉะนั้น.

๕. กิสาคอตมิวตุถุ

ตัม ปุตุตปสุตมมตุนติ อิมม
ธมมเทสนัน สตุถา เขตวเน วิหรนุโต
กิสาคอตมิ อารพภ กเถสิ.

วตุถุ สหสฺสวคฺเค

“โย จ วสุสสตี ชีเว
อปสฺสํ อมตํ ปทํ
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย
ปสฺสโต อมตํ ปทนุ”ติ
คาถาวณฺณนาย วิตุถาเรตุวา กถิตํ.

ตทา หิ สตุถา “กิสาคอตมิ ลทฺฐา
เต เอกจฺจรมตฺตา สิทฺฐตฺถกา”ติ
อาห. “น ลทฺฐา ฆนฺเต, สกฺลคฺคาเม
ชีวนฺเตหิ มตกา ว พหุตฺตรา”ติ. อถ
นํ สตุถา “ตุวํ ‘มเมว ปุตุโต

๕. เรื่องนางกิสาคอตมิ

พระศาสดาประทับอยู่ ณ พระ-
เชตวัน ทรงปรารภนางกิสาคอตมิ ตรัส
พระธรรมเทศนานี้ เป็นต้นว่า ซึ่งนรชน
นั้น ผู้มีวเมาในบุตรและสัตว์เลี้ยง.

เรื่องข้าพเจ้าเองได้กล่าวไว้ อย่างพิสดาร
แล้วในการพรรณนาพระคาถา ใน
สหัสสวรรคว่า

“บุคคลใด ไม่พบเห็นบทเป็นเครื่อง
ถึงพระนิพพานชื่ออมตะ พึ่งเป็นอยู่
ถึง ๑๐๐ ปี ความเป็นอยู่วันเดียว
ของบุคคล ผู้เห็นบทเป็นเครื่องถึง
พระนิพพานชื่ออมตะ ประเสริฐกว่า
ความเป็นอยู่ตั้งร้อยปี ของบุคคล
ผู้ไม่เห็นบทเป็นเครื่องถึงพระนิพ-
พานชื่ออมตะนั้น”.

ก็ในกาลนั้น พระศาสดาตรัสว่า
“กิสาคอตมิ เธอได้เมล็ดพันธ์ุผักกาด
สักหยิบมือหนึ่ง ไหม”. นางทูลตอบว่า
“ไม่ได้เลย เจ้าคะ ทุกหมู่บ้านคนตาย
มีมากกว่าคนเป็น”. ที่นั้น พระศาสดา

คุณแสงเฉลียว สีมิ่ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มโต'ติ สลลกุเขสิ, ฐวธมฺโม เอส
 สพฺพสตุตทานํ, มจฺจุราชา หิ
 สพฺพสตุเต อปริปฺพฺณชฺฌาเสเยว
 มโหโฆ วยิ ปริกทฺธมาโน
 อปายสมฺทุกฺเท ปกฺขิปตี"ติ วตฺวา ธมฺมํ
 เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

๒๘๗. "ติ ปุตุตปสุสมฺมตฺติ
 พฺยาสตุตมณฺสํ นรํ
 สุตฺติ คามํ มโหโฆว
 มจฺจุ อาทาย กฺจฺจตี"ติ.

ตตฺถ ติ ปุตุตปสุสมฺมตฺตนฺติ
 ติ รูปฺพลาทิสฺมฺปนฺเน ปุตุเต จ
 ปสุ จ ลมิตฺวา "มม ปุตุตา
 อภिरูปา พลสมฺปนฺนา ปณฺทิตา
 สพฺพกิจฺจสมฺตฺถา, มม โคโณ อภिरูโป
 อโรโค มหาภารสโห, มม คาวี
 พหุขีรา"ติ เอวํ ปุตุเตหิ จ ปสุหิ
 จ สมฺมตฺติ ปมตฺติ นรํ.

ตรัสกับเธอว่า "เธอเข้าใจว่า 'ลูกของเรา
 เท่านั้นตาย' สภาวะเช่นนี้ เป็นธรรม
 ที่แน่นอน สำหรับสรรพสัตว์, เพราะว่า
 พญามัจจุราช ย่อมคร่าสัตว์ทุกประเภท
 ผู้มีอธยาศัยยังไม่บริบูรณ์นั่นเอง ชัดไป
 ในสมุทรคืออบาย เหมือนกับห้วงน้ำใหญ่"
 เมื่อทรงแสดงธรรมได้ตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๘๗. "ความตาย ย่อมพาเอานรชนนั้น
 ผู้มัวเมา ในบุตรและสัตว์เลี้ยง
 ผู้มีใจซ่านไปโดยอาการต่าง ๆ ไป
 เปรียบเหมือนห้วงน้ำใหญ่ พัดพา
 ชาวบ้านผู้หลับอยู่ไป ฉะนั้น".

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ซึ่ง
 นรชนนั้น ผู้มัวเมาในบุตรและสัตว์เลี้ยง
 หมายความว่า ซึ่งนรชนนั้น ผู้ได้บุตร
 และสัตว์เลี้ยง ผู้สมบุรณ์ด้วยรูปร่างและ
 พละกำลังเป็นต้นแล้ว มัวเมา คือ
 ประมาท ด้วยบุตรและสัตว์เลี้ยง อย่างนี้
 ว่า "บุตรของเรา รูปร่างดี มีพละ-
 กำลังแข็งแรง เป็นบัณฑิต สามารถ
 สำเร็จกิจการทุกอย่าง, โคของเรา
 รูปร่างงาม ไม่มีโรคภัย สามารถนำ

คุณแสงเฉลียว สี่ฝั่ง
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สิ่งของไปได้ทีละมาก ๆ แม่โคนมของเรา
ก็มีน้ำมันมาก”.

พญาสตุตมณสนธิ หิรวณ-
สุวณฺณาทีสุ วา ปตฺตจิวราทีสุ วา
กัญญิจิเทว ลภิตฺวา ตโต อุตฺตริตฺร
ปตฺถนตาย อาสตุตมณฺสํ. จกฺขุ-
วิณฺเวยยาทีสุ อารมฺมณฺเสสุ วุตฺตป-
ปกฺกาเรสุ วา ปริกฺขารฺเสสุ ยํ ยํ
ลทฺธํ โหติ ตตฺถ ตตฺถเว ลกฺคนตาย
พฺยาสตุตมาณฺสํ วา.

คำว่า **ผู้มีใจช่านไป** โดยอาการ
ต่าง ๆ หมายความว่า ชื่อว่า ผู้มีใจ
ช่านไป เพราะได้บรรดาสิ่งของต้องการ
ทั้งหลายมีเงินทอง หรือบาตรจีวรเป็นต้น
อะไร ๆ ก็ตาม แล้วยังต้องการให้ยิ่ง ๆ
กว่านั้น. อีกอย่างหนึ่ง ชื่อว่า ผู้มีใจ
ช่านไป โดยอาการต่าง ๆ เพราะชั่งอยู่ใน
ในบรรดาอารมณ์ทั้งหลาย ที่รับรู้ด้วย
จักขุเป็นต้น หรือบริหารมีประการที่
กล่าวมาแล้ว ที่ตนได้นั้นแหละ.

สุกฺตํ กามนฺติ นิทฺทํ อุปคตํ
สตุตนิกายํ.

คำว่า **ชาวบ้าน ผู้หลับอยู่** ได้แก่
หมู่สัตว์ผู้เข้าถึงซึ่งการนอนหลับ.

มโหโฆวาทิ ยถา เอวรूपํ คามํ
คมภีรวิตฺถโต มหนฺโต มหฺนทีโฆ
อนฺตมโส สุนขฺปิ อเสเสตฺวา สพฺพํ
อาทาย กจฺจติ, เอวํ วุตฺตปฺปการํ
นรํ มจฺจุ อาทาย กจฺจตีติ อตฺถโก.

คำว่า **เปรียบเหมือนห้วงน้ำใหญ่**
หมายความว่า ความตาย ย่อมพาเอา
นรชน ผู้มีประการดังที่กล่าวมา ไป
เปรียบเสมือน ห้วงมหานทีอันยิ่งใหญ่
ทั้งลึกทั้งกว้าง พาเอาชาวบ้านเห็นปานนั้น
ไปทั้งหมด โดยที่สุด ไม่ให้เหลือแม้
กระทั่งสุนัข ฉะนั้น.

คุณแสงเฉลียว สีนั่ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทศนาว่าสาเน กิสาโคตมี
 โสตาปัตติผล ปติฏฐหิ. สมฺปตฺตานํปี
 สาดตฺติกา เทศนา อโหสิติ.

ตอนอวสานแห่งพระธรรมเทศนา
 นางกิสาโคตมีดำรงอยู่ในโสตาปัตติผล.
 พระธรรมเทศนา ได้อำนวยการประโยชน์
 แม่แก่มหาชน ผู้ซึ่งมาประชุมพร้อมเพรียง
 กัน.

กิสาโคตมีวตฺถุ นวมํ.

เรื่องนางกิสาโคตมีที่ ๕ จบ.

คุณแสงเฉลียว สนิ่ง

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๐. ปฎาจาราวตถุ

๒๘๘. น. สนฺติ ปุตฺตา ตาณาย
 น. ปิตา - นปี - พนฺธวา
 อนุตเกนาธิปนฺนสฺส
 นตฺถิ ฌาตีสฺสุ ตาณตฺตา

๒๘๙. เอตมตฺถวาสํ ฌตฺวา
 ปณฺทิตฺโต สีสฺสํโต
 นิพฺพานกมฺนํ มคฺคํ
 ชิปปเมว วิโสชฺเช.

๑๐. เรื่องนางปฎาจารา

๒๘๘. บุตรทั้งหลาย ไม่มีจะต้านทานได้
บิดาและพวกพ้อง ก็ไม่ได้ ความ
ต้านทานในหมูญาติ ย่อมไม่มีแก่
ผู้ที่ถูกความตายครอบงำ

๒๘๙. บัณฑิตชน ทราบอำนาจเหนือความ
เช่นนั้นแล้ว สำรวมในศีล ยัง
มรรค เป็นที่ดำเนินไปสู่พระ-
นิพพาน ให้หมดจดเร็วพลัน.

๑๐. ปฎาจาราวตถุ

น สนฺติ ปุตุตฺตาทิ อิมํ ธมฺมเทสนํ
สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต ปฎาจารํ
อารพฺภ กถเสสิ.

วตถุ สหสฺสวคฺเค

“โย จ วสฺสสจฺจํ ชีเว
อปสฺสํ อุกฺขพฺพยํ
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย
ปสฺสโต อุกฺขพฺพยนํ”ติ
คถาวณฺณนาย วิตฺถาเรตฺวา กถิตํ.

ตทา หิ สตฺถา ปฎาจารํ ตนฺนุฏฺตโสภํ
ณตฺวา “ปฎาจาเร ปุตุตฺตาทโย นาม
ปรโลภํ กจฺจนฺตสฺส ตาณํ วา เสนํ
วา ภวิตฺตํ น สกฺโกณฺตติ, ตสฺมา
วิชฺชมานาปิ เต น สนฺติเยว,
ปณฺธิเตน ปน สิลล์ วิโสเชตฺวา
อตฺตโน นิพฺพานคามิมคฺคเมว โสเชตฺตํ
วฏฺฏติ”ติ วตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมา
คถา อภาสี

๑๐. เรื่องนางปฎาจารา

พระศาสดาประทับอยู่ ณ พระ-
เชตวัน ทรงปรารภนางปฎาจารา ตรัส
พระธรรมเทศนานี้เป็นต้นว่า บุตรทั้ง-
หลาย ไม่มี.

ข้าพเจ้าได้กล่าวเรื่องไว้อย่างพิสดาร ใน
การพรรณนาพระคถา ในสหัสสวรรค
ว่า

“ก็ผู้ใด ไม่เห็นความเกิดและความ
ดับ ฟังมีชีวิตอยู่ถึงร้อยปี ผู้ที่มอง
เห็นความเกิดและความดับ ถึงจะมี
ชีวิตอยู่แค่วันเดียว ก็ประเสริฐกว่า
ชีวิตของผู้นั้น”.

ก็ ในกาลนั้น พระศาสดาทรงทราบ
นางปฎาจารา เป็นผู้มีความเศร้าโศก
เบาลงแล้ว ตรัสว่า “ปฎาจารา
ธรรมดาว่าปิยชนทั้งหลายมีบุตรเป็นต้น
ไม่สามารถที่จะเป็นเครื่องต้านทาน หรือ
ป้องกันแก่บุคคลผู้ไปสู่ปรโลก, เพราะ
ฉะนั้น บุตรทั้งหลายเหล่านั้น ถึงแม้จะ
มีอยู่ ก็ชื่อว่า ไม่มีอยู่ดี, ก็บัณฑิตชน
ควรชำระศีลให้หมดจด เสร็จแล้วจึงยัง

โรงงานเส้นไหมขอสงวน จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

หนทางที่จะดำเนินไปสู่พระนิพพานเพื่อ
ตนเองนั้นแหละให้หมดจด” เมื่อจะทรง
แสดงธรรม ได้ทรงภาสิตพระคาถา
เหล่านี้ว่า

๒๘๘. “น สนฺติ ปุตุตา ตาณาย
น ปิตา นปี พนฺธวา
อนุตเกนาธิปนฺนสฺส
นตฺถิ ฅาตีสฺสุ ตาณตา

๒๘๘. “บุตรทั้งหลาย ไม่มีจะต้านทานได้
บิดาและพวกพ้อง ก็ไม่ได้ ความ
ต้านทานในหมูญาติ ย่อมไม่มี
แก่ผู้ที่ถูกความตายครอบงำ

๒๘๙. เอตมตฺถวสํ ฅตฺวา
ปนฺนทิตฺโต สีสฺสวฺโต
นิพฺพานกมฺนํ มคฺคํ
ชิปปฺเมว วิโสธเย”ติ.

๒๘๙. บัณฑิตชน ทราบอำนาจเหนือความ
เช่นนั้นแล้ว สำรวมในศีล ยัง
มรรค เป็นที่ดำเนินไป สู่พระ-
นิพพาน ให้หมดจดเร็วพลัน”.

ตตฺถ ตาณายาติ ตาณภาวาย
ปติฏฺฐานตฺถาย. พนฺธวาติ ปุตุเต จ
มาตาปิตโร จ จเปตฺวา อวเสสา
ฅาตีสฺสุหฺชฺชา. อนุตเกนาธิปนฺนสฺสชาติ
มรณฺเนน อภิภูตสฺส. ปวตฺตติยํ หิ
ปุตุตาทโย อนฺนปานาทิทาเนน เจว
อุปปนฺนกิจฺจนิตฺถมรณฺเนน จ ตาณํ
หุตฺวาปี มรณฺกาลเณ เกนจิ อุปาเยน
มรณํ ปฏิพาหิตุํ อสมตฺถตฺตาย
ตาณตฺถาย เลนตฺถาย น สนฺติ

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เพื่อ
ต้านทาน ได้แก่ เพื่อเป็นที่ต้านทาน คือ
เป็นที่พึ่งพิง. ชื่อว่า พวกพ้อง คือ
พวกญาติและเพื่อนฝูงที่เหลือ ยกเว้น
บุตรและมารดาบิดา. คำว่า ถูกความตาย
ครอบงำ หมายความว่า ถูกความตาย
ครอบงำ. ที่แท้จริง ปิยชนทั้งหลาย
มีบุตรเป็นต้น ในปัจจุบัน แม้เป็น
ผู้ต้านทาน ด้วยการให้ข้าวและน้ำ
เป็นต้น และด้วยการช่วยเหลือกิจการที่

โรงงานเส้นหมี่ขอสง จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นาม. เตเนว วุตตํ “นตฺถิ ฌาตีสฺส ตาณตฺตา”ติ.

เกิดขึ้นเท่านั้น ในเวลาตาย ชื่อว่าไม่มี เพื่อต้านทาน คือเพื่อป้องกัน เพราะไม่สามารถที่จะหักห้ามความตายได้ด้วยอุบายอะไร ๆ. เพราะเหตุนั้นแล พระพุทธเจ้า จึงตรัสไว้ว่า “ความต้านทานในหมู่ญาติ ย่อมไม่มี”.

เอตมตฺตถวสนฺตฺติ เอตํ เตสํ อณฺณมณฺณสฺส ตาณํ ภวิตฺตุ อสมตฺตถวสฺสขาตํ การณํ ชานิตฺวา ปณฺหิโต จตุปาริสฺสทฺธิสฺสเลน สํวโต รกฺขิโต โคปิโต หุตฺวา นิพฺพาน-คมนํ อฏฺฐจฺจิกํ มคฺคํ สิมํ สิมํ วิโสเชยฺยาติ อตฺตโก.

คำว่า อำนาจเนื้อความเช่นนั้น หมายความว่า บัณฑิตชนทราบเหตุ-การณเช่นนั้น กล่าวคือความที่ชนเหล่านั้น ไม่สามารถที่จะต้านทานให้แก่กันและกันได้ สำรวม คือรักษาได้แก่ คัมภีร์ ด้วยปาริสฺสทฺธิสฺส ๔ ควรยังมรรคมืองค์ประกอบ ๘ ประการ เป็นที่ดำเนินไปสู่พระนิพพาน ให้หมดจดเร็วพลัน.

เทสนาวสฺสเน ปฎฺฐาจาธา โสตาปตฺติผล ปตฺติฏฺฐหิ. อณฺณเวปี พหุ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปฺกุณฺเิสฺสุติ.

กาลอวสานแห่งพระธรรมเทศนา นางปฎฐาจาราตั้งอยู่ในพระโสดาปัตติผล. คนอื่น ๆ จำนวนมาก ก็ได้บรรลุธรรมชั้นพระโสดาปัตติผลเป็นต้น.

ปฎฺฐาจาราวตฺถุ ทสมํ.

เรื่องนางปฎฐาจาราที่ ๑๐ จบ.

มคฺควคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

พรรณนามัคควรรค จบ.

วิสฺติโม วคฺโค.

วรรคที่ ๒๐ จบ.

โรงงานเส้นไหมี่ขอสง จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๑. ปกิณณกาคค

๑. อตฺตโน ปุพฺพกมฺมวตฺถุ

๒๙๐. มตฺตาสุขปริจฺจาคา

ปสฺเส เจ วิปฺลํ สุขํ

จเช มตฺตาสุขํ ธีโร

สมปสฺสํ วิปฺลํ สุขํ.

๒๑. ปกิณกวรรค

๑. เรื่องบุพกรรมของ พระองค์

๒๙๐. ถ้าบุคคล พึงมองเห็นความสุขอัน
ไพบุลย์ เพราะการเสียสละความ
สุขอันเล็กน้อย ปัญญาชน มองเห็น
ความสุขอันไพบุลย์ ควรเสียสละ
ความสุขพอประมาณ.

อมนุสสุปทุทเวณ พหุตรา กาลมกัสุ.
เตสั กุณปนคณฐปฏิกุลตาย สตุตตัน
อหิวาตกโรโค อุปุชชชช. เอว
“ทุพุกุขภยั อมนุสสุภยั โรคภยณ”ติ
ตีณิ ภยานิ อุปุชชชชิสสุ.

พวกประชาชน ได้ล้มตายลงเป็นจำนวน
มากกว่า ด้วยอุบัตเหตุเกิดจากอมนุษย์.
เพราะกลิ่นเหม็นสกปรกแห่งซากศพของ
คนตายเหล่านั้น จึงเกิดอหิวาตโรคแก่
พวกสัตว์ทั้งหลาย. ได้เกิดภัย ๓ อย่าง
คือ ๑. ภัยเกิดจากภิกษาหาได้ลำบาก
๒. ภัยจากอมนุษย์ ๓. ภัยจากโรค
ด้วยประการฉะนี้.

นครวาสินโน สนฺนิปตติวา ราชานัน
อาหิสสุ “มหาราช อิมสฺมี นคเร
ตีณิ ภยานิ อุปุปนฺหานิ, อิตโต
ปุพฺเพ ยาว สตุตฺมา ราชปริวฏฺฐา
เอวรूपิ ภยั นาม น อุปุปนฺนปุพฺพ,
ธมฺมิกราชฺชนันฺ หิ กालเอ เอวรूपิ
ภยั น อุปุชชชชตี”ติ. ราชาน
สนฺธจาคาเร สพฺเพสฺสนฺ สนฺนิปาตํ
กาเรตฺวา “สเจ เม อธมฺมิกภาโว
อตฺถิ, ตํ วิจฺฉินฺตา”ติ อาห.

ประชาชนชาวเมือง ได้ประชุมกัน
แล้วทูลพระเจ้าแผ่นดินว่า “ข้าแต่
มหาราช ภัยทั้ง ๓ อย่าง ได้เกิดทั่ว
พระนครนี้แล้ว, อันธรรมดาภัยเช่นนี้
ยังไม่เคยเกิดขึ้นเลยก่อนหน้านี้ จนถึง
การขึ้นครองราชย์สมัยที่ ๗, เพราะว่า
ในสมัยที่พระเจ้าแผ่นดินผู้ทรงธรรม จะ
ไม่เกิดภัยเช่นนี้หรือ”. พระเจ้าแผ่นดิน
รับสั่งให้ประชุมชนทุกหมู่เหล่า ณ ท้อง-
พระโรง ตรัสว่า “ถ้าความที่ข้าพเจ้า
ไม่ทรงธรรมมี ก็ขอให้สืบสวนเรื่องนั้น”.

เวสาลีวาสิโน สพฺพํ ปเวณิ
วิจฺฉินฺนตา รณฺโณ กิณฺณจิจิ โทสํ
อทิสฺวา “มหาราช นตฺถิ เต

พลกนิกรชาวเมืองไพสาลีก็พากันตรวจ
ค้นดูประเพณีทั้งหมด ก็ไม่พบโทษ
อะไร ๆ ของพระเจ้าแผ่นดิน จึงทูลว่า

โรงงานเส้นไหมี่ขอเฮง จำกัด
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โทโส”ติ วตฺวา “กถนฺนุ โข อิหํ
อมฺหากํ ภยํ วุปสมํ คจฺเจยฺยา”ติ
มนฺตยีสฺส. ตตฺถ เอกจฺเจหิ “พฺลิกมฺเมน
อฺยาจนาเย มงฺคลกิริยาเย”ติ วุตฺเต,
สพฺพมฺปิ ตํ วิธิํ กตฺวา ปฏฺิพาหิตุํ
นาสฺกขีสฺส.

อณฺเวย เอวมาหฺสฺส “ฉ สตฺถาโร
มฺหानุภาวา, เตสฺส อิธาคตมตฺเตสฺส
ภยํ วุปสมเมยฺยา”ติ. อปฺเร
“สมฺมาสมฺพุทฺโธ โลเก อูปฺนโน,
โส หิ ภควา สพฺพสตฺตหิตาย
ธมฺมํ เทเสสิ มหิทฺธิโก มฺหานุภาโว,
ตสมฺมิ อิธาคเต อิมานิ ภยานิ
วุปสมํ คจฺเจยฺยุนฺ”ติ อหฺสฺส. เตสํ
วจนํ สพฺพเพปิ อภินนฺนุทิตฺวา “กหํ
นุ โข โส ภควา เอตฺรหิ วิหฺรตี”ติ
อหฺสฺส. ตทา ปน สตฺถา อูปกฏฺจาย
วสฺสฺสฺสนายิกาย รณฺเวย พิมฺพิสฺสารสฺส
ปฏฺิณฺณํ ทตฺวา เวพฺพวนฺ วิหฺรตี.

“ข้าแต่มหาราช โทษของพระองค์ ไม่มี”
ปรึกษากันว่า “ภัยนี้ของเราทั้งหลาย
พึงถึงความสงบลงได้อย่างไรหนอ”.
บรรดาผู้เข้าร่วมประชุมนั้น เมื่อคน
บางพวกกล่าวว่า “ภัยพึงสงบลงได้ ก็
ด้วยพลีกรรม ด้วยการบวงสรวง(และ)
ด้วยการทำสิ่งที่เป็นมงคล” จึงได้พากัน
ทำพิธีนั้น แม้จนหมดทุกอย่าง ก็ไม่
อาจจะป้องกันได้เลย.

ประชาชนกลุ่มอื่น ก็ได้กล่าวอย่างนี้ว่า
“ครูทั้ง ๖ มีอานุภาพมาก, แต่เมื่อท่าน
เหล่านั้นมาถึงที่นี่เข้า ภัยก็พึงสงบแน่”.
ชนอีกกลุ่มกล่าวว่า “พระสัมมาสัมพุทฺธ-
เจ้า ทรงอุบัติแล้วในโลก, ก็พระผู้มี
พระภาคพระองค์นั้น ทรงมีอิทธิฤทธิ์
ทรงมีอานุภาพมากมาย ทรงแสดงธรรม
เพื่อประโยชน์แก่อกุลแก่สรรพสัตว์, เมื่อ
พระองค์เสด็จพุทธดำเนินมา ณ ที่นี่
ภัยเหล่านี้ ก็พึงถึงความสงบลงได้”.
คนทั้งหมด พอใจคำพูดของชนกลุ่มนั้น
กล่าวว่า “ตอนนี้ พระผู้มีพระภาค
พระองค์นั้น ประทับอยู่ ณ ที่ไหน”.
ก็ในกาลนั้น พระศาสดาเมื่อใกล้เข้า-

โรงงานเส้นไหมขอสง จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เตน จ สมเยน พิมพิสารสุส
 สมากเม พิมพิสารเรน สทุธิ
 โสตาปัตติผล ปตุโต มหาสิ นาม
 ลิจฉวี ตสสํ ปริสาย สนฺติเก
 นิสินฺโน โหติ.

เวสาลีวาสิโน มหนฺตํ ปณฺณา-
 การํ สชฺเชตฺวา “ราชานํ พิมพิสารํ
 สณฺญาเปตฺวา สตุถารํ อิทฺ อานเถา”ติ
 มหาสิณฺเจว ลิจฉวี ปุโรหิตปฺตุตตณฺจ
 ปหิณฺสิสุ. เต คนฺตฺวา รณฺโถ
 ปณฺณาการํ ทตฺวา ตํ ปวตฺตี
 นิเวเทตฺวา “มหาราช สตุถารํ
 อมฺหากํ นครํ เปเสถา”ติ ยาจิสุ.
 ราชานํ “ตุเมหฺว ชานาถา”ติ น
 สมปฏฺิจฉิ. เต ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา
 วนฺทิตฺวา ยาจิสุ “ภนฺเต เวสาลียํ
 ติณฺนิ ภยานิ อุปฺปนฺนานิ, ตานิ
 ตุมฺหสุ คเตสุ วุปฺสเมสุสนฺติ, เอก
 ภนฺเต, กจฺฉามา”ติ.

พรรษาแล้ว ประทานปฏิญญาแก่
 พระเจ้าพิมพิสาร ประทับอยู่ ณ พระ-
 เวฬุวันวิหาร.

ก็สมัยนั้น มีพระมหากษัตริย์ลิจฉวี
 พระนามว่า มหาสิ บรรลุโสดาปัตติผล
 พร้อมกับ พระเจ้าพิมพิสารที่สมาคม
 ของพระเจ้าพิมพิสารเอง ประทับนั่งอยู่
 ณ ไกล ๆ พุทธบริษัทนั้น.

ประชาชนชาวเมืองไพสาลี จัด
 เตรียมเครื่องบรรณาการมากมาย แล้ว
 ส่งเจ้าลิจฉวีพระนามว่า มหาสิ และ
 บุตรของปุโรหิตไป ด้วยสั่งว่า “ท่าน
 ทั้งหลาย จงขอพระบรมราชานุญาต
 พระเจ้าพิมพิสารให้ทรงยินยอม เสร็จ
 แล้วจึงนำพระศาสดาเสด็จมาพระนครนี้
 นะ”. เจ้าลิจฉวี พระนามว่า มหาสิ และ
 บุตรของปุโรหิตเหล่านั้น ก็พากันไปถวาย
 เครื่องบรรณาการแก่พระเจ้าแผ่นดิน
 ทูลความเป็นไปนั้น ให้พระองค์ทรงทราบ
 แล้วทูลขอว่า “ข้าแต่มหาราช ขอ
 พระองค์จงส่งพระศาสดาไปยังเมืองของ
 พวกข้าพระพุทธเจ้าเถิด”. พระราชา
 ตรัสว่า “พวกเจ้าจงทราบเองเถอะนะ”

โรงงานเส้นหมี่ขอเฮง จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตถา เตสํ วจนํ สุตฺวา อาวชชนฺโต
 “เวสาลียํ รตนสุตฺเต วุตฺเต,
 สารกฺขา จกฺกวาพานํ โภฏิสฺตสฺส
 ฝริสฺสตี, สุตฺตปริโยसानเ จตุราสีตียา
 ปาณสฺสสุสานํ ฐมาภิสฺสมโย ภวิสฺสตี,
 ตานิ ภยานิ วุปฺสมิสฺสนฺตี”ติ ฅตฺวา
 เตสํ วจนํ สมฺปฏฺิจฺฉิ.

ราชา พิมฺพิสาโร “สตฺถารา
 กิร เวสาลีคฺมนํ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺนฺ”ติ
 สุตฺวา นคเร โฆสนํ กาวเรตฺวา
 สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา “กี ภนฺเต
 เวสาลีคฺมนํ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺนฺ”ติ ปุจฺฉิตฺวา
 “อาม มหาราชา”ติ วุตฺเต “เตนหิ
 ภนฺเต อากเมถ, ตาว มคฺคํ
 ปฏฺิยาเทสฺสามิ”ติ วตฺวา ราชคฺคหฺสฺส

แล้วไม่ทรงรับ. ชนเหล่านั้นพากันเข้า
 เฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมเสร็จแล้ว
 ทูลอ้อนวอนว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
 เมืองไพสาลีได้เกิดภัย ๓ อย่าง, ภัย
 เหล่านั้นจะสงบลงได้ ก็ต่อเมื่อพระองค์
 เสด็จพุทธดำเนินไป, ขอพระองค์จงทรง
 พระกรุณาเสด็จเกิด พระเจ้าข้า พวก
 ข้าพระพุทธเจ้าจะไป”.

พระศาสดาทรงรับคำทูลของชนเหล่านั้น
 ทรงพิจารณาไตร่ตรองดูอยู่ ก็ทรง
 ทราบว่า “เมื่อเราสวดรัตนสูตรในเมือง
 ไพสาลี อาชญาจักแผ่ไปแสนโกฏิจักรวาล
 ในตอนจบสูตร สัตว์จำนวน ๘๔,๐๐๐
 จักบรรลุธรรมกัน, ภัยเหล่านั้น ก็จัก
 สงบระงับ” จึงทรงรับคำของชนเหล่านั้น.

พระราชานามว่า พิมพิสาร
 ทรงสดับว่า “นัยว่าพระศาสดา ทรง
 รับคำทูลอ้อนวอนเสด็จไปเมืองไพสาลี”
 รับสั่งให้พวกอำมาตย์ทำการประกาศ
 ไปทั่วพระนคร เสด็จเข้าเฝ้าพระศาสดา
 ทูลถามว่า “พระองค์ทรงรับคำทูลเชิญ
 เสด็จไปเมืองไพสาลีแล้วหรือ พระเจ้าข้า”
 เมื่อพระพุทธองค์ตรัสว่า “ใช่แล้ว

โรงงานเส้นไหมชื่อเฮง จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จ คงคา ย จ อนุตเร ปณฺจโยชนภูมึ
สมํ กาทเรตฺวา โยชน โยชน
วิหารํ ปฏฺยทาเทตฺวา สตฺถุ คมนกาลํ
อาโรเจสิ.

อก สตฺถา ปณฺจหิ ภิกฺขุสฺเตหิ
สทฺธิ มคฺคํ ปฏิปชฺชิ. ราชา
โยชนนฺตเร ชนฺนุกมตฺเต โอธินา
ปณฺจวณฺณานิ ปุพฺพานิ โอภีราเปตฺวา
ธชปตาทกทฺทลืออาทีนึ อุตฺสาเปตฺวา
ภควโต ฉตฺตาคิฉตฺตํ กตฺวา เทว
เสตฺจฉตฺตานิ เอภกฺสฺส ภิกฺขุโน
เอภเมกํ เสตฺจฉตฺตํ อุตฺธาเรตฺวา
สปริวาริ ปุพฺพคนฺธาทีหิ ปุชฺ
กโรนฺโต สตฺถารํ เอภกฺสฺมี วิหารเ
วสาเปตฺวา มหาทานานิ ทตฺวา
ปณฺจหิ ทิวเสหิ คงคาตีรํ ปาเปตฺวา
ตตฺถ นาวํ อลงฺกโรนฺโต เวสาลิกานํ
สาสนํ เปเสสิ “มคฺคํ ปฏฺยทาเทตฺวา
สตฺถุ ปจฺจุคฺคมนํ กโรนฺตุ”ติ.

มหาบพิตร” กราบทูลว่า “ถ้าเช่นนั้น
ขอพระองค์ทรงรอนกว่าข้าพระพุทธเจ้า
จะเตรียมถนนหนทางเสร็จ” แล้วรับสั่ง
ให้ข้าราชการปราบพื้นที่ประมาณ ๕
โยชน์ ให้เรียบ ระหว่างกรุงราชคฤห์
กับแม่น้ำคงคา ให้จัดเตรียมวิหารไว้
ในที่แต่ละโยชน์ กราบทูลเวลาเชิญเสด็จ
พุทธดำเนินแด่พระศาสดา.

ลำดับนั้น พระศาสดาเสด็จพุทธดำเนิน
ไป พร้อมด้วยพระสงฆ์จำนวน ๕๐๐ รูป.
พระราชารับสั่งให้นางสนมไปรดดอกไม้
๕ สีลง โดยส่วนสูง ประมาณเพียงหัวเข่า
ในระหว่างโยชน์หนึ่ง ให้ประชาชนที่มา
เฝ้ารับเสด็จ ชูธงชาติ ธงแผ่นผ้า และ
ต้นกล้วยเป็นต้น ให้กันเสวตฉัตร ๒ ชั้น
๒ คั่น ถวายพระผู้มีพระภาค กัน
เสวตฉัตรให้พระสงฆ์รูปละคั่น พร้อมด้วย
ข้าราชการ ทรงแสดงบูชาด้วย
ดอกไม้และเครื่องหอมเป็นต้น ทูล-
อาราธนาพระศาสดา ให้ประทับอยู่ ณ
วิหารแต่ละหลัง ถวายมหาทานแล้ว
ส่งเสด็จให้ถึงฝั่งแม่น้ำคงคาเป็นเวลา ๕
วัน ทรงประดับตกแต่งเรือ ณ ที่นั้น

เต “ทวิคฺฉณํ ปุชฺชํ กริสฺสามา”ติ
 เวสาลียา จ คงคา ย จ อนฺตเร
 ดิโยชนภูมิ สมํ กาทเรตฺวา ภควโต
 จตุหิ เสดจฺจตฺเตหิ เอเกกสฺส
 ภิกฺขุโน ทฺวิหิ ทฺวิหิ เสดจฺจตฺเตหิ
 ฉตฺตาดิจฉตฺตานิ สขฺเขตฺวา ปุชฺชํ
 กุรฺมานา อากนฺตฺวา คงคา ย ตีเร
 อฏฺฐจฺสุ.

พิมพิสาร์โร เทว นาวา สงฺฆมาฏฺเฐตฺวา
 มณฺฑปํ กาทเรตฺวา ปุพฺพทามาทีหิ
 อลงการาเปตฺวา สพฺพรตนมยํ
 พุทฺธาสนํ ปณฺณาเปสิ. ภควา ตสฺมี
 นิสิตฺติ. ภิกฺขุปี นาวํ อภिरูหิตฺวา
 ภควนฺตํ ปริวารेतฺวา นิสิตฺตีสฺสุ. ราชา
 อนุกจฺจนฺโต คลปฺปมาณํ อุกกํ
 โอตริตฺวา “ยาว ฆนฺเต ภควา
 อากจฺจตฺติ, ตาวาหํ อิเชว คงคาตีเร
 วสิสฺสามิ”ติ วตฺวา นาวํ อญฺโยเชตฺวา

พร้อมกันส่งพระราชสาสน์ไปถึงชาวเมือง
 ไพลาลีว่า “ขอให้ชาวเมืองไพลาลี จง
 เตรียมจัดแจงหนทาง ทำการต้อนรับเสด็จ
 พระศาสดา”.

พวกชาวเมืองเหล่านั้น คิดว่า “พวกเรา
 จักกระทำพุทธบูชา ให้ยิ่งใหญ่ ๒ เท่า”
 ให้ปราบพื้นที่ ๓ โยชน์ ให้เรียบ
 ระหว่างเมืองไพลาลี กับแม่น้ำคงคา
 จัดเตรียมเศวตฉัตรซ้อนกัน ๒ ชั้น
 ด้วยเศวตฉัตร ๔ คัน แต่พระผู้มีพระภาค
 ด้วยเศวตฉัตรเพื่อภิกษุ รูปละ ๒ คัน
 กระทำการบูชาอยู่ ได้พากันมายืนอยู่
 ริมฝั่งแม่น้ำคงคา.

พระเจ้าพิมพิสาร์รับสั่งให้อำมาตย์ชาน
 เรือ ๒ ลำ ให้สร้างพลับพลา ให้
 ประดับตกแต่งด้วยพวงดอกไม้เป็นต้น ทรง
 ปูลาด พุทธอาสน์ ทำด้วยรัตนะทุกอย่าง.
 พระผู้มีพระภาคประทับนั่งบนพุทธอาสน์
 นั้น. แม้พวกภิกษุก็พากันขึ้นเรือ นั่ง
 ล้อมรอบพระผู้มีพระภาค. พระเจ้าแผ่นดิน
 ก็ตามเสด็จ ลุยน้ำประมาณเพียงพระศอ
 ทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ
 ข้าพระพุทธเจ้า จักอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำคงคา

โรงงานเส้นไหมชื่อเอง จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิวัตติ. สดถา โยชนมตตํ อทุธานํ
 กงฺกาย กนฺตฺวา เวสาลีگانํ สิมํ
 ปาปฺปณิ.

นี้แหละ จนกว่าพระผู้มีพระภาคจะเสด็จ
 พุทธดำเนินกลับมา” แล้วส่งเสด็จลงสู่
 พระนววา เสด็จนิวัติแล้ว. พระศาสดา
 เสด็จพุทธดำเนินไปตามแม่น้ำคงคา
 ระยะทางไกลประมาณโยชน์หนึ่ง จึง
 เข้าถึงเขตแดนของชาวเมืองไพสาลี.

ลิจฺฉวีราชาโน สดถารํ
 ปจฺจุกฺกนฺตฺวา กลปฺปมาณํ อุกกํ
 ปวิสิตฺวา นาวํ ตีรํ อุปเนตฺวา
 สดถารํ นาวาโต โอตารยีสฺสุ. สดถารา
 อุตฺตริตฺวา นทีตีเร อุกกนฺตมตฺเตยฺว
 มหาเมโฆ อฏฺฐหิตฺวา โปกฺขรวรสฺสํ
 วสฺสิ. สพฺพตฺถ ชนฺณกฺปฺปมาณ-
 อูรฺกฺปฺปมาณกฺวิปฺปมาณาทินิ อุกกานิ
 สนฺทนฺตานิ สพฺพกฺุณฺปานิ กงฺกายํ
 ปเวสยีสฺสุ. ปริสฺสุทฺโธ ภูมิกากิ อโหสิ.
 ลิจฺฉวีราชาโน สดถารํ โยชนเ โยชนเ
 วสาเปตฺวา มหาทานานิ ทตฺวา
 ทฺวิคฺคณํ ปุชฺชํ กโรนฺตฺวา ตีหิ ทิวเสหิ
 เวสาลี นยีสฺสุ.

พวกกษัตริย์ลิจฉวี ถวายการ
 รับเสด็จพระศาสดา ลงลยุ่น้ำประมาณ
 เพียงพระศอ น้อมเรือเข้าสู่ฝั่ง ทูล
 อาราธนาพระศาสดาให้เสด็จลงจากเรือ.
 พอเมื่อพระศาสดาเสด็จขึ้น ทรงก้าว
 เหยียบฝั่งแม่น้ำเท่านั้น เมฆฝนก้อนมหึมา
 ตั้งเค้าขึ้น ยังฝนลูกเห็บให้ตกลง.
 น้ำประมาณเข้า ขา และเอว เป็นต้น
 ไหลมาในทุกแห่ง พัดเอาซากศพทั้งหมด
 ให้เข้าไปในแม่น้ำคงคา. ภาคพื้นได้
 สะอาดบริสุทธิ์. พวกกษัตริย์ลิจฉวี
 กราบอาราธนาพระศาสดา ให้ประทับอยู่
 ในที่แต่ละโยชน์ถวายทานอันยิ่งใหญ่ ทรง
 กระทำการบูชา เป็นทวีคูณ นำเสด็จ
 สู่เมืองไพสาลี เป็นเวลา ๓ วัน.

โรงงานเส้นหมี่ขอเอง จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สกโก เทวราชา เทวคณปริวุโต
 อคมาสิ. มหเสกขานัน เทวตานัน
 สนนีปาเตน อมนุสสา เยภุยุเยน
 ปลายีสุ. สตถา สายัน นครทวาร
 จตวา อานนทตเถร อามนเตสิ
 “อิม อานนท รตนสุดต อุกคณหิตวา
 ลิจจวิกุมาระหิ สหฐี วิจรนโต เวสาลียัน
 ตินณัน ปาการานัน อนุตเร ปริตต
 กโรหิ”ติ.

เถโร สตถารา ทินนัน รตนสุดต
 อุกคณหิตวา สตถุ เสลมยปตเตน
 อุกกั อาทาย นครทวาร จิต,
 ปนิธานโต ปฏุจาย ตถาคตสส
 “ทส ปารมิโย ทส อูปปารมิโย
 ทส ปรมตถปารมิโย”ติ สมตีส
 ปารมิโย ปณจ มหาปริจจาเค
 “โลกตถจริยา ญาตตถจริยา พุทธตถ-
 จริยา”ติ ติสโส จริยาโย
 ปจจิมภเว คพุภาวกุกนตี ชาตี
 อภินิกขมณัน ปธานจริยัน โพรธิปลลลเก
 มารวิชัย สพพญญตตวณปปฏิเวธัน
 ธรรมจกุกปาวตตณัน นวโลกุตตธรรมเมติ

พระราชาทแห่งเทพเจ้าพระนามว่า สักกะ
 ห้อมล้อมด้วยหมู่เทพได้เสด็จไป. พวก
 อมนุษย์พากันหนีไป โดยมาก เพราะ
 การประชุมแห่งเทพผู้มหัศจรรย์. พระ-
 ศาสดา ประทับยืนที่ประตูพระนคร
 ตอนเย็น ตรัสเรียกพระอานนทเถระว่า
 “อานนท เธอจงเรียนเอารัตนสูตรนี้แล้ว
 เทียวไปกับพระโอรสของกษัตริย์ลิจจวิ
 กระทบพระปรีตริในระหว่างกำแพง ๓
 ชั้น ในเมืองไพสาลี”.

พระเถระเรียนเอารัตนสูตรที่พระ-
 ศาสดาประทานให้ เอาบาตรศิลาของ
 พระศาสดาทักน้ำ ยืนอยู่ ณ ประตู
 พระนคร ระลึกถึงพระพุทธรูปเหล่านี้ แม้
 ทั้งหมดของพระตถาคต. เริ่มตั้งแต่การ
 บำเพ็ญเพียรว่า บารมี ๓๐ ทศ คือ
 “บารมี ๑๐ อูปบารมี ๑๐ ปรมัตถบารมี
 ๑๐” การบริจาคนับยิ่งใหญ ๕ จริยา
 ๓ ประการ คือ “๑ โลกัตถจริยา
 (ประพฤติพระองค์ให้เป็นประโยชน์แก่
 ชาวโลก) ๒ ญาตตถจริยา (ประพฤติ
 พระองค์ให้เป็นประโยชน์แก่คณะ
 พระญาติ) ๓ พุทธัตถจริยา (ประพฤติ

โรงงานเส้นไหมชองเอง จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สพเพปิเม พุทธคุณ อาวชชิตวา
 นคร ปริสิตวา ดิยามรตติ ติสสุ
 ปาการนุตเรสุ ปริตตํ กโรนโต
 วิจริ. เตน “ยงฺกิญฺจ”ติ วุตฺตมตฺเตยว
 อุกฺขํ ชิตตํ อุกกํ อมนุสฺसानํ
 อฺปริ ปติ.

พระองค์ให้เป็นประโยชน์แก่พระพุทธเจ้า
 ทั้งหลาย)” การเสด็จก้าวลงสู่พระกรรม
 ในภพสุดท้าย การประสูติ การเสด็จ
 ออกมหาภิเนษกรรม การประพาศ
 ความเพียร ชัยชนะพญามาร ณ โคน
 ต้นโพธิ์ การตรัสรู้พระสัมพันธัญญาณ
 ธรรมจักรกัปปวัตนสูตร (และ) โลกุตตรธรรม
 ๘ เข้าไปสู่พระนคร เทียวทำพระปริตร
 ระหว่างกำแพงเมือง ๓ ชั้น ตลอดราตรี
 ทั้ง ๓ ยาม. เมื่อพอพระเถระสวดบทว่า
 “ยงฺกิญฺจ” เท่านั้น น้ำที่พระเถระ
 ประพรมไปเบื้องบน ตกลงเบื้องบนของ
 พวกอมนุษย์.

“ยานีธ ภูตานี”ติ คาทากถนโต
 ปฏฺจาย รชตวฏฺสกา วิย อุกกพินฺทุนิ
 อากาเส อุกฺคนุตฺวา คิลานานํ
 มนุสฺसानํ อฺปริ ปติสฺสุ. ตาวเทว
 วุปฺสนุตโรคา มนุสฺสา อฏฺจาย เถรํ
 ปริวาเรสุ. “ยงฺกิญฺจ”ติ วุตฺตปทโต
 ปฏฺจาย ปน อุกกมุสิเตหิ มุฏฺจา
 มุฏฺจา ปุพฺเพ อปฺลายนุตฺวา
 สงฺการกฺกมิตฺติปเทสาคินิ นิสฺสิตา
 อมนุสฺสา เตน เตน ทฺวาเรน

ตั้งแต่เริ่มสวดคาถาว่า “ยานีธ ภูตานี”
 หยดน้ำเป็นราวกะเทริดเงิน ฟุ้งขึ้นใน
 อากาศแล้ว ตกลงเบื้องบนของพวก
 ประชาชน ผู้เป็นไข้. พวกประชาชน
 ได้หายโรคในทันทีทันใดนั่นเอง ลุกขึ้น
 ห้อมล้อมพระเถระ. ก็ตั้งแต่พระเถระ
 สวดบทว่า “ยงฺกิญฺจ” พวกอมนุษย์ที่
 โคนหยดน้ำ (พุทธรมนต์) กระทบแล้ว
 ยังไม่หนีไปก่อน ไปอาศัยกองขยะและ
 ส่วนแห่งฝาเรือนเป็นต้น หนีออกไปทาง

โรงงานเส้นไหมชื่อเอง จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธรรมบท.ป-ท.๗-๑๕

ปลายีสฺส ทวารานิ อโนกาสาณิ
 อหะสุ เต โอกาสํ อลภนฺตา
 ปากาโร ภินฺทิตฺวา ปลายีสฺส.

ประตุนั้น ๆ. ประตุนั้นไม่มีช่องว่างเลย. พวก
 อมนุษย์เหล่านั้น เมื่อไม่ได้โอกาสก็
 ทำลายกำแพงเมืองหนีออกไป.

มหาชนโน นครมชฺเฌ สณฺฑาคารี
 สพฺพคนฺธะหิ อุลิมฺปิ ตฺวา อฺปริ
 สุวณฺณตารกาทิวิจิตฺตํ วิตานํ
 พนฺธิ ตฺวา พุทฺธาสนํ ปณฺญาเปตฺวา
 สตุถาโร อาเนสิ. สตุถา ปณฺณตฺตาสเน
 นิสิตฺติ.

มหาชนพากันฉาบทาห้องประชุม-
 ใหญ่ กลางเมืองด้วยเครื่องหอมทุกชนิด
 ติดเพดานอันวิจิตรงดงาม ด้วยดาวทอง
 เป็นต้นเบื้องบน ให้ปลาดพุทธรักษา
 นำเสด็จพระศาสดามา. พระศาสดาก็
 ประทับนั่งบนอาสนะที่เขาปลาดเรียบร้อย
 แล้ว.

ภิกฺขุสฺสโมปิ ลิจฺฉวิกฺโขปิ สตุถาโร
 ปรีวาเรตฺวา นิสิตฺติ. สกุโกปิ
 เทวราชา เทวคณฺปรีวฺโต ปฏฺฐิรฺเป
 โอภาเส อฏฺฐาสิ. เถโรปิ สกฺลนฺครํ
 อนฺุวิจริ ตฺวา วุปฺสนฺตโรเคน มหาชนเน
 สทุธิ อากนฺตฺวา สตุถาโร วนฺทิตฺวา
 นิสิตฺติ. สตุถา ปรีสํ โอโลเกตฺวา
 ตเทว รตนฺสุตฺตํ อภาสิ. เทสนาวसानเ
 จตุรราสีติยา ปาณสฺหสฺसानํ ฐมฺมาภิ-
 สมโย อโหสิ. เอวํ “ปุนทิวเสปิ
 ปุนทิวเสปิ”ติ สตุตฺตาหํ ตเทว
 รตนฺสุตฺตํ เทเสตฺวา สพฺพภยานํ
 วุปฺสนฺตภาวํ ฅตฺวา ลิจฺฉวิกฺโข

ทั้งหมู่พระสงฆ์ ทั้งคณะกษัตริย์ลิจฉวี
 นั่งล้อมรอบพระศาสดา. ฝ่ายพระราชา
 แห่งเทพเจ้า พระนามว่าสักกะ ห้อมล้อม
 ด้วยทวยเทพ ได้ประทับยืนอยู่ ณ
 โอกาสอันสมควร. แม้พระเถระก็เที่ยวไป
 ทักพระนคร แล้วกลับมาพร้อมกับ
 มหาชน ผู้ซึ่งหายโรคแล้ว ถวายบังคม
 พระศาสดานั่งแล้ว. พระศาสดาทรง
 ตรวจดูพุทธรูปบริษัท ได้ตรัสรัตนสูตรนั้น
 นั้นแล. ในกาลอวสานแห่งเทศนา
 ประชาชนจำนวน ๘๔,๐๐๐ คน ได้
 บรรลุธรรม. พระพุทธรูปองค์ทรงแสดง
 รัตนสูตรนั้นแหละ ตลอดสัปดาห์ คือ

โรงงานเส้นไหมี่ขอสงวน จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อามนุเตตวา เวสาลีโต นิกุมมิ.
 ลิจฉวีราชาโน ทวีคุณํ สกุกาโร
 กโรนุตา ปุณ ตีหิ ทิวเสหิ สตุถาโร
 คงคาตีโร นยีสุ.

“แม้วันรุ่งขึ้น แม้วันรุ่งขึ้น” อย่างนี้
 ทรงทราบว่าภัยทั้งหมดสงบลงแล้ว ตรัส
 บอกคณะกษัตริย์ลิจฉวีแล้ว เสด็จ
 ออกจากเมืองไพสาลี. พวกกษัตริย์ลิจฉวี
 พากันถวายเป็นบูชาอย่างทวีคูณ นำ
 เสด็จพระศาสดาไปสู่ฝั่งแม่น้ำคงคา โดย
 ใช้เวลา ๓ วันอีก.

คงกาย นิพุตตา นาคราชาโน
 จินตยีสุ “มนุสฺสา ตถาคตสฺส
 สกุกาโร กโรนุติ, มยํ ก็ นุ
 กโรมา”ติ.

นาคราช ซึ่งบังเกิดในแม่น้ำคงคา
 พากันคิดว่า “พวกมนุษย์เขาพากัน
 กระทำสักการะ แต่พระตถาคต, พวก
 เราจะทำอะไรดีหนอ”.

เต สุวณฺณรชตมณิเมยา นาวาโย
 มาเปตวา สุวณฺณรชตมณิเมเย ปลฺลงเก
 ปญฺญาเปตวา ปญฺจวณฺณปทุมสมฺมจฺจนฺนํ
 อุกกํ กตฺวา “ภนฺเต อมฺหากํปิ
 อนุกฺคหํ กโรถา”ติ อตฺตโน อตฺตโน
 นาวํ อภिरุหนฺตถาย สตุถาโร
 ยาจีสุ. มนุสฺสา จ นาคา จ
 ตถาคตสฺส ปุชฺชํ กโรนุติ. “มยํ ก็
 นุ กโรมา”ติ ภูมฺมฏฺฐกเทเว อาทิ
 กตฺวา ยาว อกนิฏฺฐพฺรหฺมโลกา
 สพฺพเทวตา สกุกาโร กรีสุ.

พญานาคเหล่านั้น เนมิตเรือที่ทำด้วย
 ทองเงินและแก้วมณี ปลูกดบัลลังก์ ที่ทำ
 ด้วยทองเงินและแก้วมณี ทำให้น้ำาดาดาช
 ไปด้วยดอกปทุม ๕ สี ทูลอ้อนวอน
 พระศาสดา เพื่อจะให้เสด็จขึ้นเรือของ
 พวกตน ๆ ว่า “ขอพระองค์ทรงสงเคราะห์
 แม้พวกข้าพระองค์เถิด พระเจ้าข้า”.
 ทั้งพวกมนุษย์ ทั้งพวกนาค ก็พากัน
 ทำการบูชาพระตถาคต. เหล่าเทวดา
 ทุกหมู่เหล่า ตั้งแต่เทวดาผู้สิงสถิต ณ
 ภาคพื้นจนถึงพรหมโลกชั้นนอกนิษั

ตตถ นาคา โยชนิกานิ ฉตตาดิ-
 ฉตตานิ อุกุขิปีสุ. เอว เหฏฐา
 นาคา ภูมิตเล มนุสฺสา รุกฺข-
 คจฺจปพฺพตาทิสฺส ภูมมฏฺฐกเทวดา
 อนฺตลิกฺเข อากาสฏฺฐกเทวดาติ นาคภวนํ
 อาที กตฺวา จกฺกวาพปริยนฺเตน
 ยาว พุรหมฺโลกา ฉตตาดิฉตตานิ
 อฺสุสาปิตานิ อเหสฺสุ. ฉตฺตฺนฺตเรสฺสุ
 ธชา, ธชนฺตเรสฺสุ ปตาทา, เตสํ
 อนฺตรนฺตรรา ปุพฺพทามวาสจฺจนฺนรฺูปาทิ-
 สกฺกาโร อโหสิ.

สพฺพาลงฺการปฺปฏิมณฺฑิตา เทวปฺตฺตา
 ฉณเวสํ คเหตฺวา อุกุโฆสยมานา
 อากาเส วิจรีสฺสุ. ตโยเอว กิร
 สมากมา มหนฺตา อเหสฺสุ
 “ยมกปาฏิหาริยสมาคโม เทโวโรหน-
 สมาคโม อโย คจฺโคโรหนสมาคโม”ติ.

คิดว่า “พวกเราจะทำอะไรกันดีหนอ”
 พวกกันทำสักการบูชาแล้ว.

พวกนาคราช ณ ที่นั้น ได้ยกฉัตร
 ช้อนกันขึ้น ประมาณ ๑ โยชน์. ฉัตร
 ช้อน ๆ กันที่มนุษย์และเทวดา คือ นาค
 ภายใต้อาตาล มนุษย์บนพื้นดิน เทวดา
 ผู้อยู่ภาคพื้น ที่ต้นไม้กอไม้และภูเขา
 เป็นต้น เทวดาผู้อยู่ในอากาศกลางหาว
 พวกกันยกขึ้นตั้งแต่ภพพญานาค จนถึง
 พรหมโลก โดยรอบจักรวาล ด้วย
 ประการฉะนี้. ในระหว่างฉัตร ได้มี
 ธงชัย, ในระหว่างธงชัย ได้มีธงแผ่นผ้า,
 ในกึ่งกลางระหว่างทั้ง ๒ นั้น ได้มี
 สักการะ มีพวงดอกไม้ จุรณเครื่องผอบ
 และกระแจะ เป็นต้น.

เทพบุตร ผู้ซึ่งประดับประดาด้วยเครื่อง-
 อลังการทุกอย่างแปลงเพศเป็นพวก
 มหรสพ เทียวโฉษณาในอากาศ. ตาม
 ที่เล่ามาว่า ได้มีสมาคมที่ยิ่งใหญ่ทั้ง ๓
 เท่านั้น คือ “สมาคมในเวลาพระพุทฺธ-
 เจ้า ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ ๑ สมาคม
 ในเวลาเสด็จลงจากเทวโลก ๑ สมาคม
 ในเวลาเสด็จลงแม่น้ำคงคาครั้งนี้ ๑”.

โรงงานเส้นไหมี่ขอเอง จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปรตีเร พิมพิสาโรปี ลิจฉวีหิ
 กตสกุการโต ทวีคุณํ สกุการํ
 สชฺเชตฺวา ภควโต อาคมนํ
 อุกุขมาโน อฏฺฐาสี. สตุถา คงฺคาย
 อุกุสํ ปสฺเสสฺสุ ราชนํ มหนตํ
 ปริจฺจาคํ โอลฺเกตฺวา นาคาทินฺนฺจ
 อชฺฌมาสยํ วิทิตฺวา เอเกกาย นาวาย
 ปญฺจปญฺจภิกฺขุสฺตปริวารํ เอเกกํ
 นิรมิตพุทฺธํ มาเปสิ. โส เอเกกสฺส
 เสตจฺจตฺตสฺส เจว กปฺปรุกฺขสฺส จ
 มาลาปฺปพฺทามสฺส จ เหฏฺฐา
 นาคคณฺปิรุโต นิสินฺโน โหติ.

ภุมฺมฏฺฐกเทวตาทีสุปี เอเกกสฺมี โโอกาเส
 สปริวารํ เอเกกํ นิรมิตพุทฺธํ มาเปสิ.
 เอวํ สกลจกฺกวาพคพฺภเว เอกุสฺสเว
 เอกจฺจณฺเ เว ยี จ ชาเต, นาคานํ
 อนุกุคหํ กโรนฺโต เอกํ รตนนาวํ
 อภิรุหิ. ภิกฺขุสุปี เอเกโก เอเกกเมว
 อภิรุหิ. นาคราชาโน พุทฺธปฺปมุขํ
 ภิกฺขุสํ นาคภวานํ ปเวเสตฺวา

แม้พระเจ้าพิมพิสาร ที่ฝั่งโน้น ก็
 ได้จัดแจงสักการะให้ทวีคุณ กว่าสักการะ
 ที่พวกเจ้าลิจฉวีทรงกระทำกันแล้ว เสด็จ
 ประทับยื่นทอดพระเนตรการเสด็จกลับมา
 ของพระผู้มีพระภาค. พระศาสดา
 ทรงแลดู การบริจาคครั้งใหญ่ ของ
 พระราชาทั้ง ๒ ข้าง (ฝั่งน้ำ) แม่น้ำคงคา
 ทรงทราบอัธยาศัยของมนุษย์และเทวดา
 ทั้งหลาย มีพญานาคเป็นต้น ทรงเนรมิต
 พระพุทธรูปนิรมิตแต่ละองค์ มีพระภิกษุ
 องค์ละ ๕๐๐ รูปเป็นบริวาร บนเรือ
 แต่ละลำ. พระศาสดาพระองค์นั้น มี
 หมู่พญานาคแวดล้อม ประทับนั่งภายใต้
 เศวตฉัตร ต้นกัลปพฤกษ์ และพวง
 ระเบียบดอกไม้ แต่ละอย่าง.

ทรงเนรมิต พระพุทธรูปนิรมิต แต่ละองค์
 มีบริวาร ในโอกาสแต่ละแห่ง แม้ใน
 ชั้นเทวดาทั้งหลายมีเทวดาชั้นภาคพื้น
 เป็นต้น. เมื่อท้องจักรวาลทั้งสิ้น
 กลายเป็นประหนึ่งว่า มีมหรสพเป็น
 อันเดียวกัน และมีการสนุกสนานเป็น
 อันเดียวกันอย่างนี้, พระศาสดาเมื่อจะ
 ทรงอนุเคราะห์พวกนาค เสด็จขึ้นสู่

โรงงานเส้นไหมี่ขอสง จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สพฺพรตฺติ สตุฏฺ สนฺตฺติเก ฌมฺมกถํ
 สตุฏฺวา ทฺตฺติยทิวเส ทิปฺเพน ชาทนีเยน
 โภชนีเยน พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ
 ปรีวิสีสุ. สตุฏฺธา อนุโมทนํ กตุฏฺวา
 นาคภวนา นิกฺขมิตฺวา สกฺลจกฺก-
 วาพเทวดาหิ ปุชฺชียมาโน ปญฺจหิ
 นาวาสเตหิ คณฺถาคานที อติกฺกมฺิ.

ราชา ปจฺจกฺกคนฺตฺวา สตุฏฺถารํ
 นาวาโต โอตฺตาเรตฺวา อากมฺนกาเล
 ลิจฺฉวีหิ กตสฺกการโต ทฺวิคฺคณฺ สกฺการํ
 กตุฏฺวา ปุริมฺนเยเนว ปญฺจหิ ทิวเสหิ
 ราชคหํ อานะสิ.

ทฺตฺติยทิวเส ภิกฺขุ ปิณฺฑทฺปาต-
 ปฏฺิกกนฺตฺวา สายณฺหสมเย ฌมฺมสภายํ
 สนฺนิสิหนฺนา กถํ สมฺภูจฺจาเปสุํ “อโห

รัตนาวาลำหนึ่ง. แม้บรรดาภิกษุ
 ทั้งหลาย แต่ละรูป ขึ้นเรือรูปละลำ
 เท่านั้น. พวกพญานาคนิมนต์ภิกษุสงฆ์
 มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ให้เข้าสู่
 นาคภพ พังชรรวมกถา ณ สำนักของ
 พระศาสดาตลอดราตรี ในวันที่ ๒
 เลี้ยงดูภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็น
 ประธาน ด้วยของควรเคี้ยวควรบริโภค
 อันเป็นทิพย์. พระศาสดาทรงกระทำ
 การอนุโมทนา เสร็จแล้วเสด็จออกจาก
 นาคภพ มีพวกเทวดาทั้งหลายใน
 จักรวาลทั้งสิ้น บูชาอยู่ เสด็จข้าม
 แม่น้ำคงคา ด้วยนาวา ๕๐๐ ลำ.

พระราชกถา การต้อนรับ
 ทูลอาราธนาพระศาสดา ให้เสด็จลง
 จากพระนาวา ทรงทำการสักการะ
 ให้ทวิคฺคณฺ กว่าสักการะที่กษัตริย์ลิจฉวี
 กระทำถวายในเวลาเสด็จมา ทรงนำ
 เสด็จไปสู่กรุงราชคฤห์ โดยใช้เวลา ๕
 วันเหมือนเดิม.

ในวันที่ ๒ พวกภิกษุกลับจาก
 ปิณฺฑทฺปาตแล้ว ตอนเย็น พวกนั้นนั่งอยู่
 ณ ธรรมสภา วิพากษ์วิจารณ์กันว่า

โรงงานเส้นไหมขอสง จำกัด
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พุทธานุภาโว, อโห เทวมนุสสุสานัน
 ปสาโท, คงคา ย นาม โอโรโต
 จ ปารโต จ อฏฺฐโยชนมคฺเค
 พุทฺธคเตน ปสาเทน ราชฺฐหิ สมตลํ
 ภูมि กตฺวา วาลุกา โอภิริตฺวา
 ชนฺนุมนตเตน โอิธินา นานาวณฺณานิ
 ปุปฺพานิ สนฺถตานิ, คงคา ย
 อุกกํ นาคานุภาเวน ปญฺจวณฺณเณหิ
 ปทุเมหิ สณฺจณฺนํ, ยาว อกนิฏฺฐ-
 ภาวนา ฉตฺตาคิตฺตตานิ อุสฺสาปิตานิ,
 สกลจกฺกวาพคพุกํ เอกาลงฺการํ เอกุสฺสวํ
 วีย จ ชาตนฺ”ติ. สตฺถา อาคณฺตุวา
 “กาย นฺตุถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ
 กถาย สนฺนิสิณฺนา”ติ ปุจฺจิตฺวา
 “อิมาย นามา”ติ วุตฺเต, “น
 ภิกฺขเว เอส ปุชฺชาสกฺกาโร มยฺหํ
 พุทฺธานุภาเวน นิพฺพตฺโต, น
 นาคเทวพุรหฺมานุภาเวน, อตีเต
 ปน อปุปฺมตฺตกปริจฺจาคานุภาเวน
 นิพฺพตฺโต”ติ วุตฺวา ภิกฺขุหิ ยาจิโต
 ตมตฺถํ ปกาเสตฺถกาโม อตีตํ อหริ

“โอ้อานุภาพของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย,
 โอ้อ ความเลื่อมใสของเหล่าเทวดาและ
 มนุษย์, พวกพระราชาก็ทรงทำพื้นที่
 ให้สม่ำเสมอ ในหนทางประมาณ ๘
 โยชน์ จากฝั่งโน้นและฝั่งนี้ แห่งแม่น้ำ
 คงคา ไปรยทรายลง ไปรยดอกไม้มีสี
 ต่าง ๆ โดยส่วนสูงประมาณเพียงเข้า
 ด้วยความเลื่อมใสที่มีต่อพระพุทธเจ้า,
 น้ำในแม่น้ำคงคา ดาดาดไปด้วยดอกปทุม
 ๕ สี ด้วยอานุภาพแห่งนาค, พวก
 เทวดา พวกยักษ์ก็จัดรชอนกันเป็นชั้น ๆ
 ขึ้น จนถึงอกนิษฐภพ, ท้องจักรวาล
 ทั้งสิ้น กลายเป็นเหมือนมีเครื่องอลังการ
 เป็นอันเดียวกัน และมีมหรสพเป็นอัน-
 เดียวกัน”. พระศาสดาเสด็จมา ตรัสถาม
 ว่า “ตอนนี้ พวกเธอพากันนั่งสนทนา
 เรื่องอะไรนะ ภิกษุทั้งหลาย” เมื่อพวก
 ภิกษุกราบทูลว่า “เรื่องชื่อนี้ พระเจ้า-
 ข้า”, ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย การ
 บูชาสักการะ นี้ มิใช่บังเกิด เพราะ
 พุทธานุภาพของเรา, มิใช่บังเกิด
 เพราะอานุภาพแห่งนาค เทวดา พรหม,
 แต่ว่า บังเกิด เพราะอานุภาพแห่งการ

โรงงานเส้นไหมี่ขอเอง จำกัด

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

บริจาคแก่นิดหน้อยในอดีตกาล” ถูกพวก
ภิกษุทูลอ้อนวอน จึงทรงประสงค์จะ
ประกาศเรื่องนั้น ทรงนำเอาอดีตนิทาน
มาว่า

“อดีต ตกุกสิลา ยี่ สงโข นาม
พราหมณ์ โอลิสิ. ตสฺส ปุตฺโต
สุสิโม นาม มาณโว โสฬส-
วสุทฺเทสิโก. โส เอกทิวสํ ปิตรํ
อุปสงฺกมิตฺวา “อิฉามหํ ตาต
พาราณสี คนฺตฺวา มนฺเต
สชฺฌายิตฺตฺนํ”ติ. อถ นํ ปิตา อาห
“เตนหิ ตาต อสุโก นาม พราหมณ์
มม สหายโก, ตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา
อธฺยสฺสุ”ติ. โส “สาธฺว”ติ ปฏฺิสนฺติตฺวา
อนฺุปฺพุเพน พาราณสี ปตฺวา ตํ
พราหมณ์ อุปสงฺกมิตฺวา ปิตรา
ปหิตภาวํ อาจิกฺขิ.

อถ นํ โส “สหายกสฺส เม
ปุตฺโต”ติ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา ปฏฺิปปสฺสทฺธ-
ทรณํ ภาทฺทเกน ทิวเสน มนฺเต
วาเจตฺตุ อารภิ. โส ลหฺมุจฺจ คนฺหนฺโต
พหฺมุจฺจ คนฺหนฺโต คหิตคฺคหิตญฺจ

“ครั้งตีกดำบรรพ์ ได้มีพราหมณ์
ชื่อว่า สังขะ ในเมืองตักกสิลา. มาณพ
ชื่อว่า สุสิมะ ผู้เป็นลูกชายของเขา
เพิ่งมีอายุได้ ๑๖ ปี. วันหนึ่ง เธอเข้า
ไปหาพ่อ พู่ว่า “คุณพ่อครับ
ผมอยากไปเรียนมนต์เมืองพาราณสี”.
ที่นั่น พ่อก็พูดกับเธอว่า “ลูกรัก
ถ้าอย่างนั้นพ่อมีเพื่อนพราหมณ์ ชื่อโน้น,
เจ้าจงไปเรียนสำนักของเขานะ”. เขารับ
คำว่า “ได้ครับ” ไปถึงเมืองพาราณสี
โดยลำดับแล้ว เข้าไปหาพราหมณ์คนนั้น
แจ้งความที่บิดาส่งตนมา.

ลำดับนั้น พราหมณ์นั้น ก็ได้รับเขา
เอาไว้ ด้วยคิดว่า “เป็นลูกชายของ
เพื่อนเรา” เริ่มสอนมนต์ทั้งหลายกะเขา
ผู้ซึ่งหายความกระวนกระวายแล้ว โดย
วันดี. มาณพคนนั้น เรียนได้เร็ว และ

คุณกนก ยะสารวรรณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สุวรรณภูมิกษัตริย์ ปกษิตตสีหเตลมิว
อวิณสฺสมานํ ฐาเรนุโต น จิรสฺเสว
อาจารย์สฺส มุขโต อุกฺคณฺหิตพฺพํ
สพฺพํ อุกฺคณฺหิตฺวา สชฺฌายํ
กโรนุโต อตฺตโน อุกฺคหิตสิปฺปสฺส
อาทิมชฺฌเมว ปสฺสติ, โน ปรีโยसानํ.

โส อาจารย์ อุปสงฺกมิตฺวา
“อหํ อิมสฺส สิปฺปสฺส อาทิมชฺฌเมว
ปสฺสสามิ, โน ปรีโยसानนํ”ติ วตฺวา
อาจารย์เยน “อหํปิ ตาต น ปสฺสสามิ”ติ
วุตฺเต, “อถ โก อาจารย์ ปรีโยसानํ
ชานาตี”ติ ปุจฺฉิตฺวา “อิมเ ตาต
อิสโย อสิปตเน วิหรนฺติ, เต
ชานเญยฺมํ, เตสํ สนฺติกํ อุปสงฺกมิตฺวา
ปุจฺฉสฺสุ”ติ อาจารย์เยน วุตฺเต,
ปัจเจกพฺพุเช อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉิ
“ตุเมห กิร ปรีโยसानํ ชานาตา”ติ.
“อาม ชานามา”ติ. “เตนหิ เม
อาจิกฺขณา”ติ. “มยํ อปฺพพชิตสฺส น
อาจิกฺขาม, สเจ เต ปรีโยसानนตฺถโก,
ปพฺพชสฺสุ”ติ. โส “สาธู”ติ

ได้มากด้วย ทรงจำมนต์ที่ตนได้เรียน
ผ่านมา ไม่ให้เลือนหายไป เหมือน
น้ำมันราชสีห์ที่เขาใส่ไว้ในภาชนะทองคำ
ไม่นานเลย ก็เรียนมนต์ทั้งหมดที่ควรเรียน
จากปากของอาจารย์จบแล้ว กระทำ
การรำยมนต์ดู ก็เห็นเบื้องต้นและ
ท่ามกลางเท่านั้นแห่งศีลปริวิตยาที่ตน
เรียนจบแล้ว, (แต่) มองไม่เห็นที่สิ้นสุด.

มาณพคนนั้นเข้าไปพบอาจารย์
เรียนว่า “ผมมองเห็นเบื้องต้นและ
ท่ามกลาง แห่งศีลปริวิตยานี้เท่านั้น, (แต่)
ก็มองไม่เห็นที่สิ้นสุด” เมื่ออาจารย์
กล่าวว่า “พ่อหนุ่ม แม้อาจารย์ก็มอง
ไม่เห็น” ถามว่า “อาจารย์ขอรับ
เมื่อเป็นเช่นนั้น ใครรู้ที่สิ้นสุด” เมื่อ
อาจารย์บอกว่า “พ่อหนุ่ม ฤๅษีเหล่านี้
พักอยู่ในป่าอสิปตนะ, ท่านเหล่านั้นรู้
เจ้าจงเข้าไปสำนักของท่านเหล่านั้น แล้ว
ลองถามดูเถิด” เข้าไปหาพระปัจเจก-
พุทธเจ้าทั้งหลาย ถามว่า “ทราบว่
ท่านทั้งหลาย รู้ที่สิ้นสุดหรือ”. พวก
พระปัจเจกพุทธเจ้าก็ตอบว่า “ใช่ พวกเรา
ทราบดี”. มาณพกล่าวว่า “ถ้าอย่างนั้น

คุณกนก ยะสารวรรณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมปฏิจจัตตวา เตสํ สนฺติเก ปพฺพชฺชิ.

อกฺกสฺส เต “อิทํ ตาว สิกฺขสฺสุ”ติ
 วตฺวา “เอวํ เต นีวาเสตพฺพํ,
 เอวํ ปารุปีตพฺพนุ”ติอาทินา นเยน
 อภิสมาจาริกาวตฺตํ อัจจิกฺขิสฺสุ. โส
 ตตฺถ สิกฺขนุโต อุปนิสฺสยสมฺปนฺนตฺตา
 น จิรฺสฺเสว ปจฺเจกสมฺโพธิ
 อภิสมฺพุชฺฌิตฺวา สกฺลพาราณสีนคเร
 คคนตเล ปุณฺณจนุโท วยิ ปากฏ
 ลากคฺคยสคฺคปฺตฺโต อโหสิ. โส
 อปฺปายุกสํวตฺตนิกฺกสฺส กมฺมสฺส กตตฺตา
 น จิรฺสฺเสว ปรีนิพฺพายิ. อกฺกสฺส
 ปจฺเจกพฺพุชา จ มหาชน จ
 สรีริกฺจจํ กตฺวา ธาตุโย คเหตฺวา
 นครทฺวาเร ฐปํ ปติฏฺฐาเปสฺสุ.

ขอท่านทั้งหลาย จงบอกกระผมเถอะ”.
 พระปัจเจกพุทธเจ้ากล่าวว่า “พวกเรา
 จะไม่บอกแก่ผู้ที่ไม่ได้บวช, ถ้าเจ้าต้องการ
 ที่สุด, ก็จงบวชเถิดนะ”. มาณพริบว่า
 “ได้ครับ” ได้บวชในสำนักของพระ-
 ปัจเจกพุทธเจ้าเหล่านั้น.

ต่อมา พวกพระปัจเจกพุทธเจ้า บอก
 แก่เขาว่า “เจ้าจงเรียนเอาบทนี้ ก่อนนะ”
 แล้วบอกอภิสมมาจาริกวัตร โดยนัย
 เป็นต้นว่า “เธอต้องนั่งอย่างนี้, เธอ
 ต้องห่มอย่างนี้”. สุกฺสิมมานพนั้นศึกษา
 อยู่ในกิจวัตรนั้น ไม่นานก็รู้แจ้งเฉพาะ
 ตนเอง เพราะเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย
 เป็นผู้ปราภว ได้ลาภยศอันดีเยี่ยมใน
 พระนครพาราณสีทั้งสิ้น เสมือน
 พระจันทร์เต็มดวงปราภวเด่นอยู่ใน
 ท้องฟ้า. ไม่นานนัก เขาก็นิพพาน
 เพราะตนได้ทำกรรมที่ทำให้มีอายุน้อย
 (เบียดเบียนสัตว์). ลำดับนั้น พระ-
 ปัจเจกพุทธเจ้าและมหาชน พากัน
 ทำฌापนกิจท่านแล้ว ถือเอาพระธาตุไป
 ประดิษฐานพระสฐูปิไกล่ ๆ ประตุ
 พระนคร.

คุณกนก ยะสารวรรณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สงขโปิ พุราหมณเ “ปุตุโต เม
จิรั คโต, ปวตติมสฺส ชานิสฺสามิ”ติ
ตํ ทฏฺฐกาโม ตกฺกสิลโต นิภฺขมิตฺวา
อนุปุพฺเพน พาราณสี ปตฺวา
มหาชนกายํ สนฺนิปตฺติํ ทิสฺวา
“อทุธา อิมेषฺ เอโกปิ เม ปุตฺตสฺส
ปวตฺติ ชานิสฺสตี”ติ อุปฺสงฺกมิตฺวา
ปุจฺฉิ “สุสิโม นาม มาณโว
อิธาคมิ อปิ นุ ปวตฺติ ชานาถา”ติ.
“อาม พุราหมณ ชานาม, อสฺกสฺส
นาม พุราหมณสฺส สนฺติเก ตโย
เวเท สชฺฌายิตฺวา ปพฺพชิตฺวา
ปัจเจกโพธิ สจฺฉิกตฺวา ปรินิพฺพายิ,
อยมสฺส ภูโป ปติฏฺฐาปิโต”ติ. โส
ภุมิ หตฺถเณ ปหริตฺวา โรทิตฺวา
กนฺทิตฺวา เจตियงฺคณํ คนฺตฺวา ตินานิ
อุทฺธริตฺวา อุตฺตรสาฏฺเณ วาลุกํ
อาหริตฺวา เจตियงฺคเณ อากิริตฺวา
กมณฺหฺลุตฺถเณ ปริปุโผสิตฺวา วน-
ปุปุผฺหิ ปุชฺชํ กตฺวา สาฏฺเณ
ปตฺกํ อโรเปตฺวา ภูปสฺส อุปฺริ
อตฺตโน ฉตฺตํ พนฺธิตฺวา ปกุกามิ.

แม้สังขพราหมณ์คิดว่า “ลูกชาย
เราจากไปเสียนาน เราจักต้องรู้เรื่องราว
ของเขา” ต้องการพบลูกชาย ออกจาก
เมืองตักกสิลา ไปถึงเมืองพาราณสี
โดยลำดับ เห็นหมู่มหาชนซึ่งกำลัง
ประชุมกันอยู่ คิดว่า “บรรดาคนเหล่านี้
แม้คนหนึ่ง คงจักรู้เรื่องลูกชายของเรา
แน่” จึงเข้าไปหาแล้วถามว่า “สุสิม-
มาณพ มาที่นี่ พวกท่านรู้เรื่องราว
บ้างไหม”. หมู่ชนเหล่านั้น ก็พูดว่า
“เออนา พ่อพราหมณ์ พวกเรารู้, เขา
ได้สาธยายไตรเพท ในสำนักของ
พราหมณ์ชื่อโน้น บวชแล้ว รู้แจ้ง
ปัจเจกโพธิญาณปรินิพพานแล้ว, นี่คือ
พระสฤปของท่านที่มหาชนได้ประดิษฐาน
เอาไว้”. พราหมณ์นั้น ได้เอาฝ่ามือ
ทุบดิน ร้องให้คร่ำครวญไปยังลานพระ-
เจดีย์ ถอนหญ้า เอาผ้าห่มนำทรายมา
เกลี่ยลงแล้วที่ลานพระเจดีย์ ประพรม
ด้วยน้ำในลักจั่น บูชาด้วยดอกไม้ป่า
เอาผ้าห่มทำธงแผ่นผ้ายกขึ้น ผูกฉัตร
ของตนไว้บนพระสฤปแล้วหลีกไป.

คุณกนก ยะสารวรรณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สตถา อิทํ อตีตํ อahrtitvā
 “ตทา ภิกขเว อหํ สงฺข
 พุราหฺมณเ อโหสี, มยา สฺสิมสฺส
 ปจฺเจกพุทฺธสฺส เจตियงฺคณเ ตินานิ
 อฺพุทฺธานิ, ตสฺส เม กมฺมสฺส
 นิสฺสนฺเทน อฏฺฐโยชนมคฺคํ วิหตฺขานุ-
 กณฺฏกํ กตฺวา สฺพุทฺธํ สมตลํ กรีสุ,
 มยา ตตฺถ วาลุกา โอภิณฺเณนา, ตสฺส
 เม นิสฺสนฺเทน อฏฺฐโยชนมคฺเค วาลุกํ
 โอภิกรีสุ, มยา ตตฺถ วนฺกฺสุเมหิ ปุชฺชา
 กตา, ตสฺส เม นิสฺสนฺเทน
 อฏฺฐโยชนมคฺเค นานาวณฺเณนานิ ปุปฺพานิ
 โอภิณฺเณนานิ, เอกโยชนฏฺฐาเน กงฺคาย
 อุกํ ปณฺจวณฺเณหิ ปทฺเมหิ สณฺจณฺณํ,
 มยา ตตฺถ กมณฺทลฺลทฺเทน ภูมि
 ปริปฺไผสิตา, ตสฺส เม นิสฺสนฺเทน
 เวสาลิยํ โปกฺขรวสฺสํ วสฺสิ, มยา
 ตตฺถ ปตาคา อาโรปีตา ฉตฺตณฺจ
 พทฺธํ, ตสฺส เม นิสฺสนฺเทน ยาว
 อกนิฏฺฐภาวนา ธชปตาคจฺจตฺตาทิ-
 ฉตฺตาทิหิ สกลจกฺกวาพคฺพุกํ เอกุสฺสวํ
 วิย ชาตํ, อิติ โข ภิกขเว
 เอส ปุชฺชาสกุกาโร มยฺหํ เนว

พระศาสดา ครั้นทรงนำอดีต-
 นิทานนี้มาแล้ว ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย
 ในกาลนั้น เราเป็นสังขพราหมณ์, เรา
 ได้ถอนหญ้าที่ลานพระเจดีย์ของพระ-
 สฺสิมปัจเจกพุทฺธเจ้า, ด้วยผลานิสงส์แห่ง
 กุศลกรรมของเรานั้น มหาชนจึงพากัน
 สร้างทางยาวประมาณ ๘ โยชน์ ไม่
 ให้มีดอกไม้และหนาม จัดพื้นที่ให้สม่ำเสมอ
 สะอาดสะอาด, ด้วยผลานิสงส์แห่ง
 กุศลกรรมที่เราได้เกลี้ยทรายลง ที่ลาน
 พระเจดีย์นั้น มหาชนจึงพากันเกลี้ยทราย
 ลงในหนทางไกลประมาณ ๘ โยชน์,
 ด้วยผลานิสงส์แห่งกุศลกรรมที่เรากระทำ
 การบูชาด้วยดอกมะลิป่าที่พระเจดีย์นั้น
 มหาชนจึงได้โปรยดอกไม้มีหลากสี ลงที่
 หนทางประมาณ ๘ โยชน์, น้ำในแม่น้ำ
 คงคาจาดำช้ไปด้วยดอกปทุม ๕ สี ใน
 ที่โยชน์หนึ่ง, เราประพรมพื้นดิน ที่
 ลานพระเจดีย์นั้น ด้วยน้ำในลักจัน,
 ด้วยผลานิสงส์แห่งกุศลกรรมของเรานั้น
 ฝนโบกขรพรรษตกแล้ว ในเมืองไพสาลี,
 เราได้ยกธงแผ่นผ้าขึ้น และได้ยกฉัตรไว้
 ที่พระเจดีย์นั้น, ด้วยผลานิสงส์แห่ง

คุณกนก ยะธาวรรณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พุทธานุภาเวน นิพพโต, น
นาคเทวพุทธานุภาเวน, อตีเต ปน
อปฺปมตฺตกปริจฺจาकานุภาเวนา”ติ วตุวา
ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

กุศลกรรมของเรานั้น ท้องจักรวาลทั้งสิ้น
กลายเป็นประหนึ่งว่ามีงานมหรสพเป็น
อันเดียวกัน จนถึงพรหมโลกชั้น
อกนิษฐภูมิ ด้วยธงชาติธงแผ่นผ้าและ
ฉัตรซ้อน ๆ กันเป็นต้น, ภิกษุทั้งหลาย
เพราะเหตุนี้แล การบูชาสักการะเช่นนี้
บังเกิดด้วยพุทธานุภาพของเรา ก็หาไม่,
บังเกิดด้วยอานุภาพแห่งนาค เทวดา
และพรหม ก็หาไม่ได้, แต่ว่า ได้บังเกิด
ด้วยอานุภาพการบริจาคตานนิตหน้อย
ในอดีตกาล” เมื่อจะทรงแสดงธรรม
ได้ตรัสพระคาถานี้ว่า

๒๕๐. “มตฺตาสฺขปริจฺจาคา
ปสฺเส เจ วิปฺลํ สุขํ
จเช มตฺตาสฺขํ ธีโร
สมฺปสฺสํ วิปฺลํ สุขนฺ”ติ.

๒๕๐. “ถ้าบุคคล พึงมองเห็นความสุข
อันไพบูรณ์ เพราะการเสียสละ
ความสุขอันเล็กน้อย ปัญญาชน
มองเห็นความสุขอันไพบูรณ์ ควร
เสียสละความสุข พอประมาณ”.

ตตฺถ มตฺตาสฺขปริจฺจาคาติ
“มตฺตาสฺขนฺ”ติ ปมาณยตฺตกํ ปริตฺตสฺขํ
วฺจฺจติ, ตสฺส ปริจฺจาเคน.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เพราะ
การเสียสละความสุขเล็กน้อย หมาย-
ความว่า เพราะการเสียสละความสุข
นิดหน้อย พอประมาณ ซึ่งพระผู้มีพระ
ภาคตรัสเรียกว่า “ความสุขเล็กน้อย”.

คุณกนก ยะสารวรรณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิปุลํ สุขนฺติ อุพารํ สุขํ นิพพานสุขํ
 วุจฺจติ, ตมฺเจ ปสฺเสยฺยาติ อตฺถโก. อิทํ
 วุตฺตํ โหติ “เอกํ हि โภชนปาตี
 สชฺชาเปตฺวา ภูณฺชนตฺสฺส มตฺตาสุขํ
 นาม อุปฺปชฺชติ, ตํ ปน ปริจฺจชิตฺวา
 อุโปสถํ วา กโรนฺตฺสฺส ทานํ วา
 เทนตฺสฺส วิปุลํ อุพารํ นิพพานสุขํ
 นาม นิพฺพตฺตติ, ตสฺมา สเจ เอวํ
 ตสฺส มตฺตาสุขสฺส ปริจฺจจากา วิปุลํ
 สุขํ ปสฺสติ, อเถตํ วิปุลํ สุขํ สมฺมา
 ปสฺสนฺโต ปณฺหิโต ตํ มตฺตาสุขํ
 จเชยฺยา”ติ.

เทสนาวसानเน พหุ โสตาปตฺติ-
 ผลาทินิ ปาปฺกุณิสฺสุติ.

อตฺตโนปฺพุพฺพกมฺมวตฺถุ ปจฺม.

ความสุขอันโอฬาร คือ ความสุขคือ
 พระนิพพาน พระผู้มีพระภาคตรัส
 เรียกว่า **ความสุขอันไพบูรณ์**, อธิบายว่า
 ถ้าว่าบุคคลพึงมองเห็นความสุขอันไพบูรณ์
 นั้น. มีคำอธิบายที่ท่านพระอรรถกถา-
 จารย์ได้กล่าวไว้ว่า “ก็ธรรมดา ความสุข
 พอประมาณ ย่อมเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้ให้
 จัดแจงถาดโภชนะ อันหนึ่งแล้ว รับประทาน,
 ส่วนธรรมดาความสุขคือ
 พระนิพพานอันไพบูรณ์ ได้แก่ อัน
 โอฬาร ย่อมบังเกิดแก่ผู้เสียสละความสุข
 พอประมาณนั้น แล้วรักษาอุโบสถศีล
 หรือถวายทาน, เพราะฉะนั้น ถ้าบุคคล
 มองเห็นความสุขอันไพบูรณ์ เพราะการ
 เสียสละความสุขเล็กน้อยนั้น อย่างนี้,
 เมื่อเป็นเช่นนั้น บัณฑิตชนผู้มองเห็น
 ความสุขอันไพบูรณ์นั้น โดยชอบ พึง
 เสียสละความสุขพอประมาณนั้น”.

ในกาลอวสานแห่งพระธรรมเทศ-
 นา พุทธศาสนิกชนจำนวนมาก ได้
 บรรลุธรรมขั้นพระโสดาปัตติผลเป็นต้น.

เรื่องบุพกรรมของพระองค์ที่ ๑ จบ.

คุณภนิก ยะสารวรรณ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒. กุกกุฏญชชาทิกาวตถุ

ปรทุกุชุปชานเนนาติ อิมิ ฐมม-
เทสนัน สตุถา เขตวเน วิหรนุโต
เอกั กุกกุฏญชชาทิกั อารพุก
กเถสิ.

สาวตติยา กิร อวิทุเร ปณทุรุ
นาม เอโก คาโม. ตตุเถโก
เกวฏฐเฏ วสติ. โส สาวตติ
คจจนุโต อจิรวตีตีเร กจจนุทานิ
ทิสฺวา ตานิ อาทาย สาวตติ
คนตุวา เอกสฺมี เคเห ปจาเปตฺวา
ชาทนุโต ตสฺมี เคเห กุมาริกาย
เอกั อณฺฑั อทาสิ. สา ตั
ชาติตฺวา ตโต ปฏฺจาย อณฺฑั
ชาทนียั น อิจฺฉิ. อถสฺสา มาตา
กุกกุฏียา วิชาตฏฺจานโต เอกั
อณฺฑั คเหตุวา อทาสิ. สา ตั
ชาติตฺวา รสตณฺหยา พทฺธา ตโต
ปฏฺจาย สยเมว กุกกุฏียา อณฺฑานิ
คเหตุวา ชาทิ.

๒. เรื่องกุมาริกาผู้กินไข่ไก่

พระศาสดาประทับอยู่ ณ พระ-
เชตวัน ทรงปรารภกุมาริกาผู้กินไข่ไก่
คนหนึ่ง ตรัสพระธรรมเทศานี้ เป็นต้น
ว่า **เพราะก่อความทุกข์ ในคนอื่น.**

มีเรื่องเล่าขานกันว่า มีหมู่บ้านหนึ่ง
ชื่อหมู่บ้านบัณฑิต อยู่ใกล้พระนคร-
สาวัดดี. ชาวประมงคนหนึ่งอาศัยอยู่ใน
หมู่บ้านนั้น. ชาวประมงคนนั้น เมื่อ
เดินทางไปพระนครสาวัดดี มองเห็น
ไข่เต่าริมฝั่งแม่น้ำอจิรวดี ถือเอาไข่เต่า
เหล่านั้นไปนครสาวัดดี ให้คนต้ม
เคี้ยวกินอยู่ที่บ้านแห่งหนึ่ง ได้แบ่งไข่
ฟองหนึ่ง ให้แก่กุมาริกาในบ้านหลังนั้น.
นางกุมาริกาคนนั้น ก็เคี้ยวกินไข่นั้นแล้ว
นับแต่นั้นมา ไม่ต้องการของกินอย่างอื่น
เลย. ตอนนั้น คุณแม่ของเธอก็ได้เอา
ไข่ฟองหนึ่งจากที่แม่ไก่ไข่ ให้แก่เธอ.
นางเคี้ยวกินไข่นั้น ถูกரசชาติค้นหา
ผูกมัด ตั้งแต่นั้น ถือเอาไข่ไก่เสียเอง
เคี้ยวกิน.

คุณกนก ยะสารวรรณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กุกุกุฎฐิ วิชาตกาเล ตัง อตตโน
 อนุทานิ คเหตุวา ขาหนุตติ ทิสฺวา
 ตาย อุปทฺทุตตา อาฆาตัง พนฺธิตฺวา
 “อิโตทานิ จุตฺตา ยกฺขิณี หุตฺวา ตว
 ทารเก ขาทิตฺตุ สมตฺถา หุตฺวา
 นิพฺพตฺเตยฺยนฺ”ติ ปตฺถนํ จเปตฺวา
 กาลํ กตฺวา ตสฺมีเยว เกเห
 มชฺชาริ หุตฺวา นิพฺพตฺติ. อิตฺราปี
 กาลํ กตฺวา ตตฺถเวว กุกุกุฎฐิ หุตฺวา
 นิพฺพตฺติ. กุกุกุฎฐิ อนุทานิ วิชಾಯิ.
 มชฺชาริ อาคนฺตฺวา ตานิ ขาทิตฺวา
 ทฺตียปี ตตฺตียปี ขาทิเยว.

กุกุกุฎฐิ “ตโย วาเร มม อนุทานิ
 ขาทิตฺวา อิทานิ มํ ขาทิตฺตุกามาสิ,
 อิโต จุตฺตา สปุตฺตกํ ตัง ขาทิตฺตุ
 ลภฺยฺยนฺ”ติ ปตฺถนํ กตฺวา ตโต
 จุตฺตา ทิปิณี หุตฺวา นิพฺพตฺติ.
 อิตฺราปี กาลํ กตฺวา มิตฺติ หุตฺวา
 นิพฺพตฺติ. ตสฺสา วิชาตกาเล ทิปิณี
 อาคนฺตฺวา ตัง สทฺธิ ปุตฺเตหิ ขาทิ.
 เอวํ ขาหนุตตา ปณฺจสฺส อตฺตภาวสฺเตสฺส
 อณฺณมณฺณสฺส ทฺกฺขํ อุปฺปาเทตฺวา
 อวसानเ เอกา ยกฺขิณี หุตฺวา

แม่ไก่เห็นนางถือเอาไข่ของตนไปเคี้ยวกิน
 ในเวลาตกไข่ ถูกนางเข้าไปเบียดเบียน
 เลยผูกอาฆาต ตั้งความปรารถนาว่า
 “บัดนี้ เราเคลื่อนจากอัฐภาพนี้แล้ว
 พึ่งบังเกิดเป็นนางยักษ์ณี สามารถ
 เคี้ยวกินลูกของเธอได้” ตายแล้ว ไปเกิด
 เป็นนางแมว ในเรือนหลังนั้นนั่นเอง.
 ฝ่ายนางคนนี้ ตายแล้วก็ได้เกิดเป็นแม่ไก่
 ในเรือนหลังนั้นเหมือนกัน. แม่ไก่ตกไข่
 หลายฟอง. นางแมวมาก็มาเคี้ยวกินไข่
 เหล่านั้นหมด เคี้ยวกินอยู่นั้นแหละ ตั้ง
 ๒ ครั้ง ๓ ครั้ง.

แม่ไก่จึงทำความปรารถนาว่า “เจ้าณี
 ได้เคี้ยวกินไข่ของเรา ถึง ๓ ครั้งแล้ว
 บัดนี้ ยังต้องการที่จะเคี้ยวกินตัวเราอีก
 เราเคลื่อนจากนี้แล้ว พึ่งได้เคี้ยวกินเจ้า
 พร้อมทั้งลูกด้วย” เคลื่อนจากอัฐภาพ
 นั้นแล้ว เกิดเป็นนางเสือเหลือง. ฝ่าย
 นางแมวนี ก็ตายไปเกิดเป็นนางเนื้อ.
 เวลานางเนื้อตกลูก นางเสือเหลืองก็จะ
 มาเคี้ยวกินนางเนื้อ พร้อมกับลูกหลายตัว.
 สัตว์สองตัว เคี้ยวกินอยู่อย่างนี้ ยังทุกข์
 ให้เกิดขึ้นแก่กันและกันใน ๕๐๐ อัฐภาพ

คุณกนก ยะสารวรรณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธรรมมบท.ป-ท.๗-๑๖

นิพพุตติ. เอกา สาวตถิยํ กุลธิตา
 หุตฺวา นิพพุตติ. อิตฺ ปรี “น
 หิ เวเรน เวรานี”ติ คาทาย
 วุตฺตณเยเนว เวทิตพฺพํ. อิท ปน
 สตุถา “เวริ หิ อเวเรน
 อุปสมฺมตติ, โน เวเรนา”ติ วตฺวา
 อภินฺนํปี ฐมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ
 คาทมาห

ในชาติสุดท้าย คนหนึ่ง เกิดเป็นยักษ์ฉิณี.
 คนหนึ่งเกิดเป็นกุลธิดา ในพระนคร-
 สาวตถิ. เรื่องข้างหน้าจากนี้ ท่าน
 ทั้งหลาย ควรรู้ โดยนัย ดังที่กล่าวไว้
 ในพระคาถาว่า “เพราะเวร ย่อมระงับ
 ด้วยการไม่จองเวรนั้นแล”. แต่ในเรื่องนี้
 พระศาสดาตรัสว่า “เพราะเวรย่อม
 ระงับด้วยการไม่จองเวร, หากระงับด้วย
 การจองเวรไม่” เมื่อจะทรงแสดงธรรม
 โปรดคนแม่ทั้งสอง ได้ตรัสพระคาถานี้
 ว่า

๒๕๑. “ปรทุกฺขุปฺชาเนน
 โย อตฺตโน สุขมิจฺจติ
 เวรํสํสคฺคํสํสฺสุจฺโ
 เวรา โส น ปริมุจฺจติ”ติ.

ตตฺถ ปรทุกฺขุปฺชาเนนาติ ปรสฺมึ
 ทุกฺขญฺจปฺเนน ปรทุกฺขุปฺปาทเนนาติ
 อตฺตโน. เวรํสํสคฺคํสํสฺสุจฺโติ โส
 ปุคฺคโล อกฺโกสนปฺปจฺจกฺโกสนปฺ-
 ปหฺรณปฺปฏฺิปปหฺรณาทีนํ วเสน
 อณฺณมณฺณํ กเตน เวรํสํสคฺคเณ
 สํสฺสุจฺโ.

๒๕๑. “ผู้ใด ปรารถนาความสุขแก่ตน
 เพราะก่อความทุกข์ในคนอื่นผู้นั้น
 ระคนกับเครื่องระคนคือเวร จะ
 หลุดพ้นจากเวรไม่ได้”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า เพราะ
 ก่อความทุกข์ในคนอื่น หมายความว่า
 เพราะเข้าไปก่อความทุกข์ในคนอื่น
 อธิบายว่า เพราะให้ความทุกข์เกิด
 แก่คนอื่น. คำว่า ผู้ระคนกับเครื่อง
 ระคนคือเวร หมายความว่า บุคคลนั้น
 ผู้ระคนกับเครื่องระคน คือเวรที่ตน
 กระทำแก่กันและกัน ด้วยอำนาจการดำ

คุณกนก ยะสารวรรณ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เวรา โส น ปริมุจจตีติ นิจจกัลล
เวรวเสน ทุกขเมว ปาปุนาตีติ
อตโต.

เทสนาวसानะ ยุกุขินี สรณะสุ
ปติฏฐาย ปณจ สีลانی สมายิตฺวา
เวรโต มุจฺจิ. อิตราปิ โสตาปตฺติผล
ปติฏฺฐหิ. สมปตฺตานปี สาทุฏิกกา
เทสนา อโหสีติ.

กุกุกุณฺฑทขาทิกาวตฺถุ ทุติยํ.

กับการด่าตอบ . . . การทำร้ายกับการ
ทำร้ายตอบเป็นต้น.

คำว่า **ผู้นั้น** จะหลุดพ้นจากเวรไม่ได้
หมายความว่า ย่อมประสบทุกข์อย่างเดียว
ด้วยสามารถแห่งเวร ชั่วกาลนาน.

ในกาลอาสานแห่งพระธรรมเทศนา
นางยักษิณีตั้งอยู่ในสรวณะสมาทานศีล ๕
พ้นจากเวร. ฝ่ายนางกุลธิดานี้ ก็ได้
ตั้งอยู่ในพระโสดาปัตติผล. พระธรรม-
เทศนาได้เกิดประโยชน์แก่มหาชน แม้
ผู้มาประชุมร่วมกัน.

เรื่องกวมาริกาผู้กินไข่ไก่ที่ ๒ จบ.

๓. ภาททิยภิกษุขุวัตถุ

๒๙๒. ยํ หิ กิจจํ ตทปวิทุธํ
อกิจจํ ปน กรียติ
อุณหพานํ ปมตฺตํ
เตสํ วทฺตฺตํ อาสวา

๒๙๓. เยสญจ สุสมารทฺธา
นิจฺจํ กายคตา สติ
อกิจจํ เต น เสวนฺติ
กิจฺเจ สาทจฺจการิโน
สตํ สมนฺตํ
อตุถํ คจฺจตฺตํ อาสวา.

๓. เรื่องภิกษุชาวเมืองภัททิยะ

๒๙๒. ก็ ภิกษุ ทอดทิ้งหน้าที่ที่ควรทำ
แต่กลับไปทำหน้าที่ ที่ไม่ควรทำ
อาสวะทั้งหลาย ย่อมเจริญแก่ภิกษุ
ผู้มีมานะ เสมือนไม้ آهنขึ้น ผู้
ประมาทเหล่านั้น

๒๙๓. ส่วนสติ อันไปแล้วในกาย ตลอด
กาลเป็นนิตย์ อันภิกษุเหล่าใด
ปรารภสมาสมา ภิกษุเหล่านั้น
ผู้มักทำประจำในหน้าที่ อันตน
พึงทำ ไม่เสพสิ่งที่ตนไม่ควรทำ
อาสวะทั้งหลาย ของภิกษุเหล่านั้น
ผู้มีสติ ผู้รู้พร้อมอยู่ ย่อมถึงความ
ดับสูญ.

๓. ภัททิยภิกษุขุวัตถุ

ยํ หิ กิจจนฺติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ
 สตุฏฺธา ภัทฺทียํ นิสฺสาย ชาตียาวเน
 วิหรนฺโต ภัทฺทียเ ภิกฺขุ อารพฺภ
 กเถสิ.

เต กิร ปาทุกมณฺฑนเ อญฺยตุตฺตา
 อเหตุ. ยถาห? “เตน โข ปน
 สมเยน ภัทฺทียา ภิกฺขุ อเนกวิหิตํ
 ปาทุกมณฺฑนานํ โยคมนุญฺยตุตฺตา วิหรนฺติ
 ตินฺปาทุกํ กโรนฺติปิ กาเรนฺติปิ,
 มุณฺชปาทุกํ ปพฺพชปาทุกํ หินฺตาล-
 ปาทุกํ กมฺพลปาทุกํ กโรนฺติปิ
 กาเรนฺติปิ, ริณฺจนฺติ อุกุเทสํ ปริปุจฺจ
 อธิสึลํ อธิจิตฺตํ อธิปฺปณฺณน”ติ. ภิกฺขุ
 เตสํ ตถาการณภาวํ อชฺฌมายิตฺวา สตุฏฺ
 อาโรเจสฺ. สตุฏฺธา เต ภิกฺขุ ครหิตฺวา
 “ภิกฺขเว ตุมฺเห อณฺเณน กิจฺเจน
 อาคนฺตุวา อณฺเณสฺมีเยว กิจฺเจ
 อญฺยตุตฺตา”ติ วตุวา ฌมฺมํ เทเสนฺโต
 อีมา กาทา อภาสิ

๓. เรื่องภิกษุชาวเมืองภัททิยะ

พระศาสดา ทรงอาศัยภัททิยนคร
 ประทับอยู่ ณ ชาตียาวน ทรงปรารภ
 พวกภิกษุชาวเมืองภัททิยะ ตรัสพระ-
 ธรรมเทศานี้ เป็นต้นว่า ก็ภิกษุทอดทิ้ง
 หน้าที่ที่ควรทำ.

มีเรื่องเล่าขานกันว่า ภิกษุเหล่านั้น
 นิยมประดับตกแต่งเชิงเท้า. จริงดังที่
 พระอุบาลีเถระกล่าวไว้ว่า “ก็สมัยนั้นแล
 ภิกษุชาวเมืองภัททิยะ ขยันขันแข็งใน
 การประดับตกแต่งรองเท้าหลาย ๆ ชนิด
 ทำเองบ้าง ใช้ให้คนอื่นทำบ้าง ซึ่ง
 เชิงเท้า ด้วยหญ้าธรรมดา, ทำเองบ้าง
 ใช้ให้คนอื่นทำบ้างซึ่งเชิงเท้าหญ้าปล้อง
 เชิงเท้าหญ้ามุงกระต่าย เชิงเท้า
 หญ้าเป้ง เชิงเท้าผ้ากัมพล, ละทิ้ง
 การเล่าเรียน สอบถามอธิศีล อธิจิต
 อธิปัญญา”. พวกภิกษุตำหนิการกระทำ
 เช่นนั้น ของภิกษุเหล่านั้น ได้กราบทูล
 พระศาสดา. พระศาสดาก็ทรงตำหนิ
 ภิกษุเหล่านั้น ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย
 พวกเธอมาด้วยกิจอย่างอื่น ประกอบการ
 ขวนขวายในกิจอย่างอื่นแล” เมื่อทรง

คุณกนก ยะสารวรรณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

แสดงธรรม ได้ทรงภาสิตพระคาถา
เหล่านี้ว่า

๒๔๒. “ยํ หิ กิจจํ ตทปวิทุธํ
อกิจจํ ปน กรียติ
อนุณพานํ ปมตตานํ
เตสํ วทณฺหติ อาสวา

๒๔๒. “ก็ ภิกษุทอดทิ้งหน้าที่ที่ควรทำ
แต่กลับไปทำหน้าที่ ที่ไม่ควรทำ
อาสวะทั้งหลาย ย่อมเจริญแก่
ภิกษุผู้มีมานะ เสมือนไม้้อ
หน้าขึ้น ผู้ประมาทเหล่านั้น

๒๔๓. เยสญจ สุตฺตมารทฺธา
นิจฺจํ กายคตา สติ
อกิจจํ เต น เสวนฺติ
กิจฺเจ สาทจฺจการิโน
สตานํ สมฺปชานานํ
อตฺถํ กจฺจนฺติ อาสวา”ติ.

๒๔๓. ส่วนสติอันไปแล้วในกาย ตลอด-
กาลเป็นนิตย อันภิกษุเหล่าใด
ปรารภสมมาเสมอ ภิกษุเหล่านั้น
ผู้มักทำประจำ ในหน้าที่อันตน
พึงทำ ไม่เสพสิ่งที่ตนไม่ควรทำ
อาสวะทั้งหลาย ของภิกษุเหล่านั้น
ผู้มีสติ ผู้รู้พร้อมอยู่ ย่อมถึง
ความดับสูญ”.

ตตฺถ ยํ หิ กิจฺจนฺติ
ภิกฺขุโน หิ ปพฺพชิตกาลโต ปฏฺจาย
“อปริมาณสี่กฺขนฺธโคปนํ อรณฺณวาโส
ฐตฺตงฺคปริหรณํ ภาวนารามตา”ติเอวมาทิ
กิจจํ นาม.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ก็ภิกษุ
ทอดทิ้งหน้าที่ที่ควรทำ หมายความว่า
ก็กิจที่ควรทำอย่างนี้ว่า “การคุ้มครอง
สี่กฺขนฺธไม่มีประมาณ การอยู่ในป่า
การดูแลรักษาธุดงค์ ความยินดีในการ
เจริญภาวนา” ชื่อว่าเป็นหน้าที่ที่ควร

คุณกนก ยะสารวรรณ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิเมหิ ปน ยํ อตฺตโน กิจฺจํ,
 ตํ อปวิทุธํ จตฺตํ. อภิจฺจนฺติ
 ภิกฺขุโน ปน จตฺตมณฺฑนํ อฺปาหน-
 มณฺฑนํ ปาทุกปตฺตถาลกธมกรกกาย-
 พนฺธนอํสพนฺธนมณฺฑนํ อภิจฺจํ นาม.
 เยหิ ตํ กยิรติ, มานนหํ
 อุกฺขิปิตฺวา จรณฺน อุนฺนพานํ
 สติวสฺสคฺเคน ปมตฺตานํ จตฺตาโรปี
 อาสวา วทฺธมฺมุตฺติ อตฺโถ. สฺสมารทฺธาติ
 สฺปกคฺคหิตา. กายกตา สตีติ
 กายานุสฺสนาภาวนา. อภิจฺจนฺติ เต
 เอตํ จตฺตมณฺฑนาทิกํ อภิจฺจํ น
 เสวนฺติ น กโรนฺตีติ อตฺโถ.
 กิจฺเจติ ปพฺพชิตกาลโต ปฏฺจาย
 กตฺตพฺเพ อปริมาณสึลกฺขนุชฺโคปนาทิก
 กรณียะ.

ท่าของภิกษุ เริ่มตั้งแต่บวชเข้ามาแล้ว
 เป็นต้น.

แต่ภิกษุเหล่านี้ ละทิ้ง คือ ทอดทิ้งหน้าที่
 ที่ควรทำของตน. คำว่า **สิ่งที่มิใช่หน้าที่**
 หมายความว่า แต่ว่า การตกแต่งร่วม
 การตกแต่งรองเท้า การตกแต่งเขียงเท้า
 บาตร ชันน้ำ เครื่องกรองน้ำ สาย-
 ประคตเอวและผ้าเชวียงบ่า ชื่อว่า
 หน้าที่ที่ไม่ควรทำของภิกษุ. อธิบายว่า
 อาสวะทั้งหลาย แม้ทั้ง ๔ ย่อมเจริญแก่
 พวกภิกษุที่ทำงานที่ไม่ควรทำ, ผู้ชื่อว่า
 มีมานะดุจไม้ไผ่ยกขึ้นแล้ว เพราะ
 การยกมานะดุจไม้ไผ่ เทียวไป ชื่อว่า
 ผู้ประมาทเพราะปล่อยสติ. คำว่า **ปรารภ**
ด้วยดี ได้แก่ ประคับประคองไว้ดีแล้ว.
 คำว่า **สติไปแล้วในกาย** คือ การเจริญ
 สติตามรู้เห็นกาย. คำว่า **สิ่งที่มิใช่**
หน้าที่ หมายความว่า ภิกษุเหล่านั้น
 ย่อมไม่เสพ คือ ไม่ทำงานที่ไม่ควรทำ
 มีการตกแต่งรุ่มนั้น เป็นต้น. คำว่า **ใน**
หน้าที่ที่ควรทำ ได้แก่ ในกรณียกิจมีการ
 ค้ำครองกองแห่งศีลไม่มีปริมาณเป็นต้น
 ที่พระควรทำตั้งแต่บวชเข้ามา.

คุณกนก ยะสารวรรณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สาทจุกการิโนติ สดตํ การิโน คำว่า ผู้มักทำตลอดกาล คือ ผู้มีปกติ
 อฏฺฐิจิตการิโน. เตสํ สติยา กระทำเนื่อง ๆ ได้แก่ มักทำไม่หยุด.
 อวิปฺปวาเสน สตานํ “สาดตฺถก- อธิบายว่า อาสวะ แม้ทั้ง ๔ ของภิกษุ
 สมฺปชณฺณํ สปปายสมฺปชณฺณํ โคจร- เหล่านั้น ผู้ชื่อว่า มีสติ เพราะไม่อยู่
 สมฺปชณฺณํ อสมฺโมหสมฺปชณฺณนฺ”ติ จตุหิ ปราศจากสติ ชื่อว่า ผู้มีสัมปชัญญะ
 สมฺปชณฺณเวหิ สมฺปชานานํ จตฺตาโรปิ เพราะสัมปชัญญะ ๔ อย่าง คือ
 อาสวา อตฺถํ กจฺจนฺติ ปริกฺขยฺ อภาวํ “๑. สาดตฺถกสัมปชัญญะ (รู้ตัวว่าเป็น
 กจฺจนฺตีติ อตฺโถ. ประโยชน์ตน) ๒. สปปายสัมปชัญญะ
 (รู้ตัวว่าเป็นที่สบาย) ๓. โคจรสัมปชัญญะ
 (รู้ตัวว่าเป็นที่โคจร) ๔. อสมฺโมหสัม-
 ปชัญญะ (รู้ตัวว่าไม่หลง)” ย่อมถึงการ
 สาบสฺสญฺ คือ ลีนไป ได้แก่ ไม่มี.

เทสนาวसानเน เต ภิกฺขุ ในที่สุดแห่งพระธรรมเทศนา ภิกษุ
 อรหตฺเต ปติฏฺฐหิสุ. สมฺปตฺตานํปิ เหล่านี้ดำรงอยู่ในพระอรหัต. พระ-
 สาดตฺถิกา เทสนา อโหสีติ. ธรรมเทศนาได้เกิดประโยชน์แก่พุทธ-
 ศาสนิกชน ผู้ที่มาประชุมกัน.

ภทฺทิกฺขวตฺตํ ตติยํ.

เรื่องภิกษุชาวเมืองภทฺทิกฺขวตฺตํ ๓ จบ.

๔. ลक्षणาทกททียตุเถรวตุล

๒๕๔. มาตรํ ปิตรํ หนตุวา
ราชาโน เทว จ ขตุติเย
รฎุจํ สานุจรํ หนตุวา
อนิโฆ ยาคี พุราหฺมणे.

๒๕๕. มาตรํ ปิตรํ หนตุวา
ราชาโน เทว จ โสตุติเย
เวยฺยคฺชปณฺจมํ หนตุวา
อนิโฆ ยาคี พุราหฺมणे.

๔. เรื่องพระลักษณาทกททีย- เถระ

๒๕๔. บุคคล ชำตันทหาเพียงตั้งมารดา
ชำอัสมิมานะ เพียงตั้งบิดา ชำ
ทิจูสอง เพียงตั้งพระราชา ผู้เป็น
กษัตริย์สองพระองค์ และชำ
แวนแคว้น พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่
เก็บภาษีอากร เป็นพราหมณ์
ไม่มีความคับแค้น ย่อมไป.

๒๕๕. บุคคล ชำตันทหาเพียงตั้งมารดา
ชำอัสมิมานะ เพียงตั้งบิดา ชำ
ทิจูสอง เพียงตั้งพระราชา ผู้เป็น
พราหมณ์ สองพระองค์ และชำ
นิวรรณธรรม ๕ มีวิจิกิจฉานิวรรณ
คล้ายกับหนทางที่เสือโคร่งเที่ยวไป
เป็นที่ ๕.

๔. ลกฺขณาทกภทฺทียตฺเถรวตฺถุ

มาตรํ ปิตรํ หนตฺวาติ อิมํ
ธมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวานเน วิหรนฺโต
ลกฺขณาทกภทฺทียตฺเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

เอกทิวสํ หิ สมฺพหฺลฺลา อาคนฺตุกา
ภิกฺขุ สตฺถารํ ทิวาญฺจานเน นิสินฺนํ
อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ
นีสึทิสฺสุ. ตสฺมี ชเน ลกฺขณาทก-
ภทฺทียตฺเถโร ภควโต อวิทฺุเร
อติภฺกมตฺติ. สตฺถา เตสํ ภิกฺขุณฺ
จิตฺตวาร์ ฌตฺวา “ปสฺสสถ ภิกฺขเว,
อยํ ภิกฺขุ มาตาปิตโร หนิตฺวา
นิตฺทุกฺโข หุตฺวา ยาตี”ติ วตฺวา
เตหิ ภิกฺขุหิ “กึ นฺ ฺโข สตฺถา
วทตี”ติ อญฺญมญฺญํ มุขานิ
โอโลเกตฺวา สํสยํ ปกฺขนฺเตหิ “กึ
นาเมตํ วทถา”ติ วุตฺเต เตสํ
ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาทมาห

๔. เรื่องพระลกฺขณาทกภทฺทียเถระ

พระศาสดาประทับอยู่ ณ พระ-
เชตวัน ทรงปรารภพระลกฺขณาทกภทฺทีย-
เถระ ตรัสพระธรรมเทศนา นี้ เป็นต้นว่า
นำค้นหาเพียงดังมารดาฆ่าอัสมิมานะ
เพียงดังบิดา.

มีเรื่องราวพิสดารว่า วันหนึ่ง
ภิกษุอาคันตุกะจำนวนมาก เข้าไปเฝ้า
พระศาสดา ผู้ซึ่งประทับนั่งอยู่ ณ ที่
พักผ่อนตอนกลางวัน ถวายบังคมเสร็จ
แล้วพากันนั่งลง ณ ที่สมควรแห่งหนึ่ง.
ขณะนั้น พระลกฺขณาทกภทฺทียเถระ ผ่าน
เข้าไปใกล้พระผู้มีพระภาค. พระศาสดา
ทรงทราบวาระจิตของภิกษุเหล่านั้นแล้ว
ตรัสว่า “พวกเธอเห็นมั๊ย ภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุรูปนี้ได้ฆ่ามารดาบิดา
แล้ว ไม่มีทุกข์ ย่อมไป” เมื่อพวกภิกษุ
เหล่านั้น มองดูหน้ากันและกัน แล้ว
สงสัยกันว่า “พระศาสดาตรัสอะไร
หนอ” กราบทูลว่า “พระองค์ตรัส
คำนั้นชื่ออะไร” เมื่อทรงแสดงธรรม
โปรดภิกษุเหล่านั้น ได้ตรัสพระคาถา นี้
ว่า

คุณกนก ยะสารวรรณ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๕๔. “มาตริ ปิตริ หนตุวา
 ราชาโน เทว จ ขตติเย
 รฏฺฐิ สานุจริ หนตุวา
 อนิโม ยาติ พุราหมणे”ติ.

ตตถ สานุจรณฺติ อายสาธเกน
 อายุตฺตเกน สหิตฺ. เอตถ หิ
 “ตณฺหา ขเนติ ปุริสน”ติ วจนโต
 ติสฺ ภาเวสฺ สุตตานํ ชนฺนโต
 ตณฺหา มาตา นาม. “อหิ อสุกฺส
 นาม รณฺเอย วา ราชมหามตฺตสฺส
 วา ปุตฺโต”ติ ปิตริ นิสฺสาย
 อสฺมิมานสฺส อูปฺปชฺชนโต อสฺมิมาโน
 ปิตา นาม. โลโก วีย ราชนํ
 ยสฺมา สพฺพานิ ทิฏฺฐิตฺตานิ เทว
 สสฺสตุจฺเจททิฏฺฐิโย ภชฺนติ, ตสฺมา
 สสฺสตุจฺเจททิฏฺฐิโย เทว ขตฺติเย-
 ราชาโน. ทฺวาทสายนานิ วิตถตฺตเกน
 รฏฺฐสทิสฺตฺตา รฏฺฐิ นาม.

๒๕๔. “บุคคล ฆ่าตันทาเพียงดังมารดา
 ฆ่าอัสมิมานะ เพียงดังบิดา ฆ่า
 ทิฐีสอง เพียงดังพระราชผู้เป็น
 กษัตริย์สองพระองค์ และฆ่า
 แว่นแคว้น พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่
 เก็บภาษีอากร เป็นพราหมณ์
 ไม่มีความคับแค้น ย่อมไป”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า **พร้อม**
ทั้งเจ้าหน้าที่เก็บภาษีอากร ได้แก่ ผู้
 เป็นไปด้วยบุคคลผู้จัดการภาษีรัฐให้
 สำเร็จ คือ เจ้าหน้าที่เก็บภาษีอากร
 (ของรัฐ). ก็ในพระคาถานี้ ฟังทราบ
 การวินิจฉัยดังต่อไปนี้ว่า ตันทา ชื่อว่า
 มารดา เพราะยังสรรพสัตว์ให้เกิดในภพ
 ทั้ง ๓ ตามพุทธพจน์ว่า “ตันทายังคน
 ให้เกิด”. ตัวอัสมิมานะ ชื่อว่า บิดา
 เพราะอัสมิมานะอาศัยบิดาเกิดขึ้นว่า
 “เราเป็นพระโอรสของพระเจ้าแผ่นดิน
 หรือของราชมหาอำมาตย์ ชื่อโน้น”.
 เพราะทิฐีทั้งหมดอิงอาศัยสัสสตทิฐีและ
 อุจเฉททิฐีทั้งสอง เหมือนกับชาวโลกจะ
 ต้องอาศัยพระเจ้าแผ่นดิน, ฉะนั้น
 สัสสตทิฐีและอุจเฉททิฐี จึงชื่อว่า พระ-

คุณกนก ยะสารวรรณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อายุสาธโก อายุตตกปุริโส วยิ ตัง
 นิสิสิโต นนุทราโค อนุจโร นาม.
 อนิโฆติ นิททุกุโข. พุราหุมนโณติ
 ชีณาสโว. เอเตสํ ตณฺหาทีนัง
 อรหตฺตมกุกคณฺณาณาสินา หตฺตตฺตา
 ชีณาสโว นิททุกุโข หุตฺวา ยาศิตฺติ
 อยเมตถ อตฺถโก.

เทสนาวसानะ เต ภิกขุ อรหตฺเต
 ปติฏฺฐหิสุ.

ทุติยคาถายปี วตฺถุ ปุริมสทิส-
 เมว. ตทาปี สตฺถา ลกฺขณฺทก-
 ภาทฺทียตฺเถรเมว อารพฺภ เตสํ ฐมฺมํ
 เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

ราชาผู้เป็นกษัตริย์ทั้ง ๒ พระองค์.
 อายุตนะ ๑๒ ที่ชื่อว่าแวนแคว้น เพราะ
 คล้ายกับรัฐ โดยหมายถึงความ
 กว้างขวาง.

ความกำหนดด้วยอำนาจแห่งความยินดี
 อาศัยอายุตนะนั้น เหมือนพนักงาน
 เก็บภาษี จัดการกับภาษีอากรให้สำเร็จ
 ชื่อว่า เจ้าหน้าที่เก็บภาษีอากร. คำว่า
 เป็นผู้ไม่มีความคับแค้น ได้แก่ ไม่มี
 ทุขย์. คำว่า เป็นพราหมณ์ ได้แก่ ผู้มี
 อาสวะสิ้นแล้ว. ในพระคาถานี้ มี
 ความหมายดังนี้ว่า ผู้ซึ่งมีอาสวะ
 สิ้นแล้ว เพราะตนได้กำจัดกิเลสเหล่านั้น
 มีต้นหาเป็นต้น ด้วยดาบ คืออรหัต-
 มรรคญาณ เป็นผู้ไม่มีทุขย์ ย่อมไป.

ในเวลาจบเทศนา ภิกษุเหล่านั้น
 ตั้งอยู่ในอรหัตผล.

เรื่องแม่ในพระคาถาที่ ๒ ก็คล้าย
 กับพระคาถาก่อนนั้นแหละ. แม่สมัยนั้น
 พระศาสดาทรงปรารภพระลกฺขณฺทก-
 ภาทฺทียเถระนั้นแล เมื่อจะแสดงธรรม
 โปรดพระภิกษุเหล่านั้น ได้ตรัส
 พระคาถานี้ว่า

คุณกนถ ยะสรวรรณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๒๕๕. “มาตริ ปิตริ หนตุวา
 ราชานเ ทเว จ โสตุถิเย
 เวยยกุฆปณฺจมี หนตุวา
 อนีโฆ ยาทิ พุราหุมนเ”ติ.

ตตุถ เทเว จ โสตุถิเยติ
 เทเว จ พุราหุมนเ. อิมิสฺสา หิ
 กาทาย สตุถา อตุตโน ฐมฺมิสฺสรตายน
 จ เทสนาวธิกุสลตายน จ สสุสตุจ-
 เจททิฏฺฐิโย เทเว พุราหุมนราชานเ
 กตุวา กเถสิ. เวยยกุฆปณฺจมนฺติ
 เอตุถ พยคุฆมานุจริโต สบุปฏิภโย
 ทุบุปฏิปนุโน มคฺโค เวยยกุฆ
 นาม, วิจิกิจฉานีวรรณปี เตน
 สทิสตายน เวยยกุฆ นาม, ตํ
 ปณฺจมี อสุสาติ นีวรรณปณฺจกํ
 เวยยกุฆปณฺจมี นาม.

๒๕๕. “บุคคล ชำตันทหาเพียงดังมารดา
 ชำอัสมิมานะ เพียงดังบิดา ชำ
 ทิจฺฐิสอง เพียงดังพระราชอาผู้เป็น
 พราหมณ์สองพระองค์ และชำ
 นีวรรณธรรม ๕ มีวิจิกิจฉานีวรรณ
 คล้ายกับหนทางที่เสื่อโคร่งเที่ยวไป
 เป็นที่ ๕”.

บรรดาคำเหล่านั้น คำว่า ผู้เป็น
 พราหมณ์ทั้งสอง ได้แก่ ผู้เป็นพราหมณ์
 ทั้ง ๒ คน. ก็ในพระคาถานี้ พระศาสดา
 ตรัสสัสสตทิจฺฐิกับอจุเจททิฏฺฐิ ให้เป็น
 พระราชาผู้เป็นพราหมณ์ทั้ง ๒ คน
 เพราะพระองค์เป็นใหญ่ในธรรม และ
 เพราะพระองค์เป็นผู้ทรงฉลาดในวิธีการ
 แสดงธรรม. ฟังทราบการวิเคราะห์ใน
 คำว่า นีวรรณธรรม ๕ มีวิจิกิจฉา
 นีวรรณ คล้ายกับหนทางที่เสื่อโคร่งเที่ยวไป
 ดังต่อไปนี้ หนทาง ซึ่งเสื่อโคร่งจรไป
 มีภัยรอบด้าน เดินทางไม่ดี ชื่อว่า
 หนทางที่เสื่อโคร่งเที่ยวไป, แม้วิจิกิจฉา-
 นีวรรณ ก็ชื่อว่าหนทางที่เสื่อโคร่ง
 เที่ยวไป เพราะคล้ายกับทางเสื่อโคร่งนั้น,
 วิจิกิจฉานีวรรณคล้ายกับหนทางที่เสื่อโคร่ง

คุณกนก ยะสารวรรณ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา